

FEHÉR FÜZET 2006

A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda beszámolója

FEHÉR FÜZET 2006

A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda beszámolója

Felelős kiadó: DR. KÁRPÁTI JÓZSEF

Szerkesztette: IVÁNYI KLÁRA

Esetleírásokat készítette: DR. BIHARY LÁSZLÓ • DR. MUHI ERIKA

• DR. URVARI MÁRTON • IVÁNYI KLÁRA

A MÁSSÁG ALAPÍTVÁNY kiadványa

© MÁSSÁG ALAPÍTVÁNY, NEKI, FEHÉR FÜZET 2006, BUDAPEST

Tartalom

Előszó	7
Az év	
2006-ban született ítéletek a NEKI által indított ügyekben	
I. Munkaügyi diszkrimináció miatt indított eljárásokban született ítéletek	12
II. Közszolgáltatás körében elkövetett diszkrimináció miatt indított eljárásban született ítéletek	16
III. Egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréssel kapcsolatban indított eljárásokban született ítéletek	18
IV. Lakhatással kapcsolatos ügyekben indított eljárásokban született ítéletek	20
V. Kártalanítási eljárásokban született ítéletek	22
VI. Személyhez fűződő jogok megsértése miatt indított eljárásokban született ítéletek	24
VII. Romák sérelmére elkövetett erőszakos cselekmények miatt indított eljárásokban született ítéletek	25
VIII. Rendőrök által, hivatalos eljárásban elkövetett bűncselekmények miatt indult eljárásokban született ítéletek	26
Antidiszkriminációs tréningek	
I. Bírőképzés	30
II. Munkaügyi központok alkalmazottai és munkáltatók képzése	31
Foglalkoztatás	
B. Katalin ügye	36
Sz. Attila ügye	40
Lakhatás	
B. Sándorné ügye	46
Oktatás és képzés	
Óvodai szegregáció	50
F. Árpádné ügye	52
Áruk forgalma és szolgáltatások igénybevétele	
R. Nikoletta ügye	56
G. Anita ügye	62
Büntető- és szabálysértési eljárások	
K. János ügye	66
S. Ernő ügye	67
Sértetti képviselet	
N. Ferenc ügye	72
G. Gusztáv és társai ügye	74
B. Péterné ügye	76
Egyéb ügyek	
R. Sámuel ügye	80
Statisztika	83
Diszkrimináció	87

A NEKI	
A szervezet	92
A jogvédelemről	94
<i>Támogatók 2006-ban</i>	95

Előszó

A Magyar Köztársaság 2004-ben az Európai Unió tagjainak sorába lépett, és ez a társadalom minden szegmensében változásokat követel. Az Unió elvárásainak megfelelően 2004. január 27. napján a hatályba lépett az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. Törvény, amely a diszkrimináció elleni hatékonyabb fellépést, a jogi szabályozás egységesítését, a társadalmi szervezetek szerepének megerősítését és egy egységes antidiszkriminációs hatóság felállítását tűzte ki célul.

A jogszabály hatályba lépése óta eltelt 3 év - ha csekély mértékben is - de következtetéseket enged levonni az új szabályozás hatékonyságáról, esetleges hiányosságairól, a jogvédők elé állított jövőbeli kihívásokról.

Mostanra világossá vált, hogy a társadalmi szervezetek szerepe megerősödött a jogvédelem területén: meghozták az első sikeres (és sikertelen) közérdekű igényérvényesítési perekben az ítéleteket, a Legfelsőbb Bíróság döntött olyan ügyekben, ahol a megosztott bizonyítási kötelezettség értelmezésén múltott a pernyeresség. Társadalmi szervezetek eljárást indítottak olyan esetekben is, amelyekben korábban – az eljárási és anyagi jogi szabályok sajátosságai folytán – nem lehetett volna fellépni.

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság felállításával új szereplő jelent meg az emberi jogok védelmének területén. A Hatóság létjogosultságát szerény költségvetés mellett is sikeres működése igazolja.

A jogi környezet uniós tagsággal együtt járó részbeni megváltozása, az új hatóság felállítása és az eddigi adományozók stratégiájának megváltozása a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodát is új kihívások elé állította.

Az új jogintézményeket alkalmaznunk, értelmeznünk kell, az ezzel kapcsolatos bírói és hatósági gyakorlat formálása is szükségszerűvé vált. Ennek keretében nemcsak a pereskedéssel, hanem bírónépzéssel, alternatív igény- és érdekvérvényesítési módszerek alkalmazásával kell elérnünk azt, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek – irodánk esetében túlnyomó részt romák – hátrányos megkülönböztetése társadalmi szinten mérséklődjék, az emberi jogi szemlélet a jogalkalmazásban természetessé váljék. A társadalomban élő előítéletek lebontását nem lehet pusztán jogi eszközökkel elérni, de minden jogi lehetőséget meg kell ragadnunk egy igazságosabb társadalom formálása érdekében.

Az elmúlt évben irodánk is igyekezett távlati módon gondolkodni. Ennek keretében változott arculatunk is: az olyan ügyek felvállalására koncentrálunk, amelyek stratégiai jelentőséggel bírnak a joggyakorlat alakítása szempontjából, az eredményeinket pedig az általunk megvalósított képzetek és a média segítségével igyekeztünk a társadalom számára hozzáférhetővé tenni.

Az előttünk álló évben a stratégiai gondolkodás erősítése, a pénzügyi egyensúly megőrzése, az ügyek körütekintő vállalása marad működésünk középpontjában, miközben a napi politikai szempontokat továbbra is teljes mértékben mellőzzük.

Budapest, 2007. február 28.

DR. KÁRPÁTI JÓZSEF

AZ ÉV

**2006-ban született bírósági ítéletek
a NEKI által képviselt ügyekben**

I. Munkaügyi diszkrimináció miatt indított eljárásokban született ítéletek

I. 1. A Fővárosi Munkaügyi Bíróság 2006. május 2-án kihirdetett ítéletében¹ kötelezte a **B. S. Vagyonvédelmi Kft-t**, hogy fizessen **háromszázötvenezer forint nem vagyoni kártérítést** R. Norbert² felperes számára. A bíróság által megállapított tényállás szerint az őrző-védő tevékenységgel foglalkozó társaság alvállalkozó útján látta el az egyik fővárosi kerületi polgármesteri hivatal vagyonvédelmének feladatait. A hivatalban megüresedett állás betöltésére az alvállalkozó hirdetést adott fel, amelyre jelentkezett a roma származású R. Norbert. A roma férfi az állásinterjú során mind az alvállalkozó képviselőjének, mind a polgármesteri hivatal ügyfélszolgálati vezetőjének megfelelt, alkalmazására mégsem került sor. Amikor ugyanis R. Norbert találkozott a fővállalkozó képviselőjével, közölték vele, hogy el van utasítva. Később R. Norbert telefonon érdeklődött az alvállalkozónál a sikertelen felvételi indokairól, aki azt felelte, hogy megbízója egy „snájdig, jóképű, csinosabb fiatalembert” kíván alkalmazni.

Az R. Norbert képviselőjében **benyújtott keresetünkben kértük a bíróságot**, hogy az alperes fővállalkozó céget **nyolcszázezer forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezze**, mivel az megsértette az egyenlő bánásmód követelményét azzal, hogy szakmai alkalmassága ellenére a roma származású felperest nem alkalmazta. Az egyenlő bánásmód megsértését elsősorban a roma származással összefüggésben kértük megállapítani, azonban az eljárás során felmerült adatok fényében benyújtott keresetmódosításunkban vaglyagosan kértük a felperes külleme, mint egyéb helyzete alapján történő diszkrimináció megállapítását is. (A felperes amellet, hogy szembetűnő roma rasszjegyekkel rendelkezik, átlagon felüli testsúlyú és magaságú.)

Az alperes védekezése során először arra hivatkozott, hogy a felperes nem rendelkezett kamarai tagsággal, később pedig azt hozta fel kimentésként, hogy tekintettel a testalkatára nem tudtak volna számára megfelelő méretű munkaruhát biztosítani.

Ahogy a **bíróság ítéletének indokolásában kifejtette**, az eljárás során megállapíthatóvá vált, hogy az alperes az általa őrzött objektumon megüresedett álláshelyre biztonsági őrt keresett, a felvételi eljárás során a felperes jelentkezését pedig elutasította. A felperes az eljárás során bizonyította, folytatta a bíróság, hogy roma származású és „külleme olyan, a személyiség lényeges vonásának tekinthető, amely az Esélyegyenlőségi törvényben felsorolt körbe vonható”.³ A perben ezt követően **az alperesre hárult annak bizonyítása, hogy megtartotta, vagy az adott jogviszony keretében nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Ennek bizonyítására az alperesnek, érvelt a bíróság, a jogviszonnnyal összefüggő, objektíven igazolható indokot kellett volna bizonyítania.** Az alperes azonban nem hozott fel olyan objektív okot, amely az elutasítást igazolta volna, a felperes jelentkezését alkalmasságának, képzettségének vizsgálata nélkül, külleme alapján utasította el. Az alperes továbbá nem hivatkozott semmilyen olyan indokra sem, amely miatt az adott munkakörben a küllemnek kifejezett jelentősége lett volna. A bíróság ítéletében hangsúlyozta, hogy „arra nézve, hogy a felperest az alperes roma származása miatt nem alkalmazta, adat nem merült fel a perben, maga a felperes is úgy nyilatkozott, hogy azt „érezte”, hogy az elutasításnak „más oka nem lehetett”, mint az származása”. **A bíróság szerint tehát nem etnikai diszkrimináció történt, hanem R. Norbertet „pusztán” megjelenése alapján utasították el.** Álláspontunk szerint a bíróság ezen érvelése azonban azért aggályos, mert mint az köztudomású, a romákkal szembeni etnikai diszkrimináció úgy valósul meg, hogy a védett tulajdonosággal rendelkező személyt külseje, szemmel látható rasszjegyei alapján sorolják a cigány kisebbséghez tartozók csoportjába. A diszkrimináló fél nem nyilatkoztatja a „romás külsejű” személyt arról, hogy az vajon a cigány kisebbség tagja-e, mert ez esetben „szeretne vele majd másként bánni”.

Tény az is, hogy abban az esetben, ha roma kisebbséghez tartozó felperes (vagy kérelmező) hivatkozik egy eljárásban diszkriminációra, vele kapcsolatban több más, a törvényben felsorolt védett tulajdonság – bír-

¹ Fővárosi Munkaügyi Bíróság 29. M. 5804/2005/18. sz. ítélete.

² R. Norbert ügyéről bővebben lásd.: Fehér füzet 2004. R. Norbert ügye. 12 - 16. o.

³ 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebktv.) 8. §.

szín, vagyoni helyzet, társadalmi származás – is felmerülhet. Álláspontunk szerint ilyen esetben lehetőség van arra, hogy **az etnikai diszkrimináció mellett – de nem helyette** – megállapításra kerüljön még akár a bőrszín, társadalmi helyzet vagy akár egyéb helyzet, mint pl. külső megjelenés alapján történő hátrányos megkülönböztetés megvalósítása is. Jelen esetben azonban hiányoljuk, hogy az egyéb helyzet kategória alkalmazása mellett az etnikai diszkrimináció megállapítására nem került sor.

Mivel módosított kereseti kérelmünkben magunk nyújtottunk lehetőséget az egyéb helyzet alapján történő diszkrimináció megállapítására, 2006. június 28-án kelt **fellebbezésünkben** kizárólag a nem vagyoni kártérítés összegének nagysága miatt kértük az ítélet megváltoztatását. Indokolásunkban kifejtettük, hogy a felperest a hátrányos megkülönböztetés nagyon megviselte, állandó munkahelye azóta sincs. Súlyos jogsértésnek minősíthető, hogy az alperes a munkához való jutástól zárta el a felperest, amely cselekedet alkalmas lehet arra, hogy erősítse benne azt a feltevést, hogy külseje gátolja a munkavállalásban, megélhetése biztosításában. Hivatkoztunk arra is, hogy **az utóbbi évek bírói gyakorlata a hasonló tényállású ügyekben – többlétevényállású elem nélkül is – nagyobb összegű kártérítést tart indokoltnak.**⁴ Ennek megfelelően a kártérítés összegét ötszázezer forintra kértük felemelni.

Az ügyben eljáró fellebbviteli bíróság 2007. április 13-án tart tárgyalást.

I. 2. A Borsod – Abaúj – Zemplén Megyei Bíróság 2006. június 13-án kihirdetett ítéletében⁵ helyben hagyta a Miskolci Munkaügyi Bíróság 2006. március 2-án hozott ítéletét,⁶ amely 2198 forint vagyoni és 200 000 forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezte Szalonna Község Önkormányzatát. Ahogy azt az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, a roma származású L. Zsoltné⁷ felperest az alperesi önkormányzat azért nem alkalmazta a helyi óvoda konyháján, mert **a falubeliek közölték: „cigányasszony” kezéből nekik nem kell az étel.**

Ahogy az az eljárás során kiderült, a faluban korábban nem volt arra példa, hogy a konyhán – amely két településre is főz – roma származású személy dolgozott volna. A települési szokásjog szerint a romákat általában a köztisztasági munkálatok elvégzésére alkalmazzák (utcaseprés, szemétszedés), míg az óvodában és a hivatalban kizárólag nem romákat foglalkoztatnak. Az asszonyt annak ellenére nem alkalmazták a konyhán, hogy a polgármester utasítására saját költségén elvégeztette a szükséges egészségügyi vizsgálatokat, és foglalkoztatását az óvoda vezetője is támogatta. A konyhai kisegítő munka helyett később felvették utcát seperni és szemetet szedni, ami ellen már nem volt kifogása a falubelieknek sem. A Miskolci Munkaügyi Bíróság ítéletében megállapította, **hogy az asszonyt roma származása miatt nem alkalmazták a konyhai munkára, ezzel pedig az alperes önkormányzat a felperesnek kárt okozott.** Önmagában az a körülmény, hogy a munkavégzésre kiválasztásnál a származás döntött a szakmai, emberi alkalmasság figyelembevételével, megalapozza a munkavállalóval szembeni hátrányos megkülönböztetés tényét, szögezte le a bíróság. A kártérítés összezszerűségének megállapítása során a bíróság figyelembe vette, hogy *„a munkáltatói magatartás alkalmas volt a falu értékítéletének befolyásolására”*.⁸ Értékelte azonban azt a tényt is, hogy a felperes közhasznú munkásként való foglalkoztatására 2004-ben és 2005-ben is sor került, míg a konyhai kisegítő munkakörben történő alkalmazás mindössze két-három hónapnyi időtartamra szólt volna.

Az alperes fellebbezésében többek között arra hivatkozott, hogy az asszonyt kár nem érte, hiszen ha nem is a konyhán, de köztisztasági munkásként később az alperesi önkormányzat alkalmazta. **A megyei bíróság azonban azt az alperesi hivatkozást, hogy a konyhai és a köztisztasági munka társadalmi megítélése azonos lenne, nem találta helytállóknak,** mivel eltérő a két munkakör munkavégzési körülménye, továbbá a konyhai kisegítő munka fokozottabb személyi alkalmasságot kíván. Mivel a megyei bíróság osztotta a munkaügyi bíróság által levont jogkövetkeztetést és annak indokolását, az ítéletet helyben hagyta, így az jogerős.

⁴ A Pest Megyei Munkaügyi Bíróság 8. Mf. 28.024/2004/3. sz. ítéletével jogerőre emelkedett Pest Megyei Munkaügyi Bíróság által I. M. 471/2004/3. sz. ítéletében a bíróság egy vagyonvédelmi céget ötszázezer forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezett, mivel az nem alkalmazta a roma származású felperest etnikai hovatartozása miatt vagyonőri munkára. (Az esetről bővebben lásd: Fehér Füzet 2004. Cs. Gyula ügye. 16-19. o.)

⁵ Borsod – Abaúj – Zemplén Megyei bíróság 1. Mf. 20. 905/2006/3. sz. ítélete.

⁶ Miskolci Munkaügyi Bíróság 6.M.395/2005/18. sz. ítélete.

⁷ L. Zsoltné ügyéről bővebben lásd: Fehér Füzet 2004. L. Zsoltné ügye. 26–30. o.

⁸ Idézet az ítéletből.

I. 3. A másodfokon eljáró Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 2006. április 11-én kelt ítéletében⁹ helybenhagyta a Miskolci Városi Bíróság ítéletét,¹⁰ amely szerint a MÁV Zrt. fejenként ötszázezer forint nem vagyoni kártérítést köteles fizetni két létszámleépítés során kiszervezett roma származású munkavállalójának, B. Attilának és B. Csabának.¹¹ Az ítélet szerint a MÁV Zrt. a kiszervezés során közvetlen hátrányos megkülönböztetést alkalmazott roma származású dolgozóival szemben. 2004. folyamán egy kormányhatározat értelmében a MÁV Zrt.-nél nagyarányú létszámleépítést hajtottak végre. Ennek eredményeként kerültek kiszervezésre a Borsod megyei Sajószentpéter főpályamesteri szakaszának munkavállalói is. **Az eljárás során a karbantartói létszámból valamennyi roma származású dolgozót kiszervezték.** Az elküldött dolgozók közül ketten Irodánkhoz fordultak segítségért. A kihelyezett roma munkavállalók legtöbbje évtizedes munkaviszonnyal és szakképzettséggel rendelkezett, míg állományban maradhatott olyan nem roma személy, aki szarvasmarha-tenyésztő illetve bútorasztalos képesítéssel bírt, és mindössze kétéves munkaviszonnyal bírt. **Az eljárás során több roma származású tanú erősítette meg a felperesek azon nyilatkozatát, hogy a szóban forgó főpályamesteri szakaszon a cigány származású dolgozók helyzete már a kiszervezés előtt is jóval rosszabb volt nem roma kollégáikhoz képest.**

A Miskolci Munkaügyi Bíróság 2005. november 28-án kelt elsőfokú ítéletében megállapította, hogy a kiszervezés során közvetlen hátrányos megkülönböztetés valósult meg a roma származású munkavállalókkal szemben. „Önmagában az a körülmény – érvelt a bíróság –, hogy a kiválasztásnál a származás döntött anélkül, hogy a szakmai végzettséget, emberi alkalmasságot figyelembe vették volna, a felpereseket megalázta, és elzárta attól a lehetőségtől, hogy a MÁV Zrt. alkalmazottai legyenek. Minderre tekintettel további bizonyítás nélkül is megállapítható, hogy az alperes felpereseknek kárt okozott. (...) **az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének következményeit megfelelően orvosolni kell, mely jelen károkozás esetén (...) a nem vagyoni kártérítés alkalmazását jelenti.**” A kártérítés összegszerűségével kapcsolatban a bíróság értékelte azt a tényt, hogy álláspontja szerint „az alperes magatartása alkalmas lehet arra, hogy a felperesekben erősítse azt a feltevést, hogy a kisebbséghez való tartozás gátolja a munka nem roma származásúakhoz képesti egyenlő értékelését.”¹²

I. 3. A Miskolci Munkaügyi Bíróság 2006. november 14-én kelt ítéletében¹³ kötelezte a MÁV Zrt. alperest, hogy fizessen meg fejenként ötszázezer forint nem vagyoni kártérítést A. József, B. Ferenc, B. Zoltán, N. Attila, P. Viktor, és V. Gábor felpereseknek. A fent ismertetett B. Attila és társa ügyében tanúként megszólaló roma munkatársak az eljárás jogerős befejezését követően maguk is kártérítési igénnyel léptek fel korábbi munkáltatójukkal szemben. Igényüket először peren kívüli egyezség formájában kívánták érvényesíteni, azonban a közlekedési társaság elzárkózott a megegyezés elől, annak ellenére, hogy ugyanezen munkavállalói kör két tagja ugyanezen tényállás alapján már jogerősen pert nyert velük szemben hátrányos megkülönböztetés miatt. Mivel a tárgyalási kísérletek nem vezettek eredményre, a hat munkavállaló nevében keresetet terjesztettünk elő a Miskolci Munkaügyi Bíróság előtt, és kértük fejenként ötszázezer forint nem vagyoni kártérítés megállapítását. A bíróság a korábbi ügygel megegyező tényállás megállapítását követően a felperesi keresetnek helyt adott. Az ítélet nem jogerős.

I. 4. A Zala Megyei Bíróság 2006. április 7-én kihirdetett ítéletében¹⁴ helybenhagyta a Zalaegerszegi Munkaügyi Bíróság 2005. november 22-én kelt ítéletét,¹⁵ amely huszonötezer forint vagyoni és háromszázezer forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezte a Tesco Global Áruházak Rt. alperest, mivel az roma származása miatt nem alkalmazta B. Katalin¹⁶ felperest. A roma származású felperes 2004 őszén pénztárosi állás betöltésére jelentkezett az alperesi munkáltatónál, alkalmazására azonban annak ellenére nem került sor, hogy rendelkezett a szükséges iskolai végzettségekkel, és a szakmai és egészségügyi alkalmassági

⁹ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 1. Mf. 20. 160/2006/4. sz., ítélete.

¹⁰ Miskolci Munkaügyi Bíróság 6. M. 160/2005/17. sz. ítélete.

¹¹ B. Attila és B. Csaba ügyéről bővebben lásd: Fehér Füzet 2005. MÁV Rt. 40-45. o.

¹² Idézetek az ítéletből.

¹³ Miskolci Munkaügyi Bíróság 6.M.1364/2006/4. sz. ítélete.

¹⁴ Zalaegerszegi Munkaügyi Bíróság 1.M.1135/2004/9. sz. ítélete.

¹⁵ Zala Megyei Bíróság 4.Mf.2.245/2006/4. sz. ítélete.

¹⁶ B. Katalin ügyéről bővebben lásd: Fehér Füzet 2006. B. Katalin ügye.

vizsgálatokon is megfelelt. Az elsőfokon eljáró munkaügyi bíróság ítéletének indokolásában kifejtette, hogy a felperes személyi adatai és a pályázati anyag mellé becsatolt „fényképről látható származása” is azt támasztják alá, hogy foglalkoztatására roma származása miatt nem került sor.

Az ítélet ellen az alperes nyújtott be fellebbezést, amiben kérte a kereset elutasítását annak megalapozatlan volta miatt. **Fellebbezésben előadta**, hogy a felperes nem tett eleget az őt terhelő bizonyítási kötelezettségnek, és **nem bizonyította, hogy cigány származása miatt nem alkalmazták**. Az alperest terhelő bizonyítás körében kifejtette, hogy nem volt a felperessel összehasonlítható helyzetben lévő személy, akihez képest a felperes kedvezőtlenebb bánásmódban részesült volna.

A másodfokon eljáró megyei bíróság az alperesi fellebbezést nem találta megalapozottnak. Ahogy arra ítéletében a figyelmet felhívta, **a felperes foglalkoztatásának elmaradásából következő hátrány nem kétséges**, a felperes etnikai hovatartozásáról pedig nyilatkozott, ill. a tanúvallomások szerint azt az alperes már korábban is ismerte. Mivel a felperes ekként bizonyítási kötelezettségének eleget tett, az alperesre hárult volna annak bizonyítása, hogy megtartotta az egyenlő bánásmód követelményét. A jogerős ítélet ellen az alperes felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, melyről a Legfelsőbb Bíróság még nem döntött.

II. Közszolgáltatás körében elkövetett diszkrimináció miatt indított eljárásban született ítéletek

II. 1. A Legfelsőbb Bíróság, mint felülvizsgálati bíróság 2006. április 12-én kihirdetett ítéletében¹⁷ hatályon kívül helyezte a Debreceni Ítéltábla jogerős ítéletét,¹⁸ illetve részben megváltoztatta az elsőfokú ítéletet.¹⁹

A Debreceni Ítéltábla 2005. október 28-án kelt jogerős ítéletével megváltoztatta a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság elsőfokú ítéletét, amely kártérítés megfizetésére kötelezte a nagyhalászi Júlia Centrál Diszkó üzemeltetőjét, mivel két alkalommal nem engedték be egy roma társaság tagjait a szórakozóhelyre. A nagyhalászi roma származású R. Ágnes barátaival 2004 áprilisában szórakozni szeretett volna a felkapott diszkóban, azonban a bejáratnál szolgálatot teljesítő biztonsági őr és a később oda érkező üzemeltető közölte velük, hogy csak a törzsvendég-kártyával rendelkezők léphetnek be.²⁰ Irodánk később az ügyben tesztelést végzett a szórakozóhelyen, amely során az R. Ágnesék társaságában lévő két roma tesztelőt – ismét a törzsvendégi státusz hiányára hivatkozva – megakadályozták a bejutásban, míg a mögöttük a bejáratához érkező két nem roma tesztelő gond nélkül bemehetett.

A megyei bíróság elsőfokú ítéletében kötelezte az üzemeltetőt, hogy fizessen személyenként százötvenezer forint nem vagyoni kártérítést, illetve adjon elégtételt a felpereseknek oly módon, hogy az ítélet rendelkező részét az előtérben jól látható helyre két hónapra kifüggeszti. A bíróság szerint az alperes azzal, hogy nem engedte be a felpereseket az általa üzemeltetett szórakozóhelyre, megsértette az egyenlő bánásmód követelményét és a felperesek emberi méltóságát. „Az alperesnek nem sikerült bizonyítania, hogy nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét” – érvelt a bíróság. A szórakozóhely üzemeltetője ugyanis arra hivatkozott, hogy az első alkalommal a fiatalokat részegnek vélte, és ezért nem engedte be őket, a második alkalommal pedig arra való tekintettel küldte el őket, hogy korábban volt már konfliktusuk. A tesztelők bejöhettek volna – mondta az alperes – ők azonban maguk döntöttek úgy, hogy a felperesek nélkül nem fognak szórakozni.

A Debreceni Ítéltábla azonban az alperes érvelését osztotta, és megváltoztatta a számunkra kedvező elsőfokú döntést. Ítéletének indokolásában kifejtette, hogy „ha a felperesek ittassága tekintetében esetleg tévedett az alperes, abból nem következik, hogy a felperesekkel szemben etnikai hovatartozásuk miatt alkalmazott diszkriminációt. Az alperes intézkedésének a motívuma az volt, hogy felpereseket ittassak vélte.” A második alkalommal kapcsolatban, amikor a tesztelés zajlott, az ítéltábla kifejtette, hogy a törzsvendégi státuszra való hivatkozás „nyilvánvalóan nem valós, ez ürügy, de logikailag ebből sem következik az az elsőfokú bíróság által megállapított tény, hogy a be nem engedés oka a roma származás lett volna”. Végezetül, a tesztelés eredményét, mint bizonyítékot a bíróság visszautasította, mivel „a két roma tesztelő meg sem próbált külön bejutni”.

A jogerős ítélet ellen felülvizsgálati kérelmet terjesztettünk elő, álláspontunk szerint ugyanis a bíróság tévesen értelmezte az Ebktv. bizonyításra vonatkozó szabályait, amikor elfogadta az alperes tévedésre való hivatkozását megfelelő kimentési okként.

A Legfelsőbb Bíróság érvelésünket csak részben osztotta. Ítéletének indokolásában kifejtette, hogy a tesztelést megelőző alkalommal, amikor a panaszosok szórakozóhelyre való belépésének megtagadására az alperesi hivatkozás szerinti vélt ittasság miatt került sor, az egyenlő bánásmód követelményének megsértését nem lehetett megállapítani. Téves volt ugyanakkor a másodfokú bíróság ítéletének az a megállapítása, hogy a második alkalommal sem követett el az alperes jogsértés a felperesekkel szemben. Az alperesnek a felperesekkel szemben a második alkalommal tanúsított magatartása nélkülözte az ésszerű indokot. A bíróság kifejti továbbá, hogy az etnikai diszkriminációtól függetlenül is sérti az emberi méltóságot az a magatartás, amellyel valakit megakadályoznak abban, hogy a bárki által látogatható szórakozóhelyre belépjen, és ott tartózkodjon.

¹⁷ Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság Pfv.IV.20.323/2006/6. sz. ítélete.

¹⁸ Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.513/2005/4. sz. ítélete.

¹⁹ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság I.P.21.752/2004. sz. ítélete.

²⁰ Részletesebben lásd: Fehér Füzet 2004., R. Ágnes (vendéglátó-ipari diszkrimináció). Ítéletek: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság I.P.21.757/2004/26. számú ítélete, Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.513/2005/4. számú ítélete.

Bár örvendetesnek tartjuk a Legfelsőbb Bíróság döntését abból a szempontból, hogy ügyfeleink esetében az emberi méltóság sérelme megállapításra került a belépés jogellenes megtagadása folytán, ugyanakkor kifogásoljuk, hogy a bíróság az etnikai alapú diszkrimináció tényének megállapítása helyett arra az álláspontra jutott, hogy az alperesi hivatkozásnak megfelelően a törzsvendég-státusz hiánya volt a kiutasítás indoka. Ahogy azt az ítélet – álláspontunk szerint tévesen – részletezi, *„az alperes a felpereseket a törzsgárda-tagságuk miatt nem engedte be második alkalommal. A felperesek azonban nem válhattak törzsgárdataggá, miután nem engedélyezték számukra a belépőjegy megváltását (...).”* Furcsálljuk azt is, hogy az eredeti panasz esetében a bíróság nem állapította meg az egyenlő bánásmód megsértését, míg a második alkalommal – ami a tesztelési eljárásból következően bizonyos szempontból egy az eredeti panaszt alátámasztó mesterségesen előidézett helyzet volt – megalapozottnak találta a kereseti kérelmünket.

A kártérítés vonatkozásában a Legfelsőbb Bíróság osztotta az elsőfokú bíróság érvelését a tekintetben, hogy **a személyhez fűződő jogok megsértésének kompenzálására a nem vagyoni kártérítés megfizetése az alkalmas eszköz.** A kártérítés mértékét azonban fejenként százezer forintra mérsékelte, mivel indokolása szerint az alperes terhére nem folyamatos jogsértés, hanem *„csak egy alkalommal eszközölt hátrányos megkülönböztetés állapítható meg”*.

III. Egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréssel kapcsolatban indított eljárásokban született ítéletek

III. 1. A Fővárosi Bíróság 2006. szeptember 7-én kihirdetett ítéletében²¹ elutasította annak megállapítására vonatkozó kereseti kérelmünket, hogy az alperesi egészségügyi intézet azzal, hogy megtagadta B. Éva²² felperes számára az orvosi kezelés nyújtását, megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. B. Éva kezelését a kereseti kérelmünkben előadottak szerint 2005. áprilisában az egyik fővárosi fogászati ügyeleten megtagadták, miután a nyilvántartásból kiderült, hogy a roma származású asszony hepatitis C vírussal fertőződött. A beteg korábban is ugyanebbe a rendelőbe járt kezelésre, de ez volt az első alkalom, hogy nem látták el. Az orvos által a visszautasítás során használt hangnem az asszony számára bántó és sértő volt, az eset rendkívül megviselte. A jogsértés megállapításán túl kértük, hogy a bíróság kötelezze az alperest ötszázezer forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére, és arra, hogy az ügyeletes orvos nevében kérjen bocsánatot a felperestől.

Az eljárás során az alperes arra hivatkozott, hogy a fertőző betegek ellátására vonatkozó iránymutatás szerint az ilyen betegeket kizárólag a rendelés végén lehet ellátni. A tanúként meghallgatott ügyeletes orvos és annak asszisztense egybehangzóan úgy nyilatkoztak, hogy a perbeli estén a felperessel közölték, hogy el látják, de csak az ügyelet végén, mivel fertőző betegséggel rendelkezik. A felperes maga döntött úgy, hogy nem tér vissza az ügyeleti idő végére. Az eljárás során meghallgatott felperes ezzel szemben következetesen állította, hogy az orvos durván visszautasította a kezelését, amit megerősített a tanúként meghallgatott barátnője is. Ahogy azt a tanú elmondta, a félig nyitva maradt rendelőajtó mögött állva hallotta, hogy az orvos a felperest elzavarja betegségére való hivatkozással.

A bíróság kereseti kérelmünket elutasító ítéletében kifejti, hogy „mivel az alperes a hátrányos megkülönböztetés tényének bekövetkeztét határozottan tagadta, a már említett jogszabályok alapján²³ a bíróság szerint a jogsértés bekövetkezését a felperes tartozik bizonyítani.” Az álláspontunk szerint téves jogszabályi értelmezésre úgy jutott a bíróság, hogy szerinte „az alperest nemleges tények bizonyítására nem lehet kötelezni (...). A jogsértés bekövetkezését tehát ebben a tekintetben is a felperes tartozik bizonyítani”. Ahogy arra a bíróság hivatkozik, nehézséget okozott, hogy nem lehetett az ügyben teljességgel érdektelennek tekinthető személyt meghallgatni. Az orvos és az állításával egyezően nyilatkozó tanú főnök-beosztotti viszonyban állnak egymással, míg a felperes állítását alátámasztó tanú a felperes barátnője. A bíróság ilyen körülmények között arra a következtetésre jutott, hogy a felperesnek kellett volna állítását megfelelően bizonyítani, aminek híján a keresetet el kellett utasítania.

Az ítélet ellen benyújtott fellebbezésünkben kifejtettük, hogy álláspontunk szerint a Fővárosi Bíróság a tényállást részben helytelenül állapította meg, és téves jogi következtetéseket vont le a megállapított tényállásból. Az Ebktv. által előírt speciális bizonyítási szabályok²⁴ alapján a bizonyítási teher megoszlik a felek között. A Fővárosi Bíróság ítélete szerint azonban ennek ellenére – tekintettel az alperes tagadására – a felperesnek kellett volna az ügy minden mozzanatát bizonyítania. Álláspontunk szerint a felperes eleget tett bizonyítási kötelezettségének, hiszen az a mozzanat, hogy ellátására nem került sor, azaz őt hátrány érte, nem volt vitatott az eljárás során. Hasonlóképp nem vitatta az alperes azt sem, hogy a felperes egyrészt a roma kisebbség tagja, másrészt egészségi állapota folytán is rendelkezik a törvényben felsorolt védett tulajdonsággal. **A felperesi bizonyítási kötelezettség teljesítése után az alperesnek kellett volna bizonyítania, hogy megtartotta az egyenlő bánásmód követelményét, vagy nem volt köteles azt megtartani.** Ahogy azt fellebbezésünkben is kifejtettük, álláspontunk szerint az alperesnek – az ítélet indokolásával szemben – nem egy nemleges tény kellett volna bizonyítania, hanem egy kimentési jellegű bizonyítást kellett volna le-

²¹ Fővárosi Bíróság 19.P.630.545/2005/8. sz. ítélete.

²² B. Éva ügyéről bővebben lásd: Fehér Füzet 2005. B. Éva ügye. 74–78. o.

²³ Ebktv. 19. § (1), Pp. 164. § (1).

²⁴ Az Ebktv. 19. § (1) bekezdés alapján a felperesnek kell bizonyítania, hogy őt hátrány érte és rendelkezik a törvény által felsorolt védett tulajdonsággal. Ez esetben az alperesre hárul annak bizonyítása, hogy megtartotta vagy nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.

folytatnia arra való tekintettel, hogy az egyenlő bánásmód megsértésének tényét – azaz a kezelés jelentkezésének időpontjában történő ellátás megtagadását – maga sem vitatta.

A fellebbviteli bíróság az ügyben tárgyalást még nem tűzött ki.

IV. Lakhatással kapcsolatos ügyekben indított eljárásokban született ítéletek

IV. 1. A Fővárosi Ítéltábla 2006. szeptember 13-án kihirdetett részítélete²⁵ részben **helybenhagyta** az elsőfokú bíróság ítéletét²⁶ a tekintetben, hogy a Fővárosi II. Kerületi Önkormányzat megsértette a felperesi jogcím nélküli lakáshasználók emberi méltóságát, amikor embertelen körülmények között lakoltatta ki őket tartózkodási helyükről. Az Ítéltábla egyebekben az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására kötelezte.

Az elsőfokon eljáró Fővárosi Bíróság 2005. október 18-án kelt ítélete egy 2002. augusztusában, Budaligeten történt tömeges kilakoltatás miatt indított eljárásban született. A kilakoltatási akció következtében közel negyven fő, köztük két állapotos asszony és húsz kisgyermek került egyik napról a másikra utcára.²⁷

Az ügy előzménye, hogy a II. kerületi Önkormányzat Budaliget egyik zártkerti üdülőövezetében bérbe adta területét, ahol a bérlők fából illetve kőből építettek hétvégi házakat. A bérletet az Önkormányzat 2000 decemberében felmondta, de nem intézkedett az ingatlanok átvételéről. A korábbi bérlők egy része ekkor olyan hajléktalanná vált rászoruló roma családokra bízta a házaikat, akik a munkanélküliség elől menekültek a fővárosba. 2002. augusztus 12-én az Önkormányzat képviselőjében eljáró ügyintéző a délutáni órákban felszólította a Budaligeten élő 12 családot, hogy másnap reggel 8 óráig hagyják el az általuk lakott ingatlanokat. Írásbeli felszólítást az érintett személyeknek nem adott át, a felszólítás jogalapját sem közölte, valamint jogalapot biztosító jegyzői határozatot vagy bírósági végzést sem mutatott be. Másnap reggel 8 órakor megkezdték a házak eldózerolását. A kilakoltatás napján zuhogott az eső, 16 °C fok körüli hőmérséklet volt, a családok a gyermekeikkel egész nap kint álltak a hideg esőben, végignézve, ahogy otthonaikat elpusztítják.

Az első fokon eljáró Fővárosi Bíróság ítéletében kifejtette, hogy **„az eljárás hiánya eleve jogsérelmet jelentett a felperesek számára. Ez a sérelem pedig az egyenlő elbánás alkotmányos kívánalmának megszegése. [...] A perbeli esetet figyelembe véve a felperesek emberi méltósága megsérült azzal, hogy velük szemben az alperes nem kezdeményezett ugyanolyan eljárást, mint más állampolgárokkal szemben, hanem a terület elhagyására határozott és igazolt felhívást csak szóban, a sérelemzett birtokhelyzet megszüntetésének napján tett. [...] Úgy-szintén megalázónak minősíthető az is, hogy a felperesek kénytelenek voltak a területen álló felépítmények felszámolását végignézni. Függetlenül attól, hogy valamely ember ideiglenes lakásául szolgáló bármely építmény birtoklására jogot tud-e igazolni, az életének bizonyos időre teret adó környezet elpusztulásának látványa jelentős lelki sérelemmel jár, hiszen az ember alapvető szükséglete lakhatásának megfelelő biztosítása.”**²⁸

A bíróság ítéletének rendelkező részében kötelezte az alperesi Önkormányzatot, hogy tizenöt napon belül fizessen fejenként százezer forintot nem vagyoni kártérítés címén mind a tizenkilenc felperes számára. A másodfokon eljáró Ítéltábla részítéletében kifejtette, hogy az **elsőfokú bíróság** a rendelkezésre álló bizonyítékok okszerű értékelésével **helytállóan állapította meg, hogy az alperes tulajdonában álló ingatlanon huzamosan jogcím nélkül tartózkodó felperesek kényszerű kiköltöztetésének alkalmazott módja a felperesek emberi méltóságát sértette. Kifogásolta azonban a bíróság, hogy az elsőfokú eljárásban a felperesek nem terjesztettek elő bizonyítási indítványt a nem vagyoni kártérítés mértékére vonatkozóan, és az elsőfokú ítélet ennek hiányában egyöntetűen fejenként százezer forintot állapított meg. A rendelkezésre álló adatokból kitűnően az elsőfokú bíróság a felpereseket nem tájékoztatta arról, folytatta az Ítéltábla, hogy a nem vagyoni hátrány bekövetkeztét bizonyítaniuk kell.**

A megismételt eljárásban tárgyalásra 2007. februárjában kerül sor.

²⁵ Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.742/2006/3. sz. ítélete.

²⁶ Fővárosi Bíróság 26.P.24.118/2005/7. sz. ítélete.

²⁷ Bővebben lásd: Fehér Füzet 2002, Budapest II. kerület (Személyiségi jogok megsértése az önkormányzat által).

²⁸ Idézetek az ítéletből.

IV. 2. Egyezséggel zárult az az eljárás, amelyet egy rasszista lakáshirdetést az interneten közzé tevő cég ellen kezdeményeztünk. 2005. július 11-én egy internetes oldalon a következő hirdetés jelent meg: „*Óbudai zöldvezeti környezetben, 50 négyzetméteres, másfél szobás új lakás kiadó. A ház 2002-ben épült, 300 négyzetméteres telken található, a lakás kertkapcsolatos, bútor nélküli. Kizáró ok: állat és színesbőrű.*” A hirdetést egy ingatlanközvetítő cég jelentette meg, és az egyik országos tévécsatorna újságírói figyeltek fel rá. A cég ellen közérdekű igényérvényesítés keretében keresetet nyújtottunk be a bírósághoz az egyenlő bánásmód megsértése miatt. Kereseti kérelmünkben kértük, hogy a bíróság tiltsa el az alperest a jogsértő cselekedet folytatásától, és kötelezze kétszázezer forint közérdekű bírság megfizetésére. A cég képviselői az eljárás során egyezségi ajánlatot tettek, amelyet Irodánk – tekintettel többek között arra, hogy a kirekesztő tartalmú hirdetés eltávolítása a honlapról már az eljárás megindulása előtt megtörtént – elfogadott. A megállapodás értelmében az alperes a szóban forgó honlapon harminc napig terjedő időtartamra egy a hirdetés szövegével megegyező formátumú és méretű szöveget helyezett el, amelyben **sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy 2005. július 11-én a színes bőrű személyek személyhez fűződő jogát sértő lakáshirdetést jelentett meg.**²⁹

²⁹ Az egyezséget a bíróság végzésben hagyta jóvá. Az eljárás a Fővárosi Bíróság előtt 16.KP.631.984/2005/7. számon folyt.

V. Kártalanítási eljárásokban született ítéletek

V. 1. A Legfelsőbb Bíróság 2006. május 17-én kelt ítéletében³⁰ fenntartotta a Fővárosi Bíróság jogerős ítéletét,³¹ amely ellen annak idején felülvizsgálati kérelmet terjesztettünk elő.

A Fővárosi Bíróság 2005. november 24-én kelt, általunk kifogásolt jogerős ítéletével megváltoztatta a Pesti Központi Kerületi Bíróság elsőfokú döntését,³² amely kötelezte a Magyar Államot, hogy fizessen személyenként egymillió-négyszázezer forintot és annak 2004. augusztusától számított kamatait V. Attila és V. Oszkár³³ számára. A másodfokú ítélet a kártérítés összegét egymillió forintra szállította le.

V. Attila és V. Oszkár közel öt hónapot töltöttek előzetes letartóztatásban, míg végül a bíróság bizonyítottság hiányában felmentette őket. Mindkettőjüket csoportosan elkövetett rablással gyanúsították, majd vádat is emeltek ellenük. A két roma férfi úgy került a rendőrség látókörébe, hogy egy fiatal pár, miután kirabolták őket, úgy adott személyleírást a tettesekről, hogy azok valószínűleg cigány származásúak. Az esetet érdekes megvilágításba helyezte, hogy V. Attilaék letartóztatását követően néhány nappal a városnak ugyanazon a helyén, ugyanolyan módszerekkel ismeretlenek megint rablást követtek el. A felmentő ítéletet követő kártalanítási eljárásában az elsőfokú bíróság fejenként egymillió forintot állapított meg nem vagyoni kártérítés címén a fogvatartás során elszenvedett lelki sérelmekért, illetve négyszázezer forint kártérítést az elmaradt jövedelem miatt. **Bár a két felperes korábban állandó bejelentett munkahellyel nem rendelkezett, tanúkkal tudták igazolni, hogy főleg építkezéseken rendszeresen végeztek különböző „fekete-munkákat”. Az első fokon eljáró bíróság köztudomású tényként fogadta el, hogy az építőiparban sokakat bejelentés nélkül, „feketén” foglalkoztatnak.** Elfogadta a családtagok vallomását is arra vonatkozóan, hogy a felperesek és családjuk ingatlanral rendelkeztek, azt fenntartották, illetve gyermeket neveltek. Mindebből következik, hogy rendszeres jövedelemmel kellett rendelkezniük. Mindezekre figyelemmel a bíróság a minimálbérnek megfelelő havi ötvétezer forint jövedelem alapján határozta meg a felperesek kiesett jövedelmét.

A másodfokú bíróság azonban az alperes fellebbezésében előadott érvelést osztotta, amely szerint a bizonyítékok mérlegelése nem volt okszerű, mert sem a munkavégzés ténye, sem pedig a bér nem volt igazolt. A másodfokú bíróság tehát az elsőfokú döntés vagyoni kártérítés megállapítására vonatkozó rendelkezését megváltoztatta. Indokolásában kifejtette, hogy **„az ítélkezési gyakorlat töretlen és egységes abban, hogy csak a jogszerűen megszerezett jövedelem lehet a kártalanítás alapja. (...) Az alkalmi munkavégzésre vonatkozó jogszabály rendelkezéseinek mellőzése, figyelmen kívül hagyása pedig azzal a következménnyel jár, hogy a munkáltatónak számolnia kell a szabálytalanság őt érintő következményeivel, míg a munkavállaló az ilyen forrásból származó jövedelemre a bíróság előtt alappal nem hivatkozhat. A bíróság a jövedelemvesztés kártalanítás címén történő megítélésével nem legalizálhatja a jogellenes helyzetet, az nem szolgálhat a felperesek javára.”**

A másodfokú bíróság döntését Irodánk aggályosnak tartotta, ezért az ellen **felülvizsgálati kérelmet terjesztettünk elő**, mivel – osztva az elsőfokú bíróság érvelését – álláspontunk szerint a kártalanítási eljárás során a „fekete foglalkoztatás” körében szerzett kieső jövedelmet is meg kell téríteni. Felülvizsgálati kérelmünkben kifejtettük, hogy álláspontunk szerint diszkriminatív az a bírói gyakorlat, amely kizárólag a hivatalosan megkeresett munkabért tekinti olyan kiesett jövedelemnek, amelynek kompenzálására egy kártalanítási eljárásban alappal lehet hivatkozni. A kártalanításban eljáró bíróság nem hivatott megítélni, érveltünk, hogy érdemes-e vagyoni kártérítésre az, aki nem fizeti, illetve aki után nem fizetik a társadalombiztosítási járulékokat és adókat. Annál is kevésbé, mert az a társadalmi réteg, amelyik a leginkább érintett a fekete foglalkoztatásban, kiszolgáltatottsága, elesettsége és nem megfelelő érdekérvényesítő képessége folytán kerül abba a helyzetbe, hogy munkáltatója hivatalos bejelentés nélkül, a vonatkozó jogszabályok megkerülésével foglalkoztatja. **A feketemunka a munkáltató jogellenes magatartásának következménye, ezért egy kártalanítási eljárás során a munkavállalót szankcionálni súlyos hiba.**

³⁰ Legfelsőbb Bíróság Pfv.V.20.591/2006/5. számú ítélete.

³¹ Fővárosi Bíróság 41. Pf.25.122/2005/2. számú ítélete.

³² Pesti Központi Kerületi Bíróság 13.P.22.202/2004. számú ítélete.

³³ V. Attila és v. Oszkár ügyéről bővebben lásd: Fehér Füzet 2004. 46–50. o.

A Legfelsőbb Bíróság, mint felülvizsgálati bíróság kifejtette, hogy a másodfokú bíróságnak a fekete munkavégzés során kiesett jövedelem megtérítésével kapcsolatos okfejtése téves, nem zárja ki jogszabály azt, hogy a károsult az alkalmi munkavégzésből elmaradt jövedelmet kárként érvényesítse. Mindemellett a felülvizsgálati kérelmünk a bíróság szerint nem volt megalapozott, mivel álláspontja szerint a „*felpe-
resek az alkalmi munkavégzésre vonatkozó előadásukban nem tettek arról említést, hogy mely munka-
vállalónál milyen időtartamban és milyen összegű bér fejében végeztek munkát. A felülvizsgálni kért íté-
letnek a vagyoni kár megtérítése iránti keresetüket elutasító rendelkezése ezért megalapozott.*”

VI. Személyhez fűződő jogok megsértése miatt indított eljárásokban született ítéletek

VI. 1. A Debreceni Ítéltábla 2006. december 7-én kelt ítéletében³⁴ helybenhagyta a Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 2005. december 2-án hozott döntését,³⁵ amely kötelezte Bagamér község polgármesterét, hogy fizessen meg kettőszázötvenezer forint nem vagyoni kártérítést a helyi kisebbségi önkormányzat vezetőjének. **R. József roma kisebbségi vezető amiatt indított eljárást a helyi polgármester ellen, mert az több alkalommal nyilvánosan sértegette, illetve roma származásával kapcsolatban is becsmérelte őt.**³⁶ A bíróság megállapította, hogy a polgármester megsértette a felperes roma vezető jó hírnevét, becsületét, és emberi méltóságát, ezért **a jogsértéstől való eltiltáson és a nem vagyoni kártérítés megfizetésén túl kötelezte,** hogy az ítélet rendelkező részét és a bocsánatkérését tartalmazó nyilatkozatát jelentesse meg a helyi lapban. A másodfokon eljáró Ítéltábla kiemelte, hogy helyesen járt el a megyei bíróság, amikor a felperes kárigényét – tekintettel annak közéletben betöltött szerepére és funkciójára – külön bizonyítás nélkül, köztudomású tényként fogadta el. Adott esetben a felperest méltatlan helyzetbe hozná az elszenvedett hátrány bizonyítása, figyelemmel arra is, hogy az alperes által elkövetett jogsértések kihatottak a környezetéhez való belső viszonyára – szögezte le a bíróság.

³⁴ Debreceni Ítéltábla Pf. I. 20. 461/2006/5. számú ítélete.

³⁵ Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 5.P.21.106/2005/6. számú ítélete.

³⁶ Bővebben lásd: Fehér Füzet 2005, R. József (személyiségi jog megsértése).

VII. Romák sérelmére elkövetett erőszakos cselekmények miatt indított eljárásokban született ítéletek

VII. 1. A Nagyatádi Városi Bíróság 2006. október 24-én kelt ítéletében³⁷ **bűnösnek találta** L. Mihály Pétert **egy rendbeli súlyos testi sértés és egy rendbeli garázdaság vétségében**. Az ítélet indokolása szerint 2005. augusztus 17-én délután 17.00 óra körüli időben ügyfelünk, a roma származású B. Péterné³⁸ sértett és családtagjai a Gy-én lévő benzinkúthoz mentek, ott élelmiszert vásároltak, majd pedig leültek a benzinkútnál lévő padra, és enni kezdtek. Ekkor érkezett meg a kúthoz a vádlott, aki levette a pólóját és felugrott az élelmiszerekkel megrakott asztalra, miközben azt kiabálta, hogy „*ti büdös cigányok, itt nem esztek*”. Az asztalon lévő élelmiszereket szanaszét rugdosta, majd leugrott az asztalról. Mindezek láttán a sértett és családja félelmükben felugrottak az asztaltól, és miközben a vádlott távozásra szólította fel őket, egy ízben belerúgott a sértett combjába. A sértett és rokonai ijedtükben elszaladtak a helyszínről, de az élelmiszereket és a kerékpárjaikat otthagyták.

Ezt követően az esti órákban a vádlott még összeszólalkozott B. Péterrel, a sértett férjével, aki a benzinkútnál lévő kerékpárokat látva kérdőre vonta a kút alkalmazottait. **A szóváltás eredményeképpen B. Péter orra eltört, így nyolc napon túl gyógyuló sérülést szenvedett.**

A vádlott délutáni cselekménye az elkövetés helyére, idejére és módjára figyelemmel alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást keltsen, míg B. Péter esetében súlyos testi sértést követett el. Mindezekért halmazati büntetésül a bíróság négyszáz napi tétel pénzbüntetésre ítélte. Egy napi tétel összegét 250 Ft-ban állapította meg.

Az ítélet ellen sem a vádlott sem pedig az ügyész nem fellebbezett, így az jogerőre emelkedett.

³⁷ Nagyatádi Városi Bíróság 5.B.72/2006/9. számú ítélete.

³⁸ B. Péterné ügyéről bővebben lásd: Fehér Füzet 2006.

VIII. Rendőrök által, hivatalos eljárásban elkövetett bűncselekmények miatt indult eljárásokban született ítéletek

VIII. 1. A Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Bíróság 2006. március 21-én kihirdetett ítéletében³⁹ megállapította, hogy F. István László, V. Krisztián és K. László Lajos vádlottak **bűnösök egy rendbeli kényszervallatás büntetében, mint társtettesek, és egy rendbeli könnyű testi sértés büntetében, mint társtettesek. A bíróság ezért a vádlottakat halmazati büntetésül egy-egy évi börtönbüntetésre ítélte, amely végrehajtását két-két évi próbaidőre felfüggesztette.**

L. Sándor⁴⁰ roma származású fiatalembert 2004. december 28-án otthonában keresték fel a vádlott rendőrök, hogy berendeljék a kapitányságra. Mint az másnap reggel kiderült, egy húslopással kapcsolatban akarták elszámoltatni, ő azonban tagadta a bűncselekmény elkövetését. Ahogy az a bíróság ítéletéből kiderül, a vádlotti rendőrök azért gondolták, hogy az eltulajdonított hal – és birkahúst a sértett lopta el, mert „*a helyi cigánytelepen élő társadalmi kapcsolatuk*” közölte, hogy látta, amint L. Sándor lakására húst vittek, köztük halat is. Ennek az információnak az I. rendű vádlott azért tulajdonított jelentőséget, mert „*tudomása szerint a cigány személyek általában nem esznek halat*”.⁴¹ A sértett elmondása szerint a vallomás kikényszerítése céljából az eljáró rendőrök őt többször megütötték. Közölték vele azt is, hogy a 26.000 forintos segélyből nem lehet megélni, ezért biztos, hogy ő követte el a lopást. „*Erre a sértett kérdezte, hogy azért mert szegény vagyok, azért bűnöző is vagyok?*”⁴² Ekkor a vádlottak, az ítéletbe foglalt tényállás szerint közölték vele, hogy vállalja magára a bűncselekmény elkövetését, mert tekintettel büntetlen előéletére csak egy húszezer forintos pénzbüntetést fog csak kapni. A sértett a bántalmazás és a lelki ráhatás ellenére következetesen tagadta a bűncselekmény elkövetését, ellenben a két és fél órás procedúrát követően feljelentette bántalmazóit, akik ellen kényszervallatás és más bűncselekmények miatt emeltek vádat. **A bíróság ítéletében megállapította, hogy a vádlottak egymás tevékenységéről tudva közösen azért bántalmazták a sértettet, hogy az vállaljon magára egy lopást. A bántalmazásukkal a sértettnek 8 napon belül gyógyuló sérüléseket okoztak.** Az ítélet nem jogerős.

VIII. 2. A Somogy Megyei Bíróság Katonai Tanácsa 2005. november 14-én kihirdetett ítélete szerint I. Norbert rendőr főhadnagy, V. Gábor rendőr zászlós, Sz. Bertalan rendőr főtörzsőrmester, S. Zoltán rendőr főtörzsőrmester, K. Szabolcs rendőr törzsőrmester, K. Csaba rendőr törzsőrmester D. Anett rendőr törzsőrmester és Sz. Tamás rendőr törzsőrmester vádlottakat szolgálatban elkövetett kötelességszegés vétsége, társtettesként elkövetett jogellenes fogvatartás büntette, hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás ill. hivatalos eljárásban elkövetett könnyű testi sértés vétsége és hivatali visszaélés büntette miatt emelt **vád alól bizonyítottság hiányában felmentette.**

A vád szerint a vádlottak 2004. január 31-én este 22,30 óra körüli időpontban valamennyien elhagyták engedély nélkül K. város területét. Szolgálati gépkocsijukkal, egy zárt kisbusszal a szomszédos K. községben lakásában keresték fel a roma származású R. Rudolfot.⁴³ A férfit megbilincseltek, a szolgálati gépkocsi padlójára fektették, majd többen kézzel, lábbal és ún. tomfával bántalmazták. A sértett a bántalmazások következtében nyolc napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett el. Ezt követően a vádlottak a helyszínt elhagyták és visszatértek szolgálati helyükre.

Az eljárás során a vádlottak a terhükre rótt bűncselekmény elkövetését nem ismerték el, vallomást kizárólag írásban tettek. A sértett ezzel szemben mind a feljelentésben, mind a nyomozati eljárás során, majd a bíróság előtt is következetesen és egyöntetűen állította, hogy őt a szóban forgó éjszaka lakásáról kék színű rendőrruhában lévő, arcukon sámszket viselő rendőrök megbilincselve elvitték, útközben bántalmazták

³⁹ Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Bíróság B.432/2005/16. sz. ítélete.

⁴⁰ L. Sándor ügyéről bővebben lásd: Fehér Füzet 2005. L. Sándor ügye 91–95. o.

⁴¹ Idézetek az ítéletből.

⁴² Idézetek az ítéletből.

⁴³ R. Rudolf ügyéről bővebben lásd: Fehér Füzet 2005. 84–85. o.

majd a kisbuszból kirakva sorsára hagyták. A vádlottak közül két személyben a sértett felismerni vélte bántalmazóit. Ahogy azt a bíróság ítéletében leszögezi, a sértett előadása életszerű, átélt és megélt eseményeket tartalmazott. A sértett előadását és szavahihetőségét több tanúvallomás is alátámasztotta. A sértett sérüléseinek lehetséges keletkezési körülményeinek megállapítására kirendelt igazságügyi orvosszakértő vélemény szerint a sérülések tekintetében az önkezdés kizárt, azokat a sértett az általa előadott módon el szenvedhette. Két határozott tanúvallomás alapján megállapítható volt az is, hogy a sértett 2004. január 31-én a napi munka végeztével sérülésektől mentesen, egészségesen tért haza munkatársaival. Mindezek figyelembevételével a bíróság álláspontja szerint kétséget kizárón megállapítható volt az a tény, hogy **R. Rudolf** sérelmére az általa előadott módon megvalósításra kerültek a vádiratban foglalt bűncselekmények. A bűncselekményt megvalósító személyek kiléte azonban a bíróság álláspontja szerint nem volt megállapítható.

Bár a sértett és élettársa határozott tanúvallomást tett arra vonatkozóan, hogy mely vádlottakat ismerték fel a cselekményt elkövető személyek közül, a bíróság álláspontja szerint a hivatkozott símaszakra való tekintettel ez a felismerés aggályos. A sértettnek a bűncselekmény elkövetésekor viselt ruházatából vett és a szolgálati gépkocsiban talált szövetmaradványok összehasonlítása alapján készült szakértői vélemény ugyan csak nem volt figyelembe vehető döntő bizonyíték, mivel a szakértői vélemény csupán valószínűsítette az egyezőséget.

A bűncselekményeket megvalósító személyek személyazonosságának rejtve maradásához a bíróság álláspontja szerint hozzájárult a sértett magatartása is. R. Rudolf ugyanis nem bízott az igazságszolgáltatásban, ezért a nyilvánossághoz fordult, és csak az újságcikkek megjelenését követően tett hivatalos feljelentést. A késedelmes feljelentés megnehezítette az elkövetők kilétének felderítését és a nyomok megfelelő rögzítését a bizonyítékok felkutatását. A bíróság álláspontja ezen túlmenően az volt, hogy *„az elkövetők személyének rejtve maradásához nagyban hozzájárult a K. Városi Rendőrkapitányság egyes vezető rendőrtisztjeinek az objektivitást és pártatlanságot nélkülöző ún. belső vizsgálati tevékenysége, amely elsődlegesen nem az elkövetők kilétének megállapítására, hanem a sértett úgymond lejárására irányult. Ebben a körben nem hagyható figyelmen kívül a rendőrségi gépjármű megmagyarázhatatlan és titokzatos körülmények között történő kimosatása, így a nyomrögzítés meghüúsítása. Ugyancsak ide sorolhatók a nyomozást elrendelő és a helyszíni szemlét végrehajtó, a nyomkutatást megkísérlő nyomozóhivatal dolgozóinak és vezetőjének a gépjármű szemléjének elrendelése és végrehajtása során tett nem éppen szakszerű intézkedései.”*⁴⁴

Az ítéletet a fellebbviteli bíróság jóváhagyta, így az jogerős.

VIII. 3. A Tolna Megyei Bíróság 2006. szeptember 28-án kelt ítéletében a bűncselekmény bizonyítottságának hiánya miatt **felmentette Sz. István és F. Gergely vádlottakat társtetteségben elkövetett súlyos testi sértés bűntette és hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás vétsége vádak alól.** Az ítélet tényállása szerint a két vádlott a T. Megyei Rendőrkapitányság bevetési osztályának munkatársa. 2005. június 18-án egy kocsmai rutinigazoltatás során az italboltban tartózkodó sértettet, F. Gézát a bolt előtt parkírozó rendőrségi terepjáróhoz vezették, mivel a férfi nem rendelkezett a megfelelő személyi okmányokkal. Ekkor derült ki, hogy a sértett azonos azzal a személlyel, aki nemrég panaszt tett többek között a most is intézkedő rendőr ellen, mivel nagybátyját egy korábbi rendőri intézkedés során megítélése során ő és eljáró kollégái bántalmazták.⁴⁵ Az italboltba aztán visszatérő sértetten a bent tartózkodók látták, hogy fájdalmai vannak, aki ezt azzal magyarázta, hogy odakint a rendőrök őt bántalmazták. Mivel állapota rosszabbodott, mentővel szállították kórházba. Az orvosi diagnózis szerint megállapítható volt, hogy *„baloldali V. borda elülső ívének elmozdulás nélküli, csonttörésben tetet öltő sérülést szenvedett el”*, a gyógyulás időtartama 8 napon túli volt. A felmentő ítélet indokolása során a bíróság hangsúlyozta, hogy *„az írásban benyújtott – és a végindítvány szerint változatlan formában fenntartott – vádirat súlyos hiányosságát a bíróság hivatalból nem pótolhatja”*. A vádirat hiányosságai mellett a bíróság szerint a szakértői vélemények is megosztottak voltak a tekintetben, hogy F. Géza sérülései keletkezhetnek-e olya módon, ahogy azt a sértett – időnként ellentmondásos – vallomásaiban leírta. A vádlottak egyébként arra hivatkoztak, hogy a sértett az italbolt lépcsőjén esett le, sérüléseit így szerezte. Az elesés tényét a vádlottak kollégái, akik a közelben helyezkedtek a szó-

⁴⁴ Idézetek az ítéletből.

⁴⁵ F. Géza ügyét bővebben lásd: Fehér Füzet 2005. Ifj. F. Géza ügye. 84–91. o.

ban forgó napon is alátámasztották. Ugyanakkor a sértett baráti köréből több tanú előadta, hogy F. Géza arcán a rendőri intézkedést követően jól látható kéznyomok voltak. A bíróság ítéletében kiemelte: **„fontos hangsúlyozni, hogy jelen esetben a bizonyítási eljárás nem arra az eredményre vezetett, hogy jelen ügy sértettjének vallomása objektíve valótlannak bizonyult volna, csupán az értékelt bizonyítékok tükrében teljes valószínűségéhez kétségek voltak fűzhetőek, mindamellett, hogy a vádlotti védekezéseket objektíve cáfolni nem lehetett”**.⁴⁶

Az ítélet ellen az ügyész fellebbezett, majd fellebbezését visszavonta, így az jogerős.

⁴⁶ Részletek az ítéletből.

Antidiszkriminációs tréningek

I. Bíróképzés

Irodánk egy kétéves nemzetközi program keretében lehetőséget és pénzügyi támogatást kapott az Európai Bizottságtól, hogy a diszkrimináció-ellenes szabályozásról és annak gyakorlati alkalmazásáról képzést szervezzen bírák számára. A programot a grazi székhelyű Európai Képzési és Emberi Jogi Kutatóközpont vezeti, Magyarország mellett Szlovákia, Szlovénia és Ausztria részvételével. A program 2004 decemberétől 2006 novemberéig tartott.

A képzés célcsoportjai az egyenlő bánásmódról szóló törvény alkalmazásában érintett munkaügyi, valamint személyiségi jogi perekben eljáró bírák, akik az új törvény, valamint az ahhoz kapcsolódó közösségi irányelvek (43/2000, 78/2000 EK irányelvek) alkalmazásáról bővíthették tudásukat. Mivel hazánkban a bírák képzése az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (OIT) feladat- és hatáskörébe tartozik, a program lebonyolítása során együttműködési megállapodást kötöttünk a hivatallal. Ennek értelmében programunk az OIT által elfogadott képzési tervhez kapcsolódott, így a 2005–2006-ra szervezett szemináriumok, konferenciák keretében kaptunk néhány napot a foglalkozások lebonyolítására.

A 2005-ös évben két alkalommal került sor bíróképzésre a programban. 2005 áprilisában a munkaügyi bírák számára tartott kétnapos szemináriumon egy teljes délutánt szenteltünk az Egyenlő bánásmódról szóló törvény ismertetésére, annak gyakorlati alkalmazására. A hagyományos oktatástól eltérően az volt a célunk, hogy fiktív esetek megvitatásán és megoldásán keresztül interaktív lehetőséget teremtsünk arra, hogy mindenki lehetőséget kapjon problémák felvetésére és megvitatására. Ez alkalommal hetvenöt, az ország különböző részeiből érkező bírót képezhettünk, akik a visszajelzések alapján elégedettek voltak az általunk lebonyolított tréninggel.

Második alkalommal 2005 októberében tartottunk hasonló képzést, a célcsoport ezúttal a személyiségi jogokkal foglalkozó bírói kör volt. A fiktív esetek megvitatása mellett a résztvevők előadásokat is hallhattak a törvényről, valamint az Egyenlő Bánásmód Hatóság munkájáról. A tréningen hetven fő vett részt, szintén az ország különböző pontjairól.

A program részeként elkészítettük azt az antidiszkriminációs honlapot, amely szakmai adatbázisként szolgálhat a jogalkalmazók (bírák, hatósági előadók, gyakorló ügyvédek, jogvédő szervezetek) számára. A honlap tartalmazza a témában releváns hazai és nemzetközi esetjogot, jogszabályokat, annotált bibliográfiát, egyéb diszkriminációval kapcsolatos információkat.⁴⁷

⁴⁷ <http://antidiscrimination.etc-graz.at/>

II. Munkaügyi központok alkalmazottai és munkáltatók képzése

2006. április és június között a Pécsi Regionális Képzőközpont (PRKK) megbízásából munkatársaink tolerancia-erősítő antidiszkriminációs tréninget tartottak a munkaügyi központok alkalmazottai és munkáltatók számára. A kétnapos bentlakásos tréning célja egyrészt a résztvevők érzékenyítése volt olyan saját élményű gyakorlatokon keresztül, amelyek során megtapasztalhatták az előítéletes és sztereotip gondolkodás működési mechanizmusait, illetve átélhették a diszkrimináció hatásait. A saját élményű gyakorlatok mellett a résztvevőknek lehetősége nyílt arra, hogy megismerjék a diszkrimináció tilalmával kapcsolatos nemzetközi és hazai jogszabályi környezetet. A több mint két hónapon át zajló program során munkatársaink 120 fő részére tartották meg a szóban forgó antidiszkriminációs tréninget, a visszajelzések alapján nagy sikerrel. A kedvező tapasztalatokra való tekintettel a PRKK elvi megállapodást kötött Irodánkkal arra vonatkozóan, hogy amennyiben a jövőben a képzés folytatásához szükséges anyagi keretek rendelkezésre állnak, oktatóként illetve trénerként számítanak a részvételünkre.

Publikációk

I. Fehér Füzet 2005

Mint minden évben, 2006-ban is kiadtuk éves beszámolóinkat, a Fehér Füzetet. A 2005-ös évet feldolgozó kiadvány új eleme volt, hogy ezúttal részletesen ismertettük azokat a bírósági ítéleteket, amelyek a tárgyévben születtek korábban indult esetek nyomán. Ezúttal arra is vállalkoztunk, hogy tíz évre visszamenőleg készítsük el statisztikánkat olyan formában, hogy abból követhetővé váljon, hogyan alakult a különböző diszkriminációs ügýtípusok előfordulása 1995 és 2005 között.

II. Az Esélyegyenlőségi törvény kommentárja

2006 májusában két civil jogvédő szervezet – a Helsinki Bizottság és a Háttér Társaság a Melegekért –, illetve a NEKI közös munkájának eredményeként elkészült az az átfogó tanulmánykötet, amelyet az Esélyegyenlőségi törvény kommentárja céljából készítettek el a szerzők. A három civil szervezet munkatársai által jegyzett tanulmány részletesen elemzi az új jogszabály rendelkezéseit, alapelveit. A dokumentum egyelőre honlapunkról érhető el, tervezzük azonban, hogy kiadvány formájában megjelentetjük, így szélesebb körű olvasóközönség számra válik majd elérhetővé.⁴⁸

III. A tesztelés hazai és nemzetközi gyakorlata

Szintén 2006. májusában készült el magyar és angol nyelven az a tanulmánykötet, amely a tesztelés hazai és nemzetközi gyakorlatát dolgozza fel. A tanulmány jelentősége abban áll, hogy hazánkban elsőként került feldolgozásra és ismertetésre a rejtett diszkriminációk feltárásának ezen módszere. A dokumentum angol és magyar nyelven is olvasható honlapunkon.⁴⁹

⁴⁸ www.neki.hu

⁴⁹ www.neki.hu

Foglalkoztatás

B. Katalin ügye

B. Katalin, zalaegerszegi roma asszony 2004. őszén egyik nem roma barátnőjével jelentkezett a helyi TESCO áruház hirdetésére, pénztáros munkakörbe. Nem ez volt az első alkalom, hogy próbálkozott a cégnél, és mivel interjút már készítettek vele korábban, ez esetben csak orvosi alkalmassági vizsgálaton kellett részt vennie. A személyzeti osztály vezetője ígéretet tett arra, hogy felveszik mindkettőjüket, azonban néhány nappal később csak a panaszos barátnőjét hívták be dolgozni. B. Katalin bírósághoz fordult, mert álláspontja szerint roma származása miatt nem vették fel. A 2006. áprilisában született jogerős ítélet szerint a munkáltató megsértette az egyenlő bánásmód követelményét a munkafelvételi eljárás során. A bíróság ezért vagyoni és nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezte a céget. Az áruházlánc felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz.

2004. őszén a Tesco Global Áruházak Rt.¹ zalaegerszegi áruházába szórólapokon kerestek munkavállalókat, többek között pénztárosi munkakörbe. Erre a hirdetésre jelentkezett a roma származású B. Katalin, nem roma barátnőjével, Sz. Anikóval együtt. B. Katalin egyébként kereskedelmi szakmunkásképző iskolát végzett, a szakmája élelmiszer-eladó. A felvételi eljárást a cég részéről a személyzeti osztályvezető intézte, aki úgy nyilatkozott, hogy mindkettőjüket felveszi, sőt, olyan beosztást készít, hogy egymás gyermekeire tudjanak majd vigyázni. **Közölte velük azt is, hogy a következő héten menjenek be a munkaruháért és az öltözői lakatért, hogy december 1-jén el tudják kezdeni a munkát.** Mivel korábban már mindketten megfeleltek a felvételi teszteken, csak az orvosi alkalmassági vizsgálat hiányzott a munkába álláshoz. A vizsgálatra még aznap sor került, mindkettejüket alkalmasnak találták. Az igazolást szerették volna még aznap beadni, de a személyzeti osztályon azt a tájékoztatást kapták, hogy a papírokat csak a következő héten kell magukkal vinniük.

2004. november 24-én a két barátnő együtt volt, amikor Sz. Anikót telefonon hívták az áruházból, és közölték vele, hogy november 29-én menjen be dolgozni. Arra a kérdésére, hogy ez mindkettőjükre vonatkozik-e, elutasító választ kapott. B. Katalin ennek ellenére bement az áruházba érdeklődni, ahol a személyzeti igazgató csak annyit közölt vele, hogy a TESCO nem kívánja őt alkalmazni. **A panaszos elmondása szerint az igazgató emelt hangon közölte, hogy „meg kell nézniük, hogy kit vesznek fel”.**

2004. december 10-én az asszony kapott egy udvarias hangvételű „sablonlevelet” az áruháztól, amelyben tájékoztatják, hogy eredménytelenül pályázott az állásra. B. Katalin a számára igazságtalan és megalázó eljárás miatt ügyvédhez fordult. A Zalaegerszegi Munkaügyi Bíróságra 2004. december 22-én beterjesztett keresetben kérték annak megállapítását, hogy a munkáltató, mivel a származása miatt nem alkalmazta B. Katalint, megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. Azt is szerették volna, hogy a bíróság a TESCO-t hathavi átlagkeresetnek megfelelő vagyoni, és háromszázezer forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére kötelezze. A kereset a Munka Törvénykönyvére (továbbiakban: Mt.) hivatkozott, mely szerint az egyenlő bánásmód követelménye a munkaviszonyra is kiterjed.² Ugyancsak az Mt. rendelkezik arról, hogy az egyenlő bánásmód megsértésének következményeit megfelelően orvosolni kell, így a sérelmet szenvedett fél kártérítési igényel léphet fel.

Az ügyben a munkaügyi bíróság több tárgyalást tartott, meghallgatta a felperest, a felperes barátnőjét, és az alperes alkalmazottait is. A TESCO osztályvezetője megerősítette a felperes és a barátnője által elmondottakat. Elmondta ugyanakkor azt is, hogy ugyan részt vesz a munkavállalók személyének kiválasztásában,

¹ Tekintettel arra, hogy az ügyben jogerős bírósági döntés született, amelyről több híradás is beszámolt, az alperes nevét közöljük.

² 5. § (1) A munkaviszonnyal kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. (2) Az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének következményeit megfelelően orvosolni kell, amely nem járhat más munkavállaló jogainak megsértésével, illetve csorbításával.

de a kiválasztás a személyzeti igazgató hatáskörébe tartozik. A bíróság kérdésére azt is elmondta, hogy **mióta a TESCO-nál dolgozik, ez volt az első eset, hogy nem vették fel, akit javasolt.** A bíróság a személyzeti igazgatót is meghallgatta, aki előadta, hogy gyakorlatilag elenyésző volt azoknak a száma, akikkel ő a munkaszerződés megkötése előtt találkozott. Az igazgató arra is hivatkozott, hogy azért nem alkalmazták B. Katalint, mert nem készült vele interjú, illetőleg, hogy a selejtezés miatt nem látta a korábbi iratanyagot. Ezeket az állításokat a bíróság nem fogadta el, többek között azért, mert az interjú anyagát maga az alperes bocsátotta a bíróság rendelkezésére. Az igazgató önmagával is ellentmondásba került, ugyanis előbb azt állította, hogy az adminisztrátorok tájékoztatása szerint a felperessel nem készült interjú, majd pedig azt, hogy az osztályvezetőtől tájékoztatást kapott arra nézve, hogy a felperessel 2003-ban sor került felvételi beszélgetésre.

A Zalaegerszegi Munkaügyi Bíróság 2005. november 22-én kelt ítéletében megállapította, hogy az egyenlő bánásmódról szóló törvény (továbbiakban Ebktv.)³ értelmében **a munkáltató B. Katalin felperessel szemben etnikai hovatartozása miatt kedvezőtlenebb bánásmódot alkalmazott, és ezzel neki vagyoni és nem vagyoni kárt okozott.** A vagyoni kár összegét huszonötezer forintba csökkentette, míg a nem vagyoni kártérítés összegét a kereseti kérelemben foglaltak szerint állapította meg. A vagyoni kártérítés azért csökkent, mert a bizonyítékokból egyértelműen kiderült, hogy a felperes alkalmazása határozott időre, egy hónapra szólt volna a karácsonyi időszakban.

Az ítélet indokolása szerint a polgári perrendtartás (továbbiakban Pp)⁴ értelmében munkaügyi pernek minősül a munkaszerződés megkötését megelőző tárgyalásokra alapított igény érvényesítése is. Az Ebktv. a munkához való jutás során a munkavállalóval szembeni közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést az egyenlő bánásmód egyik hangsúlyos sérelmének nevezi.⁵ Közvetlen hátrányos megkülönböztetés történik akkor, ha a jogsérelmet szenvedett fél a törvény által védett tulajdonsága miatt részesül vele összehasonlítható helyzetben lévő személyekhez képest kedvezőtlenebb bánásmódban.⁶ B. Katalin esetében a kedvezőtlenebb bánásmód abban nyilvánult meg, hogy nem vették fel a meghirdetett pénztárosi állásra.

Az ítélet ellen a TESCO fellebbezett, és kérte a szerinte megalapozatlan kereset elutasítását. A fellebbezés arra alapult, hogy a felperes nem tett eleget az őt terhelő bizonyítási kötelezettségnek, és nem bizonyította, hogy cigány származása miatt nem alkalmazták. Az alperest terhelő bizonyítás körében kifejtette, hogy nem volt a felperessel összehasonlítható helyzetben lévő személy, akihez képest a felperes kedvezőtlenebb bánásmódban részesült volna. Nem minősülhet ilyen személynek a felperes barátnője, mert ő korábban már dolgozott az alperesnél, míg a B. Katalin nem. A fellebbezés kitért a felvételi eljárás menetére, és kifejtette: nincs bizonyítva, hogy a felperesnek bárki is azt ígérte volna, hogy 2004. december 1-jétől alkalmazzák.

A panaszos Irodánktól a másodfokú eljárás során kért segítséget. A fellebbezési eljárásban dr. Muhi Erika ügyvéd személyében jogi képviselőt biztosítottunk az asszonynak. A felperesi képviselő a fellebbezési ellenkérelemben kérte az első fokú ítélet helybenhagyását, mivel az álláspontja szerint jogilag és „ténybelileg” is megalapozott volt. Kifejtette továbbá, hogy a felperes eleget tett az őt terhelő bizonyítási kötelezettségnek, hiszen neki az Ebktv. értelmében azt kellett bizonyítania, hogy rendelkezik a törvényben meghatározott valamely védett tulajdonsággal, és őt hátrány érte.⁷ Az eljárás során a felperes nyilatkozott arról, hogy cigány származású, ezért az eddigi bírói gyakorlatot is figyelembe véve ezzel kapcsolatban további bizonyításra nincs szükség. A kisebbségi törvény (továbbiakban Nektv.) értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy valamely kisebbséghez tartozónak vallja magát.⁸ Álláspontunk szerint a bíróság csak akkor folytathatott volna le bármilyen bizonyítási eljárást erre vonatkozóan, ha az alperes vitatja B. Katalin származását.

³ 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról.

⁴ 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról: 349. § (2) Az (1) bekezdés szerinti munkaügyi pernek minősül: a) a munkaszerződés megkötését megelőző tárgyalásra, a munkaviszony megszűnését követően a munkaviszonyból eredő jogra.

⁵ Ebktv. 21. § Az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét jelenti különösen, ha a munkáltató a munkavállalóval szemben közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést alkalmaz, különösen a következő rendelkezések meghatározásakor, valamint azok alkalmazásakor: c) a foglalkoztatási jogviszony vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesítésében és megszüntetésében [...]

⁶ Ebktv. 8. § Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt a) neme, b) faji hovatartozása, c) bőrszíne, d) nemzetisége, e) nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozása, f) anyanyelve, g) fogyatékosága, h) egészségi állapota, i) vallási vagy világnézeti meggyőződése, j) politikai vagy más véleménye, k) családi állapota, l) anyasága (terhessége) vagy apasága, m) szexuális irányultsága, n) nemi identitása, o) életkora, p) társadalmi származása, q) vagyoni helyzete, r) foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának

A hátrány tekintetében ugyancsak eleget tett a felperes a bizonyítási kötelezettségének, hiszen azt senki nem vitatta, hogy az áruházba nem vették fel, tehát munka és jövedelem nélkül maradt.

Az Ebktv. értelmében ezek után az alperesnek kell bizonyítania, hogy megtartotta, vagy nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.⁹ Egy pénztárosi állás meghirdetése esetében ez azonban nyilvánvalóan a kötelezettsége az áruháznak, B. Katalin pedig a szakmai követelményeknek is megfelelt. A felperes álláspontja szerint a TESCO nem tett eleget az őt terhelő bizonyítási kötelezettségnek, hiszen az eljárás során kiderült, hogy **a védekezése – amely szerint tévedés történt – nem felelt meg a valóságnak. Az ügyben illetékes vezetőnek tudomása volt arról, hogy a felperessel korábban már készült interjú.** Az alperes védekezése nem is életszerű, hiszen az orvosi vizsgálatot mindenképpen megelőzi a beszélgetés. Csak azokat küldik el ugyanis orvosi vizsgálatra - mintegy végső szűrőként -, akik az egyéb feltételeknek már megfeleltek.

Az alperes fellebbezésében arra is hivatkozik, hogy Sz. Anikó tanú nem volt a panaszossal összehasonlítható helyzetben, ugyanis neki volt pénztárosi tapasztalata. Ez akár alapjául is szolgálhatna a kimentésnek, de tény, hogy abban az időben nem pusztán Sz. Anikót vették fel az alperesi áruházba. A tanúk vallomásából kiderült, hogy egyidejűleg hat fő alkalmaztak, tehát volt összehasonlítható helyzetben lévő más személy is. *„Akkor fogadhatnánk el az alperes fellebbezésében állítottakat kimentésnek, ha az első fokú eljárás során mind a hat, akkor felvett munkavállaló vonatkozásában bizonyította volna, hogy ők rendelkeznek gyakorlattal. Ezt azonban nem tette meg, így tehát nem tett eleget az őt terhelő bizonyítási kötelezettségnek, mindezek alapján a Zalaegerszegi Munkaiügyi Bíróság jogilag megalapozott döntést hozott, amikor megállapította az egyenlő bánásmód megsértését.”*¹⁰

A másodfokon eljáró Zala Megyei Bíróság 2006. április 7-én kelt ítéletében helyben hagyta az elsőfokú bíróság ítéletét. Az ítélet indokolása külön kitér az orvosi vizsgálatra, mint az alperes által vázolt alkalmazási folyamat harmadik stációjára. *„Azzal, hogy az alperes osztályvezetője ezen orvosi vizsgálatra a felperest elküldte, kifejezésre jutatta az alperes alkalmazási szándékát. (Emellett mindez azt valószínűsíti, hogy a megelőző lépéscsöfokot, az állásinterjút is teljesítettnek tekintette a korábbi interjúval az alperes.) Ezen okból hiteltelen az az alperesi állítás is, hogy a személyzeti vezető az interjú pótlása céljából találkozott 2004. november 29-én a felperessel.”*¹¹

A TESCO a jogerős bírósági ítélet alapján kifizette a kártérítést ügyfelünknek, azonban 2006. július 20-án felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságához.

A felülvizsgálati kérelemben a másodfokú ítélet hatályon kívül helyezését, az első fokú ítélet helyben hagyását, ugyanakkor a kereset elutasítását kéri az alperes. A kérelemmel a legfőbb probléma azonban az, hogy mindkét ítélet elmarasztalta az áruházat, azaz a felperes keresetének helyt adott az első- és a másodfokon eljáró bíróság is! Az alperesi képviselő kéri ugyanakkor a kereset elutasítását, ami kizárólag abban az esetben lehetséges, ha a legfelsőbb bíróság mindkét bíróság ítéletét hatályon kívül helyezi. Az alperes hivatkozik arra is, hogy a jogerős ítélet sérti az Ebktv. bizonyítási teherre, foglalkoztatási jogviszonyra, és közvetlen hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó részeit. Álláspontja szerint a pályázat eredményéről csak és kizárólag a felperest tájékoztathatta a munkáltató, így nem releváns az, hogy mi hangzott el B. Katalin barátnője és a cég munkatársa között telefonon. A beadvány szerint B. Katalin nem várta meg, hogy hivatalosan is értesítést kapjon a pályázat eredményéről, hanem már azt megelőzően ügyvédi segítséget kért, és minden különösebb ok nélkül diszkriminációval gyanúsította meg a munkáltatót. Kitér arra is a jogi képviselő, hogy

rész munkaidős jellege, illetve határozott időtartama, s) érdekképviselővel való tartozása, t) egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője (a továbbiakban együtt: tulajdonsága) miatt részesül más, összehasonlítható helyzetben levő személyhez vagy csoport-hoz képest kedvezőtlenebb bánásmódban.

⁷ 19. § (1) Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított eljárásokban a jogsérelmet szenvedett félnek vagy a közérdekű igényérvényesítésre jogosultnak kell bizonyítania, hogy a) a jogsérelmet szenvedő személyt vagy csoportot hátrány érte, és b) a jogsérelmet szenvedő személy vagy csoport a jogsértéskor - ténylegesen vagy a jogsértő feltételezése szerint - rendelkezett a 8. §-ban meghatározott valamely tulajdonsággal.

⁸ Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény 7. § (1) Valamely kisebbséghez való tartozás vállalása és nyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga.

⁹ Ebktv. 19. § (2) Az (1) bekezdésben foglaltak bizonyítása esetén a másik felet terheli annak bizonyítása, hogy a) megtartotta, vagy b) az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.

¹⁰ Részlet a 2006. március 30-án kelt fellebbezési ellenkérelemből.

¹¹ Részlet a Zala Megyei Bíróság 2006. április 7-én kelt ítéletéből.

az orvosi vizsgálat eredménye nem állt az alperes rendelkezésére, hiszen azt a felperes nem adta le, így tehát objektív oka volt annak, hogy nem alkalmazták. A személyzeti igazgatóval történt megbeszélés során elhangzott az az érv is, hogy B. Katalin nem alkalmas a pénztárosi állásra, hiszen „nem udvarias és nem elég türelmes”. Ezek pedig együtt olyan okok – érvel az alperes képviselője – amelyek a származástól függetlenül megakadályozzák a foglalkoztatást.

A felülvizsgálati kérelemre reagálva a felperesi képviselő kérte, hogy a korábban született ítéleteket hagyja helyben a Legfelsőbb Bíróság, mert a helyesen megállapított tényekből helyes következtetést vontak le a bíróságok. Ellenkérelmében kifejtette, hogy az alperes nem tett eleget az őt terhelő bizonyítási kötelezettségnek, így a bíróságoknak meg kellett állapítaniuk az egyenlő bánásmód megsértését. Amennyiben a kimentési bizonyítás után sem marad kizárható, hogy – akár egyéb okok mellett is – a védett tulajdonság szolgálhatott-e az elszenvedett hátrány alapjául, úgy a kimentési bizonyítást nem lehet sikeresnek tekinteni.

Az ügyben a Legfelsőbb Bíróság még nem hozott döntést.

Sz. Attila ügye

Irodánkat 2006. áprilisában azzal kereste meg az egyik hazai közlekedési vállalat alkalmazottja, hogy közvetlen felettese munkahelyén folyamatosan számára sértő, megalázó légkört alakít ki. A roma származású Sz. Attila panaszt tett a vezénylő felettesénél, ő azonban nem intézkedett annak érdekében, hogy a munkahelyi légkör javuljon, sőt, Sz. Attilát küldte el rendkívüli pályaalakmassági vizsgálatra. A vizsgálatkérő lapon többek között az szerepel a munkavállalóval kapcsolatban, hogy „a belőle áradó illatanyagával visszatetszést kelt úgy kollégái, mint az utazóközönség tagjai között”. Sz. Attila szerint az idézett mondatrész amellet, hogy rendkívül sértő és megalázó, utalás egyben roma származására is, hiszen vezénylője többször tett rá a kollégák elmondása szerint olyan megjegyzést, hogy „büdös cigány”.

Az ügy különlegessége, hogy a konfliktust sikerült peren kívül megoldani. Irodánk sikeres egyeztetést bonyolított le a munkáltatóval, Sz. Attila jelenleg is a cég alkalmazásában áll, helyzete rendeződött.

Sz. Attila 24 éve dolgozik buszvezetőként, balesete ez idő alatt elmondása szerint nem volt. Az elmúlt két év során minden alkalommal megkapta a minőségi ösztönző prémiumot a maximálisan elérhető pontszám alapján, ellene fegyelmi eljárás munkahelyén még nem volt. Elmondása szerint kollégáival, feletteseivel kezdetben jó munkakapcsolatban állt. Azt követően azonban, hogy új vezénylőt kapott – ahogy panaszolta –, helyzete ellehetetlenült.

Lekerült a „jobb buszjáratokról”, majd tartalék-állományba került. Április hónapban már egyáltalán nem ülhetett gépkocsira, megítélése szerint kollégáihoz képest aránytalanul több időt töltött garázsban. Mindenközben tudomása szerint a közlekedési vállalat több régiójában is emberhiánnyal küzdött. Erre utalt az is, hogy a cég honlapján folyamatosan hirdette a buszvezetői állásokat. Az, hogy garázsszolgálatba került, nem csak emberileg bántotta Sz. Attilát, de munkabér-csökkenést is jelentett számára. A hó végi fizetés ugyanis azzal áll arányban a cégnél, hogy ki mennyi időt tölt gépkocsin, és melyik útvonalon – buszjáraton – teljesít szolgálatot.

Amellet, hogy 2006. áprilisa óta a férfi gyakorlatilag nem vezethetett gépkocsit, elmondása szerint vezénylője többször utalt arra, hogy számára ő nem szimpatikus, nem szívesen dolgozik együtt vele, és állítólag olyan sértő, negatív tartalmú kijelentéseket is tett, amelyek Sz. Attila roma származására utaltak. A férfi egy alkalommal a szakszervezeti vezetőt is megkereste azzal, hogy munkahelyén hátrányos megkülönböztetést tapasztal, vezénylője megalázó módon viszonyul hozzá, megjegyzéseket tesz cigány származására. A szakszervezet közvetítési kísérlete azonban nem vezetett eredményre.

A folyamatos munkahelyi stresszhelyzet a férfit lelkileg rendkívül megviselte, tavasz folyamán több alkalommal kellett táppénzre mennie gyomorpanaszok miatt. 2006. májusában a munkáltatói jogkör gyakorlója – anélkül, hogy ennek okát megjelölte volna – rendkívüli munkalélektani PÁV-vizsgálatra kötelezte.¹ A vizsgálatra ügyfelünknek magával kellett vinnie egy levelet, amely egyrészt a valóságot nem fedő állításokat tartalmazott, másrészt bizonyos részei sértették a személyhez fűződő jogait, emberi méltóságát. A levél szerint Sz. Attila „öntörvényűen jár dolgozni, nem tartja be a vezénylést; az autóbuszban az utazás közbeni cselekedeteivel eltér az átlagos autóbuszvezetői magatartástól; folyamatosan gyomorpanaszokra és hasmenésre hivatkozik, belőle áradó illatanyagával visszatetszést kelt úgy kollégái, mint az utazóközönségben; állandó kedélyváltozás és üldözési mániája jellemzi”. Bár a borítékot leragasztották, azt nem postán továbbították a címzett-

¹ A közúti járművezetők pályaalakmassági vizsgálatáról szóló 41/2004 (IV. 7.) GKM rendelet (továbbiakban Rendelet) 2. § (3) bekezdése szerint a munkáltató rendkívüli pályaalakmassági vizsgálatot abban az esetben kezdeményezhet, ha a gépjárművezető tevékenysége közúti közlekedésbiztonsági szempontból arra alapos indokot szolgáltat.

nek, hanem átadták a férfinak, hogy vigye azt magával. Az nyilvánvaló volt, hogy a levél Sz. Attilára vonatkozóan tartalmaz állításokat, ez esetben pedig álláspontunk szerint azokat vele előzetesen közölni kellett volna. Ugyanakkor, mivel a levél lezárt borítékban volt, mi nem javasolhattuk annak felbontását. A férfi végül saját felelősségére a borítékot felbontotta, így alkalmá nyílt megismerni annak személyére nézve sértő és megalázó tartalmát. Később Irodánk Sz. Attila meghatalmazása birtokában a levél másolatát hivatalosan is beszerezte a vizsgálatot végző intézménytől.

A férfit rendkívül kedvezőtlenül jellemző kísérőlevél ellenére ügyfelünk a rendkívüli, szigorított vizsgálatokon megfelelt. A pszichológiai vizsgálatok nem támasztották tehát alá sem az „üldözési mánia”, sem az „öntörvényűség”, sem az „állandó kedélyváltozás” gyanúját. A kísérőlevél többi állításával kapcsolatban felmerült, hogy amennyiben a férfi a munkavégzés során munkáját hanyagul végezte, kötelezettségét vétkesen megszegte, ellene esetleg utas-panasz érkezett, a munkáltatói jogkör gyakorlójának számos eszköz állt volna rendelkezésére ezek szankcionálására. Ennek azonban írásban is nyoma kellett volna, hogy legyen. **A „be-lőle áradó illatanyag” megjegyzés álláspontunk szerint világos utalás ügyfelünk roma származására.** Értehetetlen egyébként az is, hogy ha a dolgozó ápolatlanul jelenik meg munkahelyén, a vezetői utasításokat nem tartja be, a munkáltató miért épp alkalmassági vizsgálatra küldte a rendelkezésére álló szankció-lehetőségek (figyelmeztetés, fegyelmi eljárás, stb.) alkalmazása helyett.

Bár a rendkívüli munkalélektani PÁV-vizsgálaton Sz. Attila megfelelt, helyzete a munkahelyén nem változott, továbbra sem engedték forgalomban gépkocsit vezetni. 2006. júniusában ügyfelünk egyeztetést kért a forgalmi igazgatótól, azonban ez a találkozó sem vezetett eredményre. Felettese abban látták volna a probléma megoldását, ha kérné áthelyezését egy másik térségbe. Ügyfelünk álláspontja azonban az volt, hogy mivel ő fegyelmi vétséget nem követett el, munkáját mindig jól végezte, nincs ok rá, hogy ő távozzon, ezért nem kívánt az áthelyezéssel élni. Célja az volt csupán, hogy jelenlegi helyén az őt sértő, megalázó légkör megszűnjön, és ismét gépkocsit vezethessen, mint bármely más kollégája.

A munkahelyi diszkrimináció tilalmáról a Munka törvénykönyve (továbbiakban Mt.) úgy rendelkezik, hogy az egyenlő bánásmód követelményének a munkaviszony során érvényesülnie kell.² Az Egyenlő bánásmódról szóló törvény (továbbiakban Ebktv.) szerint közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt faji hovatartozása, bőrszíne, nemzeti vagy etnikai hovatartozása miatt részesül más, összehasonlítható helyzetben lévő személyhez vagy csoporthoz képest kedvezőtlenebb bánásmódban.³ Álláspontunk szerint azzal, hogy a roma származású Sz. Attila folyamatosan az alacsonyabb presztízsű és kevésbé jövedelmező garázsszolgálatba volt beosztva nem roma munkatársaival szemben, sérült az egyenlő bánásmód követelménye. Ugyanakkor, a törvény arról a helyzetről is rendelkezik, ha valakit munkahelyén (vagy máshol) olyan körülmények, légkör elviselésére kényszerítenek, amely sérti az emberi méltóságát. Az Ebktv zaklatásnak definiálja azt az emberi méltóságot sértő magatartást, amely az érintett személynek a jogszabályban meghatározott tulajdonságával függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegényítő vagy támadó környezet kialakítása.⁴

Tekintettel arra, hogy ügyfelünk célja elsősorban az volt, hogy munkáját megfelelő körülmények között végezhesse, illetve kollégáival egyenlő bánásmódban részesüljön, nem tartottuk célszerűnek a peres eljárás kezdeményezését, hiszen az inkább csak elmérgesített volna a helyzetet.

2006. július 25-én levélben kerestük meg a cég vezetőjét azzal, hogy tegye számunkra lehetővé az egyeztetést Sz. Attila ügyében. Levelünkben felhívtuk a munkáltató figyelmét arra, hogy álláspontunk szerint a jelenlegi helyzetben sérül a munkavállaló egyenlő bánásmóddhoz fűződő joga, a munkahelyi légkör, amelyet a férfi vezénylője teremtett kimeríti az Ebktv-ben meghatározott zaklatás tényállását. Hivatkoztunk arra is, hogy a munka-alkalmassági vizsgálat kapcsán született kísérőlevél egyes állításai sértik ügyfelünk emberi méltóságát, az „illatanyag” kifejezés használata roma származásával hozható kapcsolatba.

A munkáltató részéről azonnali válasz nem érkezett, Sz. Attilát azonban **egyik felettese szóban arról tájékoztatta, hogy a férfi azzal, hogy a kísérőlevelet felbontotta, „szolgálati titkot sértett”, aminek „súlyos**

² 1992. évi XXII. törvény a Munka törvénykönyvéről (Mt.) 5. § (1) bekezdése.

³ 2003. évi CXXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebktv.) 8. § (b), (c) és (e) pontjai.

⁴ Ebktv. 10. § (1) bek.

büntetőjogi következményei” lesznek.⁵ Bár a fenyegetés tartalmával nem értettünk egyet, hogy ügyfelünket is megnyugtassuk, a levél tartalmának „titkosságával” kapcsolatban az adatvédelmi biztos állásfoglalását kértük. A biztos – Irodánk véleményével egyezően – válaszában kifejtette, hogy az Adatvédelmi törvény szerint az érintett tájékoztatást kérhet személyes adatai kezeléséről. Az érintett kérelmére az adatkezelő tájékoztatást ad az általa kezelt, illetőleg az általa megbízott feldolgozó által feldolgozott adatairól, az adatkezelés céljáról, jogalapjáról, időtartamáról, az adatfeldolgozó nevéről, címéről és az adatkezeléssel összefüggő tevékenységéről, továbbá arról, hogy kik, milyen célból kapják vagy kapták meg az adatokat.⁶ Az adatkezelő köteles a kérelem benyújtásától számított legrövidebb időn belül, legfeljebb azonban 30 napon belül írásban, közérthető formában megadni a tájékoztatást. Jelen esetben a munkavállaló jogosult megismerni, hogy a munkáltató milyen okból küldte rendkívüli pályaalkalmassági vizsgálatra. A munkavállaló személyes adata nem minősülhet szolgálati titokfajtának. Ugyanakkor, ahogy arra az adatvédelmi biztos a figyelmet felhívta, a munkavállaló más személyiségi jog – így a levéltitok – megsértésére nem jogosult annak érdekében, hogy személyes adatainak védelméhez fűződő jogát érvényesítse, a vele kapcsolatos adatokat megismerje. Ha az ilyen irányú kérelmére a munkáltató nem adja meg a megfelelő tájékoztatást, akkor a jogait a törvény által szabályozott úton kell érvényesítenie.

2006. szeptember első hetében megérkezett a közlekedési társaság válaszelevele is, amelyben kifejtették, hogy álláspontjuk szerint Sz. Attila ügyében hátrányos megkülönböztetés nem történt, ugyanakkor készek a személyes egyeztetésre. A PÁV-vizsgálattal kapcsolatban kifejtették, hogy azt maga a munkavállaló is elismerte, hogy a munkájával járó stressz lelkileg megviselte, gyomorpanaszok miatt többször táppénzen volt, ezért a munkáltatói jogkör gyakorlója okát látta a rendkívüli vizsgálat elrendelésének. A kísérőlevél – szerintük beutaló – általunk kifogásolt kijelentéseivel kapcsolatban hivatkoztak a férfi munkaköri leírásának azon részére, amely szerint a munkavállaló feladatai között szerepel a tiszta, ápoltság megjelenés követelménye.

A cég válaszelevelében írtak álláspontunk szerint nem adtak választ az általunk felvetett problémákra, ráadásul ügyfelünk helyzete egyre rosszabb lett munkahelyén, ezért – és nem a munkájával járó stressz miatt (!) – egészségi állapota megromlott, folyamatos táppénzes állományba került.

Hosszas telefonos egyeztetést követően 2006. október 2-án került sor a személyes találkozóra a cég képviselőivel. A megbeszélésen a közlekedési társaság nyolc, különböző vezetői beosztásban lévő képviselője, ill. jogi képviselője vett részt. A feszült hangulatban kezdődő egyeztetésen **ismertettük ügyfelünk azon panaszát, miszerint munkahelyén kollégáitól rendszeresen hall visszajelzéseket arra vonatkozóan, hogy vezénylője roma származására utaló dehonesztáló kifejezéseket használ, amelyek sértik emberi méltóságát.** Elmondtuk azt is, hogy a munkavállaló sértőnek és megalázóan tartja a PÁV-vizsgálatra szóló beutaló egyes kifejezéseit is, különösen a „*belőle áradó illatanyag*” megjegyzés vonatkozásában. Kifogásoltuk, hogy ügyfelünk folyamatosan garázsszolgálatba van beosztva az utóbbi hónapokban, nem kerülhet forgalomba, kedvezőtlenebb beosztásban foglalkoztatják az azonos helyzetű munkatársaihoz képest. Ez a helyzet szintén azóta áll fenn, hogy új vezénylőt kapott.

A megbeszélés során többször hangsúlyoztuk, hogy **a PÁV-vizsgálat elrendelésének tényével nincs problémánk, azt jogszerűnek tartjuk, bár az indokát nem látjuk világosan.** Vitattuk ugyanakkor azokat az állításokat, amelyek a beutalóban szerepelnek, már csak azért is, mert a munkavállalóval szemben a munkáltató semmilyen szankcióval nem élt, nincs nyoma annak, hogy munkájával kapcsolatban ilyen súlyos kifogások merültek volna fel.

A cég jogi képviselője elmondta, hogy az ügyben belső vizsgálat zajlott le, amely nem támasztotta alá az etnikai megkülönböztetés tényét. A kimutatások szerint ugyanakkor 2004 decembere óta feltűnően sokszor volt a munkavállaló betegállományban, ami miatt a munkáltató nem tudott rá kiegyensúlyozottan számítani, így a munkára való beosztásával és vezénylésével kapcsolatban is állandó nehézségekbe ütközött. Kifejtette, hogy a cég foglalkoztat más roma származású munkavállalókat, is, és soha nem érkezett még olyan

⁵ Az államtitokról és szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény 4. § (1) bek. szerint szolgálati titok a törvényben felsorolt minősítésre felhatalmazott szerv (köztársasági elnök, országgyűlés elnöke, Alkotmánybíróság elnöke, stb.) által meghatározott adatfajok körébe tartozó adat. A 7. § (1) szerint a szolgálati titkot képező adatot minősíteni kell.

⁶ A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXVII. törvény 11. § (1) bek.

panasz a vezetőséghez, hogy bárkit származása miatt megkülönböztetés ért volna. Felhívta a figyelmet arra is, hogy jogi eljárás esetén a kérelmezőnek, vagy a felperesnek kell azt bizonyítania, hogy őt hátrány érte. Ugyanakkor **megbízója elsősorban békés úton kívánja az ügyet rendezni, ezért is álltak rendelkezésre az egyeztetéshez.**

Sz. Attila a táppénzes állománnyal kapcsolatban kifejtette, hogy szeretné, ha azt is megvizsgálnák, hogy amikor az előző vezénylő alatt dolgozott, szinte soha nem volt táppénzen. **Azóta betegeskedik sokat, hogy új vezénylőt kapott, aki olyan munkahelyi légkört teremtett, amely őt lelkileg, idegileg megviseli.** Hivatkozott arra is, hogy korábban többször panaszkodott a rossz viszonyok miatt felettesének.

Javaslatunkra az egyeztetésen tételesen elemzésre kerültek a PÁV vizsgálatra szóló beutaló kifogásolt állításai. Azzal kapcsolatban, hogy a férfi „*öntörvényűen jár dolgozni*”, az egyeztetésen jelen lévő vezénylő azt mondta, hogy egy alkalommal a gépkocsivezető nem időben jelentkezett a szolgálatra, és hamarabb haza is ment. Kérdésre elmondta, hogy emiatt szóbeli figyelmeztetést alkalmaztak. Sz. Attila az esetet vitatta. A „*nem tartja be a vezénylést*” kifejezés alatt a munkáltató magyarázata szerint azt kell érteni, hogy a munkavállaló minden alkalommal, amikor garázsszolgálatba került beosztásra, „*táppénzbe menekült*”. Arra a kérdéseinkre, hogy ezek szerint vitatják-e az orvosi igazoláson szereplő diagnózis valódiságát, ill. a táppénz orvosi indokoltságát, nemmel válaszoltak.

A „*...cselekedeteivel eltér az átlagos autóbuszvezetői magatartástól*” kifejezésen a munkáltató szerint több olyan esetet kell érteni, amikor a gépkocsivezető ellen utaspanasz érkezett. A cég jogi képviselője ekkor ismertetett egy ilyen panaszt, amely szerint egy hölgy arra panaszkodott, hogy őt a buszvezető „*a tükörből folyamatosan nézte, majd amikor ezt szóvá tette, egy korábbi megállóban leszállította a buszról*”. Kérdésre, hogy az esetnek lett-e bármilyen következménye Sz. Attilára nézve, a jelen lévők nemmel válaszoltak. Ügyfelünk az esettel kapcsolatban megjegyezte, hogy az utas panasza alaptalan volt, nyilván emiatt nem is alkalmaztak vele szemben fegyelmi intézkedést.

A „*belőle áradó illatanyagával visszatetszést kelt úgy kollégái, mint az utazóközönségben*” megjegyzés kapcsán Sz. Attila kifejtette, hogy a szóban forgó állítás rendkívül sértő és megalázó számára, amellet valóság tartalmát is vitatja. Egyben **összefüggést lát a leírtak és a között, hogy őt a vezénylő a kollégák elmondása szerint a háta mögött többször „bűdös cigány”-nak nevezte.** A munkáltató ezzel szemben közölte, hogy a férfi több alkalommal is „*ápolatlanul és nem megfelelő higiéniával*” érkezett munkahelyére, emiatt kollégái is panaszkodtak, de senki nem merte szóvá tenni a dolgot, mert túl kellemetlen lett volna ezt szemtől szemben közölni.⁷ Az egyeztetésen részt vevők egy másik képviselője viszont a beutalón szereplő állítást azzal magyarázta, hogy ők pusztán arra kívántak utalni, hogy a gépkocsivezető állandó gyomorpanaszai okozhatnak bizonyos testszagokat, amelyeket viszont az orvosnak ki kellene vizsgálnia. Kérdésre, hogy a munkáltató képviselője figyelmeztette, esetleg szankcionálta-e, hogy nem megfelelő öltözetben, ill. nem elég ápolatlan járt a férfi dolgozni, azt felelték, hogy ezek miatt a dolgok miatt csak idén ősszel, tehát a szóban forgó PÁV-vizsgálat és a beutaló megszületése után tettek szóbeli megjegyzést a gépkocsivezetőnek.

A cég jogi képviselője a beutaló kapcsán kifejtette még, hogy annak tartalma mindössze három személyre – a munkáltatóra, a vizsgálatot végző orvosra és a munkavállalóra – tartozik, és Irodánkunk köszönhető, hogy most ilyen nyilvánosság elé kerültek a benne foglaltak. Kifejtette továbbá, hogy a munkáltató felelőssége, hogy a gépkocsivezetők megfelelő fizikai és mentális állapotban üljenek volán mögé, ezért minden „gyanús” körülményről, tünetről a vizsgálatot végző orvost a beutalóban tájékoztatni kell. Ez történt jelen esetben is, a beutalóban foglaltak nem hozhatók összefüggésbe a munkavállaló származásával. Azzal kapcsolatban, hogy Sz. Attila munkavégzésére vonatkozó negatív állítások ellenére a munkáltató nem alkalmazott – írásban legalábbis – semmilyen szankciót, kifejtette, hogy ez is azt erősíti, hogy a munkavállalót semmilyen hátrány nem érte.

A cég igazgatója megjegyezte, hogy a férfi őt is megkereste a vezényléssel kapcsolatos panaszával korábban, amire azt a javaslatot tette, hogy az esetleges személyes ellentétek kiküszöbölésének érdekében áthelyezik egy másik területre. A javaslatot a munkavállaló elfogadta. A megegyezés ellenére később ezen megoldástól szó nélkül visszalépett. Válaszul Sz. Attila kifejtette, hogy Irodánktól kért tanácsot, vajon köte-

⁷ Sz. Attilával munkatársaink több hónapon át tartották a kapcsolatot, a férfivel rendszeresen találkoztak személyesen is, de soha nem volt arra példa, hogy ápolatlanul, nem megfelelően felöltözve, esetleg szennyezett ruhában, külsővel érkezett volna a megbeszélésekre. Gyakran találkoztunk vele munkába menet vagy onnan jövet, megjelenése minden alkalommal kifogástalan volt.

les-e elfogadni az áthelyezést, majd azért döntött másként, mert nem akart megfutamodni. **Úgy érezte, hogy ő mindig becsületesen dolgozott, 24 évet vezetett le balesetmentesen, nem kívánt „elmenekülni”, mint-ha ő követett volna el bármit is.** Hangsúlyozta, hogy ő egy dolgot szeretne csupán elérni, hogy „hagyják nyugodtan” dolgozni, engedjék őt is forgalomban vezetni, mint kollégáit, és ne kelljen a munkahelyén roma származásával kapcsolatos becsmérő megjegyzéseket eltűrnie.

Az egyeztetés berekesztése előtt javasoltuk, hogy a következő egyhónapos periódus során vizsgálják meg, hogy Sz. Attila beosztása, vezénylese megegyezik-e a vele összehasonlítható helyzetben lévő kollégáival.

Az egyeztetést követően a cég jogi képviselője telefonon **tájékoztatta Irodánkat, hogy a közlekedési társaság zártkörű vezetőségi ülésén az a döntés született, hogy a szóban forgó vezénylő a jövőben nem vezényli Sz. Attilát, a vezénylest a munkáltatói jogkör gyakorlójának közvetlen felügyeletével másik vezénylő végzi majd.** A cég álláspontja szerint ezzel orvosolásra kerül a munkavállaló – szerintük személyes és nem etnikai jellegű – problémája.

2006. decemberében léptünk kapcsolatba Sz. Attilával, szerettük volna ugyanis nyomon követni, hogy hogyan alakult sorsa a munkahelyén, vajon az egyeztetésnek lett-e eredménye. A férfitől kérdésünkre **megnyugtató választ kaptunk: új vezénylőjével probléma nincs, azóta felkerült a garázsszolgálatból, és arra is van lehetősége, hogy ún. „jó járatokon” lásson el szolgálatot. Kapcsolata munkatársaival és feletteseivel megfelelően alakult.** Az egyeztetést sikeresnek tekintjük: bár a munkáltató a hátrányos megkülönböztetés tényét nem ismerte el, ugyanakkor megtette azokat a szükséges intézkedéseket, amelyek nyomán ügyfelünk helyzete rendeződött.

Lakhatás

B. Sándorné ügye

B. Sándorné esetéről már a tavalyi Fehér Füzetben beszámoltunk, azonban az ügy újabb fejleményei okán idén ismét foglalkoznunk kell vele.¹ Miként tavaly beszámoltunk róla, Budapest egyik kerületi önkormányzata méltányossági alapon szükséglakást utalt ki a hajléktalan, roma származású asszony számára. B. Sándorné tíztagú családjával költözött a harminc négyzetméteres, komfort nélküli udvari helyiségbe. A szomszédok nem örültek a nagy létszámú roma család beköltözésének, ezért aláírásgyűjtéssel próbálták az önkormányzatnál elérni, hogy megszabaduljanak a nemkívánatos lakóktól. Az önkormányzat 2005. októberében írásban közölte B. Sándoréval, hogy a bérleti szerződést a szomszédok panaszaira való tekintettel felmondja, és kötelezte a családot, hogy nyolc napon belül hagyja el a lakást.

Az érintett önkormányzat 2005. január 28-án kötött 2006. december 31-ig szóló határozott idejű bérleti szerződést B. Sándornéval. A méltányossági alapú szerződés értelmében a bérlővel együtt költözött a lakásba annak kilenc hozzátartozója, köztük öt kiskorú gyermek. Bár az önkormányzat tulajdonában lévő lakások bérbeadásáról szóló helyi rendelet szerint nyolcnál több beköltöző esetén a lakásigény mértékének alsó határa négy és fél lakószoba, ez nem vonatkozik arra az esetre, ha méltányossági alapon történik a kiutalás. A rendelet szerint pályázaton kívül akkor adható bérbe egyszobás komfort nélküli lakás hajléktalan számára, ha hajléktalanná válása előtt életvitelszerűen a kerületben lakott, és rendelkezett állandó bejelentett lakcímmel.

Az önkormányzat vagyongazdálkodási irodájának jegyzőkönyve szerint **a tízfős B. család** 2005. február 7-én **egy harminc négyzetméteres, földszinti, udvari, szoba-konyhás helyiséget vett át.** A lakásban WC, fürdőszoba nincs, a jegyzőkönyv szerint a padló, a vakolatok, a nyílászárók, a festés, üvegezés hibásak. A rossz körülmények ellenére a család – tekintettel arra, hogy ezt megelőzően fél évet az utcán töltött – nagy örömmel fogadta a lehetőséget. Nem sokkal a beköltözést követően azonban feszültségek keletkeztek a szomszédok és az új lakók viszonyában. B. Sándorné elmondása szerint többen hangot adtak nemtetszésüknek, amikor látták, hogy egy nagy létszámú roma család költözik a házba. Rendszeresek voltak a konfliktusok amiatt, hogy a gyerekek az udvaron játszottak, és a szomszédok megítélése szerint az udvari közös mellékhelyiség forgalma is túl nagyak bizonyult. Állítólag előfordult, hogy egy lakó arra kérte az asszonyt, vigye el a gyerekeket a házból, amikor vevők jönnek megtekinteni az eladásra meghirdetett lakását. A házban többen is arra a – nem titkolt – véleményre jutottak, hogy lakásaik piaci értékét rontja az udvaron lakó népes roma család.

Azt követően, hogy az egyik szomszéd tettelesen is bántalmazta az udvaron játszó gyerekek egyikét, B. Sándorné az önkormányzathoz fordult. Levelében kifejtette, hogy álláspontja szerint sem ő, sem hozzátartozói nem adnak okot a szomszédok ellenérzéseire, a lakást rendeltetésszerűen használják, ugyanakkor folyamatos atrocitásnak, „cigányozásnak” vannak kitéve, és a házban olyan problémák miatt is őket támadják, amelyeknek mások az okozói. Nem sokkal később a szomszédok is az önkormányzathoz fordultak. Huszonhárom lakó aláírásával panasz érkezett a polgármesterhez az udvarban élő két roma család ellen. E szerint a családokkal „az együttélés lehetetlen”. „Nem ritkák az életveszélyes fenyegetések, éjszakába nyúló mulatozások, rendőri intézkedések (...), környezetüket tönkreteszik, lepusztítják.” A lakók kérték, hogy a bérlők elhelyezését az önkormányzat „szíveskedjen más módon rendezni”.² Az általánosságokat tartalmazó beadványból nem derül ki, hogy a két család közül pontosan kinek és milyen konkrét cselekedete, viselkedése váltotta ki a lakók felháborodását, B.-éken kívül ugyanis egy másik roma család is él az udvarban.

¹ Fehér Füzet 2005. B. Sándorné ügye. 60–63. o.

² Részletek a lakók beadványából.

Míg a B. Sándorné által benyújtott panaszra válasz nem érkezett, a szomszédok beadványát követően a lakásgazdálkodási iroda bérleményellenőrzést hajtott végre. Bár az ellenőrzés jegyzőkönyvének tanúsága szerint olyan jellegű problémát nem tártak fel, amely megerősítette volna a szomszédok levelében foglaltakat, 2005. október 20-án hivatalos levélben szólították fel az asszonyt, hogy családjával együtt nyolc napon belül hagyja el az ingatlant.

Azt követően, hogy Irodánk bekapcsolódott az ügybe, számos egyeztetésre került sor az eljáró lakásgazdálkodási iroda munkatársaival. Közben a **házban élők közül többen újabb levelet írtak az önkormányzatnak, amelyben tanúsítják, hogy a család „nem zavarja a ház nyugalmát, jelenlétiük semmilyen problémát nem okoz”**. Az önkormányzattal folytatott egyeztetések során az volt az álláspontunk, hogy az ügyben lefolytatott eljárás több ponton is aggályos. Miközben méltányoltuk az önkormányzat lépését, mellyel januárban fedélhez juttatta a hajléktalan családot, kétséges volt számunkra, hogy kellően átgondolt volt-e a döntés, aminek alapján a 30 négyzetméteres helyiségbe egy tíztagú családot, köztük öt kisgyermeket költöztettek. **Nem nehéz ugyanis megjósolni ilyen körülmények között, hogy még a legcsendesebb embernek sem sikerülhet kilencedmagával úgy megosztani harminc négyzetmétert, hogy a szomszédokkal való együttélés súrlódásmentes legyen.**

Érthetetlennek tartottuk azt is, hogy míg az önkormányzat az év elején méltányolja, hogy a család nehéz körülmények között, gyakorlatilag az utcán neveli öt kiskorú gyermekét, és lakhatását önerőből nem tudja megoldani, fél év múlva felszólítja őket, hogy nyolc napon belül a gyerekekkel együtt hagyják el a lakást, és menjenek, ahová akarnak.

Túl azon, hogy az aktában található iratokból nem derült ki, hogy milyen igazolt tényekre alapozták a felmondást, az arra mutató jelek hiányát is aggályosnak találtuk, hogy **az önkormányzat bármilyen intézkedést tenne a kiskorú gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében**. Az ugyanis nyilvánvaló, hogy **ha a család eleget tesz a felszólításnak, akkor a gyerekekkel ismét az utcára kerül**. A gyermekvédelmi törvény azonban úgy rendelkezik, hogy az otthontalanná vált szülő kérelmére a családok átmeneti otthonában együttesen helyezhető el a gyermek és szülője, ha az elhelyezés hiányában lakhatásuk nem lenne biztosított, és a gyermeket emiatt el kellene választani szülőjétől. Amennyiben tehát az önkormányzat döntést hoz arról, hogy a kiskorú gyermekeket nevelő családnak nyolc napon belül el kell hagynia a lakást, párhuzamosan arról is intézkednie kell, hogy egy megfelelő intézmény, átmeneti szállás a gyermekeket a szülőkkel együtt befogadja. Az illetékes gyermekjóléti szolgálattal azonban már ezt megelőzően kapcsolatba kellett volna lépni, hiszen amennyiben az ügyben eljárók hitelt adtak a szomszédok bejelentéseinek, úgy a családban élő kiskorúak esetleges veszélyeztetett helyzetével is számolniuk kellett volna.

Végezetül, megvizsgáltuk azt is, vajon az önkormányzat eljárása során betartotta-e az egyenlő bánásmód követelményét. Egyrészt azt láttuk, hogy a lakás kiutalása során az önkormányzat méltányosságot gyakorolt a hajléktalan roma családdal szemben, és pályázaton kívül lakásbérlethez jutatta őket. A beköltözést követően azonban ugyanezen önkormányzat másképp viszonyult a nem roma lakók beadványaihoz, mint a roma B. Sándorné kérelméhez. Míg az asszony júliusi, a jegyzőhöz írt levelét válasza sem méltatták, a lakók panaszainak nyomán végül felmondták a lakásbérleti szerződését.

Az egyeztetéseket követően egy ideig úgy tűnt, a probléma megoldódik. Bár a lakásbérleti szerződés 2005. december 31-én lejárt, nem érkezett újabb jelzés az önkormányzattól arra vonatkozóan, hogy az ingatlan kiürítésre kerüljön. Érdeklődésünkre többször is azt a választ kaptuk, hogy a bérlő ügyét – tekintettel az újabb, ezúttal pozitív szomszédi levélre – újrazvizsgálják.

2006. szeptember 15-én, több mint fél évvel azután, hogy a bérleti szerződés lejárt, a kerületi vagyongazdálkodási iroda vezetője levélben kereste meg B. Sándornét. Ebben arról tájékoztatta az asszonyt, hogy az önkormányzat hozzájárult a szóban forgó lakásra vonatkozó bérleti szerződés megkötéséhez 2007. február 28-ig szóló határozott időre, a méltányossági bérbeadásra vonatkozó szabályok érvényesítésével, **amennyiben B. Sándorné a lakás kiürítését közjegyzői okiratban vállalja**.

A szóban forgó levél tartalmától megrémült asszony azonnal segítségünket kérte. Érdeklődésünkre azt a választ kaptuk az illetékesektől, hogy tekintettel a szomszédok több mint egy évvel ezelőtti panaszaira, csak ilyen formában van mód arra, hogy a bérlővel új szerződést kössenek. Arra nem kaptunk választ, hogy vajon ügyfelünk szintén több mint egy évvel ezelőtt kelt beadványában foglaltakat vajon miért nem vizsgálta ki senki, és miért nem méltatták válasza az ő levelét, végezetül, vajon miért hagyták figyelmen kívül, hogy azóta a családra semmilyen panasz nem érkezett, sőt, több lakó aláírásával erősítette meg, hogy nem ezzel a családdal van probléma a házban.

Irodánk több alkalommal próbált egyeztetni az önkormányzattal, hogy a közjegyzői okiratot ügyfelünknek ne kelljen aláírnia. Eredményt azonban annak ellenére nem értünk el, hogy valószínűleg az illetékesek számára is nyilvánvaló volt: az asszonyt a gyermekekkel a hajléktalanság fenyegeti, hiszen önerőből nem lesznek képesek megoldani a lakhatásukat. B. Sándorné végül – mivel közölték vele, hogy napokon belül az utcára teszik, hiszen szerződése már december 31-én lejárt – közjegyző előtt nyilatkozott arról, hogy **„bérleti jogviszonya megszűnésekor, legkésőbb 2007. február 28-án a bérelt szükséglakást a vele együttköltöző személyekkel együtt elhelyezési igény nélkül haladéktalanul elhagyja, további elhelyezéséről maga gondoskodik, az ingatlant kiüríti és a bérbeadó birtokába adja”**.

A közjegyzői okirat elkészültével az önkormányzat az asszonnyal határozott idejű bérleti szerződést kötött, amelynek 7. pontja tartalmazza, hogy a lakás kiürítését közjegyzői okiratba foglalták. Az egyeztetésekkel annyit sikerült elérnünk, hogy a vagyongazdálkodási iroda munkatársa egy nem hivatalos feljegyzésben kinyilvánította: amennyiben a család a szerződésben foglaltaknak eleget tesz, és a ház lakói sem tesznek ellenük panaszt, 2007. januárban beadhatnak egy újabb kérelmet, hogy a határozott idejű szerződés határozatlan idejűvé alakuljon át.

Álláspontunk szerint, ahogy arra már korábban is utaltunk, az önkormányzat eljárása ismét több szempontból is problémákat vet fel. Az ún. Önkormányzati törvény a helyi önkormányzatok kötelező feladatává teszi a szociális ellátásról, valamint a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást.³ A korábban már hivatkozott Gyermekvédelmi törvény (Gyvt.) szerint az otthontalanná vált szülő kérésére családok átmeneti otthonában együttesen helyezhető el a szülő és a gyermek, ha az elhelyezés hiányában lakhatásuk nem lenne megoldott, és emiatt a gyermeket el kellene választani szülőjétől. A családok átmeneti otthonának működtetése, fenntartása az önkormányzat feladata, így neki kellene a családot – ha átmeneti időre is – elhelyeznie, amennyiben a gyerekekkel utcára kerülnének. A Gyvt. mellett a Szociális törvény (Szt.) is kötelezettségeket ró az önkormányzatokra, többek között a családok krízishelyzetének megelőzésére és megszüntetésére nézve.⁴ Az önkormányzat szállást is köteles biztosítani a rászorulóknak, ha ennek hiánya veszélyeztetné a rászoruló életét, testi épségét.⁵ **Ezzel szemben B. Sándornét az önkormányzat kényszerítette, hogy közjegyzői okiratban lemondjon minden további elhelyezési igényéről.** Felmerül a kérdés, vajon ezzel lemondott-e arról is, hogy őt gyermekeivel adott esetben családok átmeneti otthonában helyezték el, illetve erre irányuló kérelmet terjeszthessen elő. **Különösen érthetetlen és cinikus az önkormányzat eljárása abból a szempontból, hogy mindenki számára nyilvánvaló: az asszony 2007 februárjában sem lesz olyan anyagi helyzetben, hogy kilenctagú családjáról, köztük a kiskorú gyermekek lakhatásáról saját erejéből gondoskodni tudjon.**

Megítélésünk szerint az önkormányzat eljárása saját lakásrendeletével sincs összhangban. A rendelet egyik bekezdése szerint a határozott időre bérbe adott lakás esetén a határozott idő lejártá előtt meg kell vizsgálni a bérlő körülményeit, ezen belül szociális, vagyoni viszonyait, a lakás további bérbeadásának indokait. **Kérdés, hogy mi szükség van arra, hogy a bérlő a szerződés megkötése előtt garanciát vállaljon a lakás kiürítésére, ha a rendelet szerint az önkormányzatnak a határozott idő lejártá előtt meg kellene vizsgálnia a bérbeadás további indokoltságát.** Érthetetlen, hogy milyen alapon kötelezik a leendő bérlőt közjegyzői okirat elkészíttetésére, ha az önkormányzat vonatkozó rendeletében a lakások méltányossági bérbeadásának feltételeiről szóló rendelkezések között közjegyzői nyilatkozatra vonatkozó bérlői kötelezettség nem szerepel. Azt már csak zárójelben jegyezzük meg, hogy a közjegyzői okirat elkészíttetésének költségeit is a bérlőnek kell viselnie, ami szociális rászorulóknak esetén megterheli az egyébként is rossz anyagi helyzetben lévő családot.

2006 novemberében megkerestük a Kisebbségi Biztost, hogy vizsgálja meg az önkormányzat bérbeadási gyakorlatát. Az ombudsman eljárása folyamatban van. B.-né képviselőjében a szerződés lejártát megelőzően természetesen kérelmet fogunk benyújtani annak határozatlan idejűvé való alakításához.

³ 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) 8. §-a.

⁴ A szociális ellátásokról és a szociális igazgatásról szóló 1993. évi III. törvény (Szt.) 64. §.

⁵ Szt. 8. §.

Oktatás és képzés

Óvodai szegregáció

Az Irodánkhoz érkezett panasz szerint Budapest egyik kerületében három önkormányzati fenntartású óvodát úgy vontak össze 2006-ban, hogy az összevonás előtt fennálló szegregációs helyzetet nem szüntették meg. Az új óvodában a mai napig egymástól elkülönítve foglalkoznak a roma és nem roma gyerekekkel.

Az óvoda egykori dolgozójától érkezett bejelentés szerint az érintett három óvodából kettőben a roma óvodások aránya igen jelentős volt (kb. 80-90%), míg a harmadikba szinte alig jártak cigány származású gyerek (kb. 10 %). Az összevonás során az egyik „roma óvodát” megszüntették, a két másik intézményt pedig – amelyek a valóságban egy udvaron, de külön épületben voltak – összevonták. Így jött létre a két tagóvodából álló új intézmény. Az önkormányzat a fennálló szegregációt elmulasztotta megszüntetni: a gyerekek elkülönítése továbbra is fennmaradt, miután a roma származású óvodások döntő része (kb. 95%) a megszüntetett óvodából abba az épületbe került, ahol azelőtt is szinte kizárólag roma gyerekeket neveltek.

Az Irodánkhoz forduló szülők beszámolói szerint a négy roma óvodai csoport által használt építmény közel száz éves, a csoportokra összesen egy mosdó (egy WC-vel), valamint két öltöző jutott. A csoporthelyiségek kicsik voltak, egymástól nem megfelelően elválasztva, a beltér pedig balesetveszélyes volt (a fedetlen fűtőtestfelületek és a harmonikaajtó miatt). Hiányoztak a megfelelő fejlesztőjátékok, segédeszközök (gyurma, színes ceruza, meséskönyv, rajzlap) is, ezeket a szülőknek maguknak kellett beszerezniük, a meglévő eszközök viszont elavultak voltak. A körülmények miatt a gyerekek oktatása, fejlesztése nehézségekbe ütközött, az iskolában sokuk eleve hátrányosabb helyzetből indult társaihoz képest. Különösen nem feleltek meg a tárgyi feltételek a „Lépésről lépésre” program¹ követelményeinek. A három közül a bezárásra ítélt „roma óvodában” kezdődött el korábban az integratív nevelési program, amely az összevonás után az új körülmények között négy csoportban folytatódott. Később ez kettőre szűkült, majd az óvoda vezetése bejelentette, hogy abbahagyják az egyébként rendkívül sikeres és hasznos módszer alkalmazását.

A többségében nem roma gyerekek épületének helyiségei ezzel szemben lényegesen jobban felszereltek. Maga az épület is 1982-ben épült, tehát jobb állapotban volt, mint a másik. Az épületben hat csoportot helyeztek el, minden csoport rendelkezésére állt külön mosdó és öltöző. A korszerűbb épületben található a logopédus, a fejlesztő szociálpedagógus, az óvoda titkár és az óvodavezető irodája is.

Az egyes tagóvodák között nem volt átjárás: roma gyermeket nem helyeztek át abba az épületbe, amelybe többségében nem romák jártak, és ha év közben vettek fel óvodást, származása alapján helyezték el a „megfelelő” épületben. A szülők szerint az óvoda vezetése az átjárás ténylegesen is megtiltotta az óvodásoknak: az udvart a pedagógusok egy képzeletbeli vonallal választották el, amit a gyerekek nem léphetek át. Az elkülönítés nagyon megalázó helyzetet teremtett mind a gyerekek, mind szüleik számára, mivel nap mint nap szembesülniük kellett az egyenlőtlen bánásmóddal, illetve a szegregációval.

A 2005/2006-os tanévben az összevont óvodában szociálpedagógus is dolgozott. Munkaköri leírása szerint a négy csoportban működő „Lépésről lépésre” program óvónőit és az érintett óvodások szüleit segítette. Az óvodát fenntartó önkormányzat 2006. június 12-i határozata alapján az összevont óvodából hét munkatársat kellett elbocsátani. Ebből hatan a „roma óvodában” dolgoztak, köztük volt a szociálpedagógus is. A létszámléptést követően tehát szociálpedagógus sem maradt az intézményben, igaz, a státuszt fenntar-

¹ A „Lépésről lépésre” (eredeti nevén: Step by Step) óvodai programot az 1990-es években az Open Society Institute irányításával amerikai szakemberek dolgozták ki. A cél a kulturális sokféleségben rejlő értékek megismertetése és az esélyegyenlőség erősítése mellett az aktív, autonómiára, önálló döntésekre, egyéni és közösségi felelősségvállalásra képessé tevő, a demokrácia, a nyitott társadalom alapját képező magatartásformák kialakításának, elsajátításának segítése volt. A program alkotói azokból a reformpedagógiai szellemi előzményekből merítettek, amelyek a személyiség egyediségére, a világ és a vele kapcsolatos ismeretek komplexitására, oszthatatlanságára, a nyitott, természetes nevelésre helyezték a hangsúlyt.

tották, csak ép még a következő tanévben sem töltötték be. A szociálpedagógus elbocsátásában – álláspontja szerint – szerepet játszhatott az is, hogy számos alkalommal konfrontálódott az óvoda vezetésével a roma gyerekek nevelését hátráltató körülmények miatt.

Úgy tudjuk, hogy az elbocsátott pedagógus és a szülők által leírt helyzet a mai napig fennáll. Irodánk megítélése szerint a panaszosok által előadottak fényében a fenntartó önkormányzat gyakorlata sérti az egyenlő bánásmód követelményét, ezen belül is a jogellenes elkülönítés tilalmába ütközik. Az önkormányzat felelősségére utal, hogy nem hozott érdemi, a szegregáció megszüntetésére alkalmas döntéseket, amit az is mutat, hogy az óvodák összevonásakor elmulasztotta a fennálló szegregáció megszüntetését.

A szegregáció tilalmát Magyarországon jogszabály is kimondja: az Esélyegyenlőségi törvény (továbbiakban Ebktv.) a szegregációt jogellenes elkülönítésként nevesíti. A törvény tiltja, hogy bárkit valamely a törvényben meghatározott csoporthoz való tartozása alapján, törvényi felhatalmazás hiányában elkülönítsenek.²

A tapasztalatok, szociológiai kutatások szerint a romák iskolai szegregációja sajnos a mai napig komoly probléma hazánkban. A közoktatásban megnyilvánuló diszkrimináció gyakran már az óvodáztatás során megkezdődik, azaz a roma gyermek három-négy éves korától már elkülönítésre kerül nem roma kortársaitól. Ezzel a körülménnyel minden bizonnyal a jogalkotók is tisztában voltak, hiszen az Ebktv. oktatásra vonatkozó fejezetében a jogszabály leszögezi, hogy az egyenlő bánásmód elvének megsértését jelenti az oktatási intézményben megvalósuló jogellenes elkülönítés.³ A magyar jogrendszer – a nemzetközi szabályozással összhangban⁴ – fokozott figyelmet fordít a szegregációra, ezen belül is annak az oktatás területén történő megnyilvánulásaira. A szegregáció a gyakorlatban legtöbbször nem csak azzal jár, hogy térben elkülönítik egymástól a gyermekeket, hanem az is megfigyelhető, hogy a roma gyermekek számára létrehozott külön osztályokban, iskolákban, csoportokban az oktatás, ellátás színvonala jóval alacsonyabb, mint a többségében nem romák intézményeiben. Az elkülönítés és az azzal együtt járó rosszabb színvonalú oktatás, nevelés a gyermekek fejlődését nagymértékben hátráltatja, és későbbi tanulmányaik, sőt munkaerő-piaci lehetőségeik terén is érezteti káros hatásait.

A bejelentés alapján az óvodában uralkodó állapotok teljeskörű feltárása érdekében Irodánk a kisebbségi jogok országgyűlési biztosának segítségét kérte. A kisebbségi biztos ugyanis ilyen esetekben szélesebb jogkörökkel rendelkezik az oktatási intézményben uralkodó állapotok kivizsgálására. A további jogi lépésekről az ombudsmanni vizsgálat megállapításainak ismeretében, a szülőkkel egyeztetve döntünk.

² Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.) 10. § (2) bekezdése szerint jogellenes elkülönítésnek minősül az a rendelkezés, amely a törvény 8. §-ában meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától – anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné – elkülönít.

³ Ebktv. 27. § (3) bekezdés.

⁴ Lásd pl. az ENSZ 1960-as Egyezményét az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről, illetve az Európai Rasszizmus és Intolerancia-ellenes Bizottság 3. számú Általános Irányelv Ajánlását a romák elleni rasszizmus és intolerancia elleni harcról.

F. Árpádné ügye

*A Borsod megyei T. községben élő F. Árpádné 2006. januárjában rendszeres szociális segély iránti kérelmet nyújtott be a települési önkormányzathoz, a kérelem elbírálása során azonban felhívták arra, hogy csatolja be az általános iskolai bizonyítványának a hiteles másolatát, mert e nélkül kérelme elutasításra kerül. Az általános iskolában az asszony azt a tájékoztatást kapta, hogy elveszett bizonyítványának pótlása hatezer-ötyszáz forintjába fog kerülni. **Mint később kiderült, az iskola egy már évekkel ezelőtt hatályon kívül helyezett jogszabály alapján szedett a valós eljárási költségnél jóval magasabb összegeket a kérelmezőktől.***

Az asszony tartós munkanélküli, szintén munkanélküli férjével négy kiskorú gyermekről gondoskodik, a család nagy szegénységben él. F. Árpádné nyolc osztályos végzettséggel rendelkezik, általános iskolai bizonyítványa azonban évekkel ezelőtt elveszett. Idén januárban rendszeres szociális segély¹ iránti kérelmet nyújtott be a települési önkormányzathoz, a kérelem elbírálása során azonban felhívták arra, hogy csatolja be az általános iskolai bizonyítványának a hiteles másolatát, mert e nélkül kérelmét elbírálni nem tudják.² Az általános iskolában az asszony azt a tájékoztatást kapta, hogy elveszett bizonyítványának pótlása hatezerötyszáz forintjába fog kerülni. Mivel ezen összeg megfizetése a családra aránytalanul nagy terhet rótt volna, az iskola a bizonyítvány helyett kiállított egy hivatalos igazolást arról, hogy nevezett általános iskolai tanulmányait az intézményben folytatta, és a nyolcadik osztályt elvégezte. A rendszeres szociális segély iránti kérelmet azonban az igazolás benyújtása ellenére elutasították, mivel a jegyző tájékoztatása szerint a vonatkozó jogszabály szerint a kérelemhez csatolni kell az *iskolai végzettséget, szakképzettséget igazoló okiratot, vagy annak hiteles másolatát*, és ezt nem pótolja az iskola által kiadott hivatalos igazolás.³

A közigazgatási eljárásra vonatkozó rendelkezések szerint az eljárás megszüntethető, amennyiben az ügyfél/kérelmező a hiánypótlásra való felszólításnak nem tesz eleget és az erre megállapított határidő meghosszabbítását nem kérte.⁴ Az ügyben eljáró jegyzőnek tehát nem volt más lehetősége, mint – a megfelelő okirat becsatolásának hiányában – az eljárás megszüntetése. Ugyanakkor elgondolkodtatott bennünket, vajon nem méltánytalan-e az anyagi szükséghelyzetben lévő ügyfél segélykérelmét anélkül megszüntetni, hogy a legkisebb erőfeszítést is tenné az eljáró hatóság annak érdekében, hogy a hiányzó okirat beszerzésében segítséget nyújtson. A Szociális törvény (Szt.)⁵ lehetőséget ad arra, hogy a települési önkormányzat képviselő-testülete a létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került, valamint időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek részére a rendeletében meghatározott átmeneti segélyt nyújtson.⁶ Álláspontunk szerint F. Árpádné esetében indokolt lett volna átmeneti segély nyújtása annak érdekében, hogy a vonatkozó okirat másolatának kiállíttatásához szükséges illetéket meg tudja fizetni. Természetesen a képviselő-testület abban az esetben tud a támoga-

¹ A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szt.) 37/A § (1) bekezdése szerint a rendszeres szociális segély a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű személyek és családjuk részére nyújtott támogatás. Rendszeres szociális segély állapítható meg többek között a nem foglalkoztatott személyeknek bizonyos vagyoni küszöb alatt, a segélyezettnek azonban a települési önkormányzattal és a más kijelölt szervekkel (pl. munkaügyi központ) együtt kell működnie a segély folyósításának időtartama alatt (Szt. 37/A § – 37/H §).

² A rendszeres szociális segély megállapítása ill. folyósítása szempontjából az iskolai végzettség ismeretének azért van jelentősége, mert az Szt. rendelkezései szerint a nem foglalkoztatott személynek az önkormányzattal való együttműködés keretében a számára felajánlott, iskolai végzettségének megfelelő vagy annál eggyel alacsonyabb szintű munkát el kell vállalnia (Szt. 37/H. §).

³ A pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól szóló 63/2006 (III. 27.) Kormányrendelet.

⁴ A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) 31. § (2) bekezdése.

⁵ A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény.

⁶ Szt. 45. § (1).

tás megítéléséről dönteni, ha az ügyfél erre vonatkozó kérelmet nyújt be, **az ügyfelet azonban megfelelően tájékoztatni kellett volna arról, hogy problémája megoldásával kapcsolatban milyen lehetőségekkel élhet.**

Irodánk tapasztalata az ilyen és ehhez hasonló ügyekkel kapcsolatban az, hogy a közigazgatásban eljárók részéről a roma és más hátrányos helyzetű ügyfelekkel szemben a nyílt, közvetlen diszkriminációt nagyon nehéz kimutatni. Ugyanakkor, ahogy azzal a kisebbségi ombudsman is többször foglalkozott, a diszkrimináció rejtett formája valósul meg akkor, amikor a roma ügyféllel kevésbé odafigyelően, körültekintően jár el a hatóság, esetleg jobban megvárakoztatják, kevésbé veszik komolyan észrevételét, beadványát, vagy részére az egyébként is bürokratikus ügyintézés még bonyolultabbá, nehezkesebbé válik. A közigazgatás lélektelen, bürokratikus ügyintézését, viselkedését a szakirodalom „maladministration”-nek nevezi,⁷ a kisebbségi ombudsman 1995–96-os beszámolójában foglalkozik a jelenséggel. Ahogy a kisebbségi biztos is írja, a diszkrimináció a kérelmező alacsony presztízse, kisebbségi helyzete miatti védtelensége, kiszolgáltatottsága okán következik be. A közigazgatásban előforduló diszkriminatív helyzetek egy típusa, amikor az önkormányzat kötelező tájékoztatási, ügyféllel való együttműködési kötelezettségének teljesítési hiányosságaiából eredően az átlagos állampolgár megkapja a jogai érvényesítéséhez szükséges információkat, a hátrányos helyzetű kisebbséghez tartozó polgárok azonban nem tudnak hozzájutni ezekhez. Természetesen nem állítjuk, hogy amennyiben F. Árpádné nem a roma kisebbséghez tartozott volna, hanem *„fehér bőrű, középosztálybeliként”* megy be a hivatalba, akkor hozzájut minden olyan információhoz, amelynek birtokában a szükséges információkat és segítséget ügye elintézéséhez megkapja. Ugyanakkor Irodánkat nap mint nap keresik meg roma kérelmezők olyan egyszerű információk megszerzése érdekében, amely információkat a különböző ügyekben eljáró hatóságok ügyintézői meg kellett volna, hogy adjanak.

A megfelelő tájékoztatás elmulasztása, és az álláspontunk szerint elvárható minimális empátia hiányán túl az eljárás más pontokon is aggályos volt. **Az F. Árpádné által végül befizetett illeték összege megítélésünk szerint tévesen került megállapításra.** 2006 áprilisában telefonon kerestük meg az ügyben érintett általános iskola iskolatitkárát, hogy tájékoztatást kérjünk arról, vajon mi alapján számították ki a 6500 forintos összeget. Az iskolatitkár arra a rendeletre hivatkozott, amelynek módosítása szerint az elveszett vagy megsemmisült bizonyítvány másodlatának kiállítására igazgatási díj fizetendő, amely igazgatási díj összege az elkészítés évének első munkanapján érvényes kötelező legkisebb munkabér tíz százaléka.⁸

Irodánk álláspontja ezzel szemben az volt, hogy az iskola jogszabályi hivatkozása téves. Azt a rendeletet ugyanis, amelyre hivatkozva a szóban forgó összeget kiszámolták, egy másik rendelet még 2003-ban hatályon kívül helyezte!⁹ A jelen ügyben alkalmazandó, illetékekről szóló törvény (Itv.) értelmében az iskolai, tanfolyami bizonyítványmásolat, másodlat kiállításáért 2000 forint illetéket kell fizetni.¹⁰

A kérdés tisztázása – és a későbbi hatékonyabb érdekképviselet – érdekében megkerestük az Oktatási Minisztérium Jogi és Kodifikációs Főosztályát azzal, hogy adjon állásfoglalást, mely jogszabályt tekintik irányadónak a bizonyítvány másodlat kiállítását illetően. A minisztérium Irodánk véleményével egyezően kifejtette, hogy 2003. március 3-tól az Itv. mellékletének VIII. címében foglalt 2000 forintos illetéket kell megfizettetni a bizonyítvány másolat és másodlat elkészítettésekor a kérelmezővel.

A minisztériumi állásfoglalás csatolása mellett levélben kerestük meg az általános iskola igazgatóját azzal, hogy F. Árpádné részére a korábban jogellenesen, egy több mint három éve hatályon kívül helyezett jogszabály alapján megfizetett 6250 forint és a jelenleg hatályos jogszabály szerint járó 2000 forint közötti különbséget nyolc napon belül fizessék vissza. Ugyanakkor megkerestük levélben a település jegyzőjét is, mint az önkormányzati fenntartású iskola jogszabály szerinti működésének felügyeletével megbízott szervet, hogy vizsgálja meg, vajon hány károsultja lehet az iskola téves pénzbeszedésének, és haladéktalanul intézkedjen a törvényes állapotok helyreállítása érdekében.

Leveleinkre sem az iskola vezetése, sem a jegyző nem válaszolt, annak ellenére sem, hogy a jegyzőt két alkalommal is kerestük telefonon azzal, hogy álláspontunk szerint az általunk felvetett probléma érdemel némi figyelmet, és intézkedést. F. Árpádné a különbözetet postai úton az iskolától megkapta.

⁷ A „közvetett” diszkrimináció (maladministration), In: Fundamentum, 1997/1., Részlet Kalténbach Jenő, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlés Biztosának 1995–96-os évi beszámolójából.

⁸ A 11/1994. MKM rendelet 7/A § (1) a) pontja, amelyet módosított a 8/2000. (V. 24.) OM rendelet 8. §-a.

⁹ A 11/1994. MKM rendelet 7/A § (1) a) pontját a 6/2003. OM rendelet 3. §-a hatályon kívül helyezte

¹⁰ Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) mellékletének VIII. pontja.

Áruk forgalma és szolgáltatások igénybevétele

R. Nikoletta ügye

R. Nikoletta és unokatestvére még 2005 novemberében üdítőt szeretett volna fogyasztani az utcájukban lévő közkedvelt szórakozóhelyen, a pultnál álló üzletvezető azonban kiszolgálásukat megtagadta, majd felszólította őket a távozásra. Tettét később azzal magyarázta, hogy rossz tapasztalatai vannak a roma vendégekkel, ezért nem kívánta a lányokat kiszolgálni. Az ügyben lefolytatott tesztelés megerősítette az etnikai diszkrimináció gyanúját, a roma tesztelőinkkel szemben tanúsított bánásmód a panaszosok által elmondottakhoz hasonlóan megalázó volt. Az ügy érdekessége, hogy a szórakozóhely tulajdonosa és üzletvezetője peren kívül elismerte a jogsértést, bocsánatot kért az érintettektől, és fejenként százezer forintot fizetett kártérítés gyanánt.

2005. október 8-án este nyolc óra körüli időpontban R. Nikoletta unokatestvére társaságában szeretett volna üdítőt fogyasztani az utcájukban található, fiatalok körében népszerű szórakozóhelyen. A lány édesapja figyelmeztette őket, hogy a környéken köztudomású, a romák nem kívánatos vendégek a preszszóban, jobb lenne, ha nem is próbálkoznának, nehogy csalódás érje őket. Az érettségi előtt álló Nikoletta azonban nem gondolta, hogy édesapja félelmei valóra válhatnak. Bár a bejáraton a lányok bejutottak, rendelni azonban már nem állt módjukban, a pult mögül ugyanis odalépett hozzájuk az üzletvezető és emelt hangon felszólította őket a helyiség elhagyására. Magyarozatképpen hozzáfűzte, hogy odabent épp zártkörű rendezvényt tartanak. Ügyfeleink ezt furcsállották, hiszen R. Nikolettának több, nem roma származású osztálytársa is a helyiségben szórakozott. Az üzletvezető felszólítását követően azonban mindenki őket kezdte el figyelni, ami számukra rendkívül kellemetlenné és megalázóvá vált, így a bejárat felé indultak.

Az udvaron találkoztak egyik nem roma szomszédjukkal, akitől azt a tájékoztatást kapták, hogy neki nincs tudomása zártkörű rendezvényről. Az illető, miután ügyfeleink elpanaszolták, hogy őket viszont elzavarták, személyesen vonta kérdőre az üzletvezetőt. A hangoskodást elkerülendő a férfi valamennyiüket az udvarra kísérte, ahol elmondta, hogy korábban volt már problémája három „cigánylánnyal”, ezért jobbnak látta őket is kizavarni, egyébként sem tudta, hogy a lányok szintén utcabeliek, ez esetben lehet, hogy kiszolgálta volna őket. Az eseményeket az odabent szórakozó vendégek is figyelemmel kísérték, köztük ügyfeleink személyes nem roma ismerősei, osztálytársai.

A roma fiatalokat rendkívül megrázta, ami velük történt. **Az üzletvezető eljárása, a kiszolgálás megtagadása sértette emberi méltóságukat. Különösen megalázó volt számukra, hogy az eset nem roma ismerőseik, osztálytársaik előtt zajlott le. Sírva, feldúltan érkeztek haza, majd panaszolták el szüleiknek a történeteket.** Másnap R. Nikoletta édesapja személyesen vonta kérdőre az üzletvezetőt, aki tettét akkor is azzal magyarázta, hogy „rossz tapasztalatai vannak a romákkal szemben”.

A panaszosokkal az első találkozás alkalmával abban egyeztünk meg, hogy mielőtt jogi eljárásról gondolkodnánk, megkeressük a vendéglátó-ipari egység üzemeltetőjét, hátha sikerül az ügyet peren kívül rendezni. Bár számos tanú látta, mi történt ügyfeleinkkel, azonban gondot okozott, hogy valamennyien, köztük az egyik sértett lány is kiskorú volt, és az érintett családok nem szívesen pereskedtek volna.

Hogy az egyeztetéshez kapcsolatba lépjünk a hivatalos üzemeltetővel, adatszolgáltatás céljából megkerestük a helyi önkormányzat jegyzőjét, amivel azonban az ügy egy külön szálon indult el, és hosszú időre szüneteltette az eredeti panasz kezelését.

Megkeresésünkre először szóban, majd írásban is azt a tájékoztatást kaptuk a település jegyzőjétől, hogy az általunk megkért adatok a személyes adatok körébe tartoznak, ezért azok továbbítására nincs mód. Telefonos egyeztetésünk során hangot adtunk annak, hogy ezt azért is rendkívül furcsának tartjuk, mert amennyiben a szórakozóhelyen fogyasztanánk majd számlát kérnénk, a számlára a vállalkozónak fel kellene tüntetnie nevét, címét és adószámát. Ennek tükrében a nyilvános szórakozóhelyet működtető, számlát kibocsátó vállalkozó telephelyének címét személyes adatként minősíteni meglehetősen furcsa számunkra. Az egyé-

ni vállalkozásról szóló törvény értelmében ugyanis az egyéni vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozók nyilvántartása – telefon és faxeszámukat kivéve – nyilvános.¹ Amennyiben a szórakozóhelyet nem egyéni vállalkozó, hanem valamely cég működteti, a helyzet ugyanaz: a kért céxadatok (elnevezés, székhely) hasonlóképp nyilvánosak. Újabb levelünkre az ügyben eljáró okmányiroda felszólított bennünket, hogy **levelünkhöz csatoljuk az üzemeltető hozzájárulását az adatszolgáltatáshoz.** Arra a felvetésünkre, hogy amennyiben az üzemeltető nevét és elérhetőségét ismernénk, nem lenne szükségünk a hivatalos adatbeszerzésre, így hozzájárulásra sem, az eljáró okmányiroda nem reagált.

Mivel Irodánk ragaszkodott ahhoz az álláspontjához, hogy a kért adatok nyilvánosak, így azokat jogunkban áll megismerni, az illetékes jegyző viszont meggyőződéssel állította, hogy az általunk kért adatok a személyes adatok körébe tartoznak, azokat kiszolgáltatni tehát nem áll módjában, az ügy megrekedt ezen a ponton. 2006. március 6-án az Adatvédelmi Biztoshoz fordultunk, hogy vizsgálja meg a problémát, és fejtsse ki álláspontját az adatszolgáltatás során felmerült kérdésekben.

A beadványunk nyomán indított vizsgálat világított rá arra, hogy a jogi szabályozásból eredően az üzlet működtetőjének neve, elérhetősége nem ismerhető meg, holott nincs olyan jog vagy érdek, amely ilyen adatok titkosságát indokolná. Ahogy arra az Adatvédelmi Biztos felhívta a figyelmet, ez a helyzet nincs összhangban az információszabadság alkotmányos jogával.

Az adatvédelmi törvény (Avtv.) szerint személyes adatnak a meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés tekinthető.² A magánszeméllyel, egyéni vállalkozóval kapcsolatba hozható adat e viszonylatban személyes adatnak tekinthető. Személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt a törvény elrendeli.³ Adatkezelésnek tekinthető az adatokon végzett bármilyen művelet, így az adatok felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, azaz bárki számára hozzáférhetővé tétele.⁴ A személyes adat nyilvánosságra hozatalát törvény rendelheti el.⁵ Abban az esetben, ha a törvény kimondja valamely személyes adat nyilvánosságát azaz bárki által megismerhetővé teszi, akkor a személyes adat közérdekből nyilvános adattá válik. Közérdekből nyilvános adat a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli.⁶

Ahogy arra az Adatvédelmi Biztos rámutatott, mivel az egyéni vállalkozók nyilvántartása nyilvános, a vállalkozó neve, címe bárki által megismerhető, **ezen adatok e vonatkozásban tehát közérdekből nyilvános adatnak minősülnek.** Az adatok az egyéni vállalkozók nyilvántartását vezető Központi Hivatal/körzetközponti jegyző, illetve a cégnyilvántartást vezető szolgálat/cégbíróságok kezelésében vannak. Mind az egyéni vállalkozók, mind pedig cégek nyilvántartása ugyanakkor csak abban az esetben tartalmazza a vállalkozó/cég által működtetett üzlet, szórakozóhely elérhetőségét, ha székhelyként, telephelyként vagy fióktelepként az üzlet címe van bejelentve.

Mindezek alapján az Adatvédelmi Biztos megállapította, hogy a nyilvántartások egyrészt nem tartalmazzák az üzlet elnevezését, másrészt az egyéni vállalkozók nyilvántartására vonatkozó szabályok nem is tesznek lehetővé olyan adatszolgáltatást, amely alapján bárki megtudhatja az üzlet neve és/vagy címe alapján a működtető adatait, elérhetőségét. **Az esetünkben elindítandó jogvédelmi eljáráshoz szükséges információ megismerése ezen a módon tehát nem biztosított.** Ugyanakkor, ahogy arra a vizsgálat rámutatott, az ügyben eljáró jegyző tévesen hivatkozott Irodánk kérését elutasító levelében a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló törvényre és a nyilvántartásból való adatszolgáltatás szabályaira,⁷ mivel az adatigénylés nem e nyilvántartásban szereplő adatok közlésére vonatkozott. Irodánk nem egy magánszemély, hanem egy egyéni vállalkozó elérhetőségét kérte az általa működtetett üzlet megnevezése alapján, így nem az ún. személyi adat- és lakcímnnyilvántartás, hanem az egyéni vállalkozók nyilvántartása és az üzletek nyilvántartása szabályai alapján kellett volna vizsgálni az adatkérés lehetőségét. Ennek az adatkörnek a jogi szabályozás nem biztosít olyan fokú védelmet, mint a magánszférának.

¹ 1990. évi IV. törvény 4/A § (5) bekezdésére.

² A személyes adatok kezeléséről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 2. § 1. pontja.

³ Avtv. 3. §.

⁴ Avtv. 2. § 9., 11. pont.

⁵ Avtv. 3. § (4) bek.

⁶ Avtv. 2. § 5. pont.

⁷ A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény 17. § (1) bekezdése.

Az Adatvédelmi Biztos vizsgálata tárgyává tette azt is, hogy a név, elérhetőség az üzletek engedélyezésére, nyilvántartására vonatkozó szabályok alapján milyen adatfajtának tekinthető. Az üzletek működési engedélyt a jegyző adja ki, ő kezeli továbbá az üzletek nyilvántartását, vagyis a kereskedelmi tevékenységgel kapcsolatos adatokat.⁸ A vonatkozó jogszabály szerint az ügyfélen kívül az eljárásban részt nem vevő harmadik személy akkor tekinthet be az iratokba, ha igazolja, hogy az valamely jogának érvényesítéséhez vagy kötelezettség teljesítéséhez szükséges.⁹ A konkrét ügyben eljáró jegyző nem fogadta el a jogérvényesítési eljárás indítására való hivatkozást, mivel nem az egyenlő bánásmód követelményes megsértésének vizsgálatára jogosult szerv kérte az információt.

Ahogy arra az Adatvédelmi Biztos felhívta a figyelmet, **nincs szükség viszont a cél, jogalap, érdekelt-ség igazolására olyan adatok esetén, amelyek közérdekű adatnak vagy közérdekből nyilvános adatnak minősülnek, mivel ezek nyilvános adatok.**¹⁰ A kereskedelmi törvény és az üzletek működéséről szóló kormányrendelet azonban nem minősíti a jegyző által kezelt, üzletekkel kapcsolatos adatkört nyilvánosnak. Az Adatvédelmi Biztos azonban arra az álláspontra jutott, hogy véleménye szerint a kereskedelmi üzletek működésének engedélyezését vagy az engedély visszavonását illetően is van olyan közérdek, amely ezen információk nyilvánosságát indokolja, ezért **szükség van az üzletek és a működési engedélyek nyilvánosságának kimondására, az ezekkel kapcsolatos adatok közérdekből nyilvános adattá minősítésére.**

Mivel az Adatvédelmi Biztos arra a következtetésre jutott, hogy a jelenlegi szabályok nem biztosítják egy adott üzlet működtetője adatainak megismerhetőségét, holott ez közérdekből vagy mások jogainak érvényesítéséhez szükséges, nincs olyan jog vagy érdek, amely ezen adatkör nem nyilvános voltát, a jelenlegi gyakorlat fenntartását indokolná. A vizsgálat során feltárt problémák miatt az Adatvédelmi Biztos 2006. május 31-én azzal az ajánlással fordult a Gazdasági és Közlekedési Minisztériumhoz, **hogy az tegye lehetővé olyan jogi szabályozás kialakítását, amely kimondja a jegyző által kezelt működési engedélyek, valamint az üzletek nyilvántartásának nyilvánosságát.**

A fenti kitérő után azonban térjünk vissza R. Nikoletta panaszára. Tekintettel az adatszolgáltatással kapcsolatos „mellékvágányra”, a panasz bejelentésétől számítva eltelt egy év, amikor a helyszínre utaztunk, hogy egy tesztelési eljárás keretében vizsgáljuk meg a szórakozóhely gyakorlatát.¹¹

A 2006. október 7-én este 21.00 és 22.00 óra között zajló tesztelés során két nem roma tesztelőnket azzal a feladattal bízunk meg, hogy keressék fel a szórakozóhelyet, ott foglaljanak helyet egy asztalnál, rendeljenek, fogyasszanak, és közben figyeljék meg a kiszolgálást, a vendégeket, és azt, hogy a szórakozóhely üzemeltetője, alkalmazottai hogyan viselkednek majd az utánuk érkező roma tesztelőinkkel. Ugyanekkor két roma tesztelőnket ugyanezzel a kéréssel küldtük ki a szórakozóhelyre. Feladatuk nekik is az volt, hogy ott rendeljenek, fogyasszanak, és gyűjtsenek tapasztalatokat arról, hogy milyen kiszolgálásban részesülnek, egyáltalán kiszolgálják-e őket. A roma és nem roma tesztelők a vizsgálat során nem fedték fel a szórakozóhelyen, hogy egymást ismernék, egymáshoz bármi közük lenne. A tesztelési eljárás során Irodánk egyik munkatársa is a helyszínen, a szórakozóhely közelében tartózkodott, telefonon tartotta a kapcsolatot a tesztelőkkel, majd a vizsgálatot követően mind a négy személlyel azok tapasztalatairól jegyzőkönyvet vett fel. Tesztelőinket most is, mint minden esetben kioktattunk arra, hogy kerüljenek mindenfajta provokációt, egyetlen feladatuk az, hogy természetesen viselkedve a szolgáltatásra vonatkozóan mindent megfigyeljenek. Nem feladatuk a feltételezett diszkrimináció kiprovokálása vagy minden áron való bebizonyítása.

A tesztelési eljárás mellett **munkatársunk a tényfeltárás során interjúkat készített helyi roma lakosokkal, akik közül többen is megerősítették, hogy a szórakozóhelyen a romákat vagy ki sem szolgálják, vagy egy üdítő után távozásra szólítják fel. A tesztelési eljárás eredménye később egyértelműen alátámasztotta azt a gya-**

⁸ Ezen tevékenységek eljárási szabályait a Közigazgatási és hatósági eljárásról szóló 2004. évi CXL törvény (Ket.), illetve a Kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény, valamint az Üzletek működéséről és a belkereskedelmi tevékenység folytatásáról szóló 4/1997. évi (I. 22.) Kormányrendelet tartalmazzák.

⁹ Ket. 69. § (1)–(2) bek.

¹⁰ Avtv. 2. §, 19. §.

¹¹ A tesztelés eljárásról korábbi beszámolóinkban már többször részletesen írtunk. A diszkriminációs gyakorlat feltárására alkalmas módszer során roma és nem roma a tesztelő párosokat küldünk ki egy-egy szórakozóhelyre, hogy ott tapasztalatokat gyűjtsenek azzal kapcsolatban, vajon a szolgáltatás nyújtása során történik-e diszkrimináció vagy sem. A tesztelés rendkívül jól alkalmazható tényfeltáró technika munkaügyi diszkriminációs panasz esetén is. Az Egyenlő Bánásmód Hatóságról és eljárásának részletes szabályairól szóló 362/2004. (XII. 26.) Kormányrendelet a tesztelési eljárást, mint a diszkrimináció feltárásának lehetséges módját, módszerét nevesíti.

nút, hogy a szórakozóhelyen a roma és nem roma vendégek eltérő bánásmódban részesülnek: a roma vendégeket hátrányos megkülönböztetés éri. A nem roma tesztelők arról számoltak be, hogy amikor a helyiségbe beléptek, bár valamennyi asztalon foglalt tábla feküdt, az üzletvezető közölte velük, hogy nyugodtan foglaljanak helyet. Este 21.00 és 22.00 óra között nem roma tesztelőink két alkalommal is betértek a helyiségbe, mindkét alkalommal leülhettek a „foglalt” asztalokhoz, akkor sem állították fel őket, amikor már a szórakozóhely szemmel láthatóan megtelt. Udvarias kiszolgálásban volt részük, üdítőt és hamburgert fogyasztottak.

Ezzel szemben két roma tesztelőnk – a panaszosok életkorához hasonló korú és megjelenésű lányok – ugyanebben az időben egész más tapasztalatokat szerzett. Ahogy beléptek, az üzletvezető közölte velük, hogy odabent zártkörű rendezvény zajlik. Tesztelőink mondták, hogy egy üdítőt azért szeretnének meginni. Ezt meg is kapták, amikor azonban a nem roma tesztelőkhöz hasonlóan szerettek volna helyet foglalni az egyik üres asztalnál, az üzletvezető közölte velük, hogy távozzanak onnan, mert valamennyi asztal foglalt. Tesztelőink megkérdeztek két, a helyszínen szórakozó nem roma fiataalt, hogy milyen zártkörű rendezvény zajlik épp odabent, mire ők azt felelték, hogy nem tudnak ilyesmiről. Az egyik roma tesztelő – mivel látta, hogy többen hamburgert esznek –, rendelni szeretett volna egyet ő is magának, az üzletvezető azonban közölte vele, hogy nincs ételük, csak „ropit” lehet kapni. Tesztelőink ekkor megpróbálkoztak a pult mögött álló hölgytől – mint később kiderült, az üzlet üzemeltetőjétől – hamburgert kérni, aki kiszolgálta őket. Mivel asztalhoz a lányok nem ülhettek le, megpróbálkoztak a játékgépen játszani. Az üzletvezető – mint később kiderült, az üzemeltető férje – azonban nem volt hajlandó számukra aprót váltani, felszólította viszont őket arra, hogy személyi igazolványukkal igazolják életkorukat. Ezt tesztelőink azért furcsállották, mert a szórakozóhelyen a vendégek nagy többsége szemmel láthatóan 18 év alatti fiatal volt, akiket kérdés, igazoltatás nélkül szolgáltak ki szeszes itallal. (Ezzel kapcsolatban nem roma tesztelőink is hasonló tapasztalatokról számoltak be.)

Az igazoltatást követően, bár aprópénzt nem kaptak, papírpénzzel próbálták a játékgépet használni roma tesztelőink. Ekkor körülbelül öt-tíz perce tartózkodtak egyébként a szórakozóhelyen. A játékgépet végül használni nem tudták, mert az üzletvezető férfi megfogta egyikük vállát, és azzal a felszólítással, hogy „mondtam már nektek, hogy zártkörű rendezvény van, menjetek innen kifelé” kituszkolta őket a helyiségből. Mind a helyiségből való eltávolításuk, mind pedig a szórakozóhelyen a kiszolgálás során tapasztalt megalázóak voltak roma tesztelőink számára. Ez alatt nem roma tesztelőink zavartalanul fogyasztottak az egyik asztalnál a „zártkörű rendezvény” ellenére. A helyiséget csak azt követően hagyták el, miután látták, ahogy roma tesztelőinket kizavarják.

A tesztelés lefolytatásának estéjén R. Nikoletta szülei beszámoltak arról, hogy annak idején az eset olyan mély nyomot hagyott lányukban, hogy az még pályaválasztását is befolyásolta. Az akkor érettségiző lány egyetemi felvételi kérelmét politológia szakra adta be – egyébként sikeresen, jelenleg egyetemi hallgató -, mert úgy döntött, hogy olyan pályán szeretne továbbtanulni, amelyen járva a jövőben személyesen is tehet a romákat hazánkban érő diszkriminációk ellen.

2006. november 30-án peren kívüli egyezsége vonatkozó ajánlattal kerestük meg a szórakozóhely üzemeltetőjét. Ebben kértük, hogy írásban kérjenek bocsánatot ügyfeleinktől az őket ért megalázó, diszkriminatív eljárás miatt és fizessenek meg számukra fejenként háromszázezer forintot kártérítés címén. Kértük továbbá, hogy az üzemeltető Irodánk felé tett írásos nyilatkozatban vállaljon kötelezettséget arra, hogy a jövőben megtartja az egyenlő bánásmód követelményét mindenkiel, de különösen a roma származású vendégekkel szemben. Ahogy azt kifejtettük levelünkben is, álláspontunk szerint azzal, hogy az üzletvezető 2005. november 2-án megtagadta R. Nikoletta és unokatestvére, M. Ivett kiszolgálását, majd őket távozásra szólította fel, megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. Eljárásával ügyfeleinket megalázta, megsértette emberi méltóságukat. A szórakozóhely romákkal szembeni diszkriminatív gyakorlatát alátámasztották a településen élő roma személyek beszámolóí és a 2006. október 7-én lefolytatott tesztelés eredményei, illetve a tesztelők beszámolóí.

Az Egyenlő bánásmódról szóló törvény (Ebkvtv.) szerint az egyenlő bánásmód megsértését jelenti, ha a törvényben külön meghatározott tulajdonság alapján az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségben, így különösen a vendéglátó-ipari, kereskedelmi, valamint a művelődés és a szórakozás céljára létrehozott intézményekben megtagadják vagy mellőzik szolgáltatások nyújtását vagy áru forgalmazását.¹²

¹² Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvtv.) 30. § (1) bekezdésének (a) pontja.

A pénzbeli kártérítéssel kapcsolatban kifejtettük, hogy a diszkrimináció miatt indult peres eljárások tapasztalatai azt mutatják, hogy ma már a bíróságok számára sem vitatott, hogy a hátrányos megkülönböztetés a sérelmet elszenvedőnek lelki sérelmet okoz, amely lelki sérelem kompenzálásának egyik módja az ún. nem vagyoni kártérítés megfizetése a diszkrimináló fél részéről.

A szórakozóhely üzemeltetőjének jogi képviselője 2006. december 19-én reagált ajánlatunkra. Levelében kifejtette, hogy „ügyfelei őszintén sajnálják a történeteket”. Az üzletvezető elismeri, hogy „eljárásával (kiszolgálás megtagadása) emberi méltóságában sértette R. Nikolettát és kk. M. Ivettet”. Az üzletvezető azonban – ahogy jogi képviselője írta – cselekedetét azzal magyarázta, hogy „a vendégek öltöztetével, megjelenésükkel volt problémája és nem nemzetiségükkel. Talán megengedhetetlenül és rosszindulatúan általánosított – folytatódik a levél –, amikor külsejük alapján, régebbi keserű tapasztalatai alapján ezt a problémakört így aposztrofálta. Nem erről van ugyanis szó, ez csupán a látszat”. Az etnikai diszkriminációt a nem megfelelő öltözet köntösébe bujtató, egyébként meglehetősen gyakori kifogás egy általunk szintén már jól ismert indokkal, az üzleti érdek fejtegetésével folytatódik a következők szerint:

„Ügyfeleim ...-ban üzemeltetik, vezetik a (...) elnevezésű szórakozóhelyet, a régió ezen településén számos roma család él. A vendéglátóhely közvetlen közelében szinte kivétel nélkül csak romák laknak. Belátható, hogy a házaspár ezen a környéken nem fektetett volna be több tízmillió forintot álmaik megvalósításába, ha bármiféle nemzeti előítéletük van. (...) Mint minden vendéglátós, természetesen ügyfeleim is profitorientáltak, tekintve, hogy vállalt terheik miatt családi vállalkozásuk prosperálása létkérdés. Ilymódon előfordul, hogy a vállalkozó házaspár bizonyos vendégeknek nem kívánja szolgáltatásait értékesíteni. A szelekció nem csupán közgazdasági alapon működik – arra tekintettel, hogy egy adott vendég pénztárcáját mennyire ítéli meg vastagnak –, a szórakozóhely aktuális, fogyasztó vendégközönsége is befolyásolja a döntést. (Anélkül, hogy azt a hamis látszatot kelteném, ügyfeleim vállalkozása egy osztályon felüli vendéglátóhely, és ide a belépés kizárólag frakkban vagy estélyi ruhában lehetséges, szeretnék a fővárosban már több helyütt működő ún. „face controll”-ra utalni.)”¹³

A jogi képviselő fenti, álláspontunk szerint átlátszó, ugyanakkor önmagában is sértő okfejtését végül azal zárja, hogy elismeri, „kétségtelen tény, hogy az R. Nikoletta és kk. M. Ivett roma vendégeket ért megáláztatás valós és sajnálatos”. Kifejti végezetül, hogy egyezségi ajánlatunkat a bocsánatkérés és az egyenlő bánásmód megtartására vonatkozó nyilatkozattétel tekintetében elfogadják, a kártérítés összegét azonban százezer forintra kívánják mérsékelni, tekintettel a jogsértés óta eltelt hosszú időre és a szórakozóhely üzemeltetőjének teljesítőképességére.

Ügyfeleinkkel és családjukkal folytatott megbeszélés eredményeként az egyezségi ajánlatot elfogadtuk, mivel – ahogy azt R. Nikoletta kifejtette – az eljárás mozgatórugója nem elsősorban az anyagi, hanem az erkölcsi jóvátétel volt. Az üzemeltető jogi képviselőjének írt válaszlevelünkben azonban kifejtettük, hogy ajánlatukat a következő kitételek fenntartása mellett fogadjuk csak el: ügyfeleink, R. Nikoletta és kk. M. Ivett a jogi képviselő levelében foglaltakkal ellentétben 2005. november 2-án a szórakozóhelyen ápoltan, megfelelő ruházatban kívántak vendégként fogyasztani, öltözékükkel, megjelenésükkel kapcsolatban semmilyen kifogás nem merülhetett fel. Sértőnek és igaztalanak tartjuk az üzletvezető azon utólagos magyarázatát, hogy nevezetteket megjelenésük, öltözetük miatt nem szolgálta ki. Az általunk feltárt tények alapján az üzletvezető két alkalommal (ügyfeleinknek, majd Révész Nikoletta édesapjának) is úgy nyilatkozott, hogy roma származásuk miatt küldte el nevezetteket, mivel „a romákkal kapcsolatban” rossz előzetes tapasztalatai vannak. Az Irodánk által később lefolytatott tesztelés tapasztalatai is azt támasztják alá, hogy a szórakozóhelyen nem az öltözék, hanem a bőrszín alapján szelektáltak. Roma tesztelőink ugyanis a tesztelés során a nem roma tesztelőkhöz hasonlóan kulturált, ápoltsággal érkeztek, a velük való bánásmód mégis feltűnően kedvezőtlenebb volt.

2007 januárjában a szórakozóhely üzemeltetője és férje, a szórakozóhely üzletvezetője a következő szöveggel kért levélben bocsánatot a két lánytól a fejenként százezer forint megfizetése mellett:

„Alulírott (...), mint a (...) szórakozóhely üzemeltetője, és (...), mint a szórakozóhely üzletvezetője ezúton bocsánatot kérünk amiatt, hogy 2005. november 2-án a szórakozóhelyen megtagadtuk az Ön kiszolgálását, ezen megalázó eljárásunkkal emberi méltóságát megsértettük. A jövőben tartózkodni fogunk minden diszkriminatív magatartástól.”

¹³ Idézetek a szórakozóhely üzemeltetőjének jogi képviselője által jegyzett levélből.

A megegyezés szerint a felek Irodánk felé a következő nyilatkozatot tették:

„Alulírott (...), mint a (...) szórakozóhely üzemeltetője, és (...), mint a szórakozóhely üzletvezetője ezúton vállaljuk a Másság Alapítvány, Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda felé, hogy a jövőben a szórakozóhely üzemeltetése során az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőségi előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 30. § (1) bek. (a). pontjában foglaltak szerint az egyenlő bánásmód követelményét megtartjuk a roma kisebbséghez tartozó vendégekkel szemben is, minden jogellenes diszkriminatív magatartástól tartózkodni fogunk.”

Az egyezésnek megfelelően vállaltuk, hogy a 2005. november 2-i eseményekkel kapcsolatban elállunk minden további jogi lépés kezdeményezésétől. Ugyanakkor kikötöttük magunknak azt a jogot, hogy újabb diszkriminációra utaló bejelentés esetén a szórakozóhely gyakorlatát ismét megvizsgáljuk, és szükség esetén hatósághoz, bírósághoz forduljunk.

G. Anita ügye

2006 novemberében levelet kaptunk E. város jegyzőjétől, amelyhez csatoltan megküldött egy közszolgáltatási diszkriminációra vonatkozó panaszt számunkra „további szíves ügyintézésre”. **A jegyző Irodánkkal való együttműködését öröndetesnek tartottuk volna, ha az ügy, amelynek kivizsgálását tőlünk várta, nem az ő hatáskörébe (is) tartozott volna.**

G. Gyuláné, G. Anita és G. Ildikó E. városbeli lakosok 2006. október 10-én levélben fordultak a település jegyzőjéhez, amelyben panaszt tettek a településen működő ABC áruház üzemeltetője ellen, miszerint az a helyi roma lakosok egy jó részét nem szolgálja ki. Ahogy a levélből kiderül, nem ez volt az első eset, hogy a roma panaszosok a jegyző segítségét kérték a boltossal szemben, intézkedésre azonban nem került sor. Az október 10-i beadványt követően azonban november 15-én a kérelmezőkkel a polgármesteri hivatalban – ahelyett, hogy az egyébként jegyzői hatáskörbe is tartozó panasz tárgyában érdemben intézkedtek volna – aláírtak egy kérelmet, amely szerint G. Anita kéri, hogy „a (...) Kft.-vel szemben benyújtott panaszlevelét szíveskedjenek a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodához továbbítani”.

Az Iroda 2006 decemberében tesztelési eljárást folytatott le a bepanaszolt ABC-ben. A tesztelés során roma és nem roma tesztelőket azzal bízunk meg, hogy a szóban forgó üzletben próbáljanak meg vásárolni, majd a vásárlás során szerzett tapasztalataikról számoljanak be munkatársainknak, ill. töltsenek ki egy általunk összeállított kérdőívet. A tesztelés alkalmával nem roma tesztelőinkkel együtt ment be a boltba G. Anita és G. Attiláné panaszos is. **Az eljárás során kiderült, hogy valós a G. család azon panasz, miszerint velük szemben a boltban dolgozók megkülönböztető módon, megalázóan járnak el, kiszolgálásukat az üzletben megtagadják.** A tesztelés arra is rávilágított, hogy egyes romákat kiszolgálják az üzletben, a környéken lévő romasoron lakó bizonyos családokat azonban nem.

A tesztelési eljárást követően két tesztelőnk megpróbálta a konfliktust a megegyezés irányába terelni, mivel úgy tűnt, hogy az üzlet vezetője és dolgozói maguk is kellemetlennek találják a kiszolgálás megtagadása miatti állandó konfliktusokat. Ők arra hivatkoztak, hogy szívesen beengednének mindenkit az ABC-be, a tulajdonos utasítása azonban az, hogy egyes családok az üzletben nem vásárolhatnak. A bolt dolgozói és a panaszosok közötti közvetítés később sikeresnek bizonyult, mivel a panaszosok egy héttel későbbi visszajelzése szerint már mindenki vásárolhatott. A bolt tulajdonosa tudomásunk szerint ügyvédi tanácsra oldotta fel a diszkriminatív tilalmat.

Az ügy sikeres befejezését követően levélben kerestük meg a jegyzőt, amelyben tájékoztattuk a tesztelés eredményéről, és arról, hogy tudomásunk szerint a konfliktus megoldódott. Ezen túl azonban **felhívtuk a figyelmét, hogy a Kereskedelmi törvény szerint a kereskedelmi tevékenységek folytatására vonatkozó jogszabályi és hatósági előírások megtartásának ellenőrzését többek között a jegyző végzi.**¹ Az üzletek működéséről és a belkereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeiről szóló rendelet² az üzletek jogszerű működtetésének ellenőrzése tekintetében szintén feladatokat ró a jegyzőre. Végezetül, a helyi önkormányzatok és szerveik belkereskedelmi ágazaton belüli feladat- és hatásköréről szóló rendelet szerint is a jegyző látja el többek között az üzletek működésével összefüggő feladat- és hatásköröket.³

Felhívtuk a jegyző figyelmét arra is, hogy az Esélyegyenlőségi törvény (Ebkvtv.) szerint az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti a törvényben meghatározott tulajdonság alapján az ügyfélforgalom számára nyitva álló helyiségben, köztük a kereskedelmi intézményekben megtagadni vagy mellőzni szolgáltatások nyújtását vagy áru forgalmazását.⁴

¹ A kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény 9. § (1) bekezdése.

² 4/1997. (I. 22.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése.

³ 26/1992. (I. 28.) Korm. rendelet 1. § h) pontja.

⁴ Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvtv.) 30. § (1) bekezdése.

Ahogy azt szóban forgó levelünkben kifejtettük, tekintettel a fentiekre, és arra, hogy a közigazgatási és hatósági eljárás (Ket.) szabályai alapján⁵ a hatóság a hatáskörébe tartozó ügyben az illetékességi területén köteles eljárni, **hiányoltuk, hogy a jegyző a G. család beadványai nyomán egy alkalommal sem folytatott le eljárást.** Álláspontunk szerint a vonatkozó, már idézett kereskedelmi jogszabályok és a Ket. a közigazgatási eljárás lefolytatását a jegyző kötelezettségévé teszik. Abban az esetben, ha a jegyző azon az állásponton volt, hogy az ABC jogellenes működési gyakorlatát vizsgálni, ellenőrizni nem áll módjában, a Ket. szerint a kérelmet át kellett volna tennie a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező más hatósághoz (pl. Egyenlő Bánásmód Hatóság, fogyasztóvédelmi felügyelőség).⁶

Levelünkben kértük a jegyzőt, hogy a jövőben fokozottan kísérje figyelemmel, hogy a településen működő üzletek, különösen a jelen eljárással érintett üzlet üzemeltetője és dolgozói az egyenlő bánásmód követelményét betartsák. Levelünkre választ nem kaptunk.

⁵ 2004. évi CXL. törvény (Ket.) 20. § (1) bekezdése.

⁶ Ket. 22. § (2) bekezdése.

Büntető- és szabálysértési eljárások

K. János ügye

A roma származású K. János jogosítványát egy közúti koccanás miatt kívánta a hatóság ideiglenesen bevonni. A férfi elmondása szerint *az ütközés helyszínére kiérkező rendőrök megalázóan és lekezelően bántak vele, feltűnően másként viszonyultak hozzá, mint az ütközés másik, nem roma származású szereplőjéhez.*

K. János a Pest megyei R. városban haladt gépkocsijával, amikor az egyik kereszteződésben összeütközött egy másik autóval. Az ütközésben érintett autó vezetője a mobiltelefonján hívta fel a nyilvánvalóan általa jól ismert rendőröket annak ellenére, hogy az ütközés jellege egyáltalán nem indokolta a rendőrség bevonását. A rendőrök a helyszínen intézkedtek, azonban K. János az intézkedés során a személyi iratait, illetve az autó iratait nem tudta átadni, mert azokat nem sokkal az eset előtt elhagyta. A rendőrök az intézkedés egésze alatt K-val és a vele tartózkodó ismerőseivel lekezelően bántak, utóbbiaknak azt mondták, eszükbe se jusson azt állítani, hogy K. nem vétett a forgalmi szabályok ellen, mert a hamis tanúzás bűncselekmény. Ugyanekkor a másik érintettet, mint ismerősüket üdvözölték, tegeződtek, így az intézkedés elfogulatlansága már ekkor kérdésesnek tűnt.

K. János és a vele utazó ismerősei szerint egyértelműen roma származásuk volt az egyoldalú intézkedés oka, ez érződött a rendőrök hozzáállásából. A panaszos és a tanúk szerint egyébként éppen a rendőröket a helyszínre hívó személy hajtott túl gyorsan, így a nehezen belátható kereszteződésben K. János nem vehette időben észre az autót, ezért következett be az ütközés. Az érintettek ez irányú vallomását azonban az intézkedés során nem vették figyelembe.

Az intézkedő rendőrök azt ígérték a kifogásait felhozó férfinak, hogy egy későbbi időpontban egyeztetésre hívják majd be a baleset körülményeivel kapcsolatban, azonban erre nem került sor, enélkül kézbesítették számára a szabálysértési hatóság határozatát.¹ A határozat szerint a férfi elkövetette a közúti közlekedés rendjének megzavarása szabálysértését, így 60 ezer forint pénzbírságot köteles megfizetni. A szabálysértési hatóság egyben 5 hónapra eltiltotta a járművezetéstől. A panaszost különösen ez az intézkedés érintette rendkívül rosszul, jogosítvány nélkül ugyanis megélhetése is veszélybe kerül. A férfi évek óta nap – mint nap jár fel a fővárosba különböző építőipari munkákat végezni, lakóhelyén és a környéken ugyanis munkalehetőség nincs.

K. János a határozattal szemben kifogást jelentett be a Ráckevei Városi Bíróságra, amiben előadta, hogy megítélése szerint az intézkedés nem volt szabályszerű, a rendőrök elfogultak voltak, egyebekben nem is lett volna szükség a jelenlétükre. Kifogásolta, hogy az általa és a tanúk által előadottakat a szabályértési eljárás során nem vették figyelembe. K. János kifejezetten nem kérte, hogy a határozatot helyezték hatályon kívül, azonban a kifogás lényegében erre irányult, másodlagosan pedig a joghátrány mérséklését indítványozta. Utóbbi kérelme részben sikeresnek bizonyult, tekintettel arra, hogy az eljáró bíróság a kiszabott bírságot 50 ezer forintra, míg a járművezetéstől eltiltás időtartamát 4 hónapra mérsékelte.

K. János azonban **változatlanul alaptalannak tartotta a marasztalást, ezért Irodánkhoz fordult, mondván, hogy a származása miatti elfogult rendőri intézkedés következtében szabtak ki vele szemben ilyen súlyú joghátrányt, és szeretné, ha tárgyaláson bírálnák el az ügyet.** Irodánk – bár közvetlenül arra utaló bizonyíték nem volt, hogy diszkriminatív intézkedés történt volna – vállalta a segítséget az ügyben, ugyanis a megjelölt tanúk igazolhatják a bíróság előtt, hogy az eljáró rendőrök szakszerűtlenül, jogszerűtlenül intézkedtek. A tárgyaláson lehetőség van az ügy tényállásának szélesebb körű tisztázására, amely alapot adhat arra, hogy a bíróság a szabálysértési hatóság által rögzített tényállástól eltérő tényállást tegyen magáévá.² Az ügyben a bíróság még nem tűzte ki a tárgyalás időpontját, K. Jánost az eljárásban *dr. Bihary László* ügyvéd képviseli.

¹ Erre rendszerint nem kerül sor, jöllehet a szabálysértésekről szóló törvény 1999. évi LXIX. törvény 83. §-a alapján a hatóság köteles tisztázni a tényállást, így szükség esetén meghallgathatja ismét az eljárás alá vont személyt.

² Erre egyébként ritkán kerül sor, tekintettel arra, hogy a szabálysértési tárgyaláson a formális szabályok büntetőeljárás jellege ellenére is általában korlátozott és szűk körben vesznek fel részletes bizonyítást.

S. Ernő ügye

S. Ernő huszonkét éves roma fiatalember hosszú évek óta zenészként is dolgozik. 2005. augusztus 5-én este a Kalyi Jag Karavánnal a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei D. községben lépett fel. A műsor este tizenegyig tartott, majd a fellépők és a közönség körülbelül éjjel egyig együtt mulattak. Ekkor S. Ernő és három utasa visszaindult Budapestre, ahol utolsóként R. Jolánt reggel negyed ötkor tette ki fővárosi lakásánál. Több mint egy hónappal később S. Ernőt előállították a kerületi rendőrkapitányságon, majd pedig őt és barátját, A. Lászlót előzetes letartóztatásba helyezték, egy olyan csoportosan elkövetett rablással gyanúsítva őket, amelyet akkor követtek el, amikor S. Ernő éppen D. községből tartott hazafelé. Mindkét fiatalember következetesen tagadta és tagadja azóta is a bűncselekmény elkövetését. Ártatlanságuk mellett szól számos bizonyíték is, az ügyben eljáró Pesti Központi Kerületi Bíróság azonban 2006. június 26-án hozott első fokú ítéletében négy év szabadságvesztésre ítélte őket. A másodfokú tárgyalásra 2007. februárjában kerül sor. **A két fiatalember a következő tárgyalásig összesen több mint másfél évet fog előzetes letartóztatásban tölteni.**

2005. augusztus 6-án hajnali három és négy között a budapesti Keleti pályaudvar aluljárójában a BKV-pénztár előtt üldögélt, és italozott B. Ferenc, az élettársa, P. Józsefné és J. István. Ekkor odalépett hozzájuk egy három felnőttből és két gyermekből álló roma család. Egyikük tüzet kért B. Ferenctől, majd szó nélkül arcon ütötte, és mindhárman rugdalni, bántalmazni kezdték a férfit. Letépték arany nyakláncát, óráját, és elmenekültek a helyszínről. Az erősen ittas állapotban lévő társaság is elindult hazafelé, de a lakásba érve P. Józsefné kijelentette, hogy ezt nem hagyja annyiban, és elment rendőrt keresni. A rendőrök hamarosan meg is érkeztek, és rendőri jelentésben rögzítették a tényeket.

Az események után egy hónappal, 2006. augusztus 6-ról 7-re virradó éjjel S. Ernő és A. László az erzsébetvárosi Rózsák terén egy autóban ülve hangosan zenét hallgattak, és lányokkal beszélgettek. Egy rendőrszolgálatos páros lehalkította velük a rádiót, S. Ernő pedig viccelődve megadta nekik a telefonszámát, hogy hívják, ha muzsikálni kell. Az egyik járőr később a kapitányságon úgy találta, hogy egy (a pályaudvari rablás miatt) körözés alatt álló személy leírása illik rá, ezért szeptember 17-én előállították a fiút és barátját, majd meggyanúsították őket a rablás elkövetésével, és mindkettejüket előzetes letartóztatásba helyezték. **Itt kell megjegyeznünk, hogy a két fiatalember, de különösen S. Ernő olyan „általános” roma rasszjegyekkel ill. megjelenéssel rendelkezik – közepesen erős testalkat, sötét haj, barna bőrszín –, amely alapján a szóban forgó személyleírás rajta kívül még számos hasonló életkorú és megjelenésű roma fiatalemberre ráillett volna.**

S. Ernő és letartóztatott társa az első pillanattól következetesen tagadták a bűncselekmény elkövetését, és abban is következetesek voltak, hogy az elkövetés éjszakáján egyikük a bűncselekmény elkövetésétől több száz kilométer távolságban zenélt egy fesztiválon, míg a másik otthon aludt a lakásában. **S. Ernő védekezését számos tanú támasztotta alá, többek között az a roma asszony, akinél a társaság aznap éjjel indulás előtt vacsorázott.** Ő úgy nyilatkozott a tárgyaláson, hogy tőlük körülbelül hajnali egy órakor indultak el két autóval a budapesti vendégek, akik előtt ekkor körülbelül háromszáz kilométernyi út állt. A d.-i asszony által elmondottakat támasztották alá azok a tanúk is, akik együtt utaztak a terhelttel. Az egyik asszony például következetesen állította, hogy reggel negyed öt és fél öt között tette ki őt pesterzsébeti lakásán a gyanúsított. S. Ernőékkel együtt indult el D.-ből F. Zsolt is egy másik autóval, és a tanú elmondása szerint többször beszéltek egymással telefonon útközben.

A bírósági eljárás során beszerzésre került a terhelt telefonjának úgynevezett cellainformációja is, amely objektív bizonyítékként azt mutatja meg, hogy az adott telefonszámú telefont melyik adótorony körzetében használják. **Ennek alapján tényként lehet megállapítani, hogy 0 óra 54 perckor még D. községben használták a telefont, 4 óra 19 perckor pedig már Budapesten.**

Mindeközben – ahogy azt később tanúvallomások is megerősítették – a másik vádlott, A. László otthon aludt, felesége mellett. A bíróság ezt a momentumot később úgy értékelte, hogy a két vádlott korábban is megbeszélhette a találkozót az éjszaka közepére a Keleti pályaudvaron, így egyáltalán nem kizárt, hogy ők követték el a bűncselekményt.

A terheltek mellett szólt ugyanakkor az a tény is, hogy egyikőjük sem dohányzik, és ezt több tanú is alá-támasztotta. A fiatalember jelenleg is nem dohányzó zárkában vannak elhelyezve. Ugyanakkor, a sértettek úgy nyilatkoztak, hogy az elkövetők dohányoztak, és a konfliktus is úgy kezdődött, hogy egyikük tüzet kért.

A sértettek az eljárás során számos egymásnak és önmaguknak is ellentmondó vallomást tettek, a bíróság mégis az ő vallomásaikat „erősebbnek” ítélte meg, mint annak a számos tanúnak a vallomását, akik a két roma fiatalember alibijét támasztották alá. **Azt tényként lehet rögzíteni, hogy a sértett és társai ita-lozó életmódú, kvázi hajléktalan személyek, akik a támadáskor is éppen söröztek, és saját elmondásuk szerint is igen erősen ittas állapotban voltak.** A büntetőeljárás során végig nyitva maradt az a kérdés, hogy valóban hárman voltak-e jelen a támadáskor, mivel egyikük, J. István a támadás éjszakáján a lakására kiérkező rendőr által felvett jegyzőkönyv szerint úgy nyilatkozott, hogy B. Ferenc sértett és P. Józsefné a rablás után mentek fel hozzá, hogy a véresre vert B. Ferenc rendbe hozhassa magát, ám ő maga nem volt lent az aluljáróban. Később viszont egyike lett a felismerő tanúknak, bár sem az elkövetők ruházatára, sem az aluljáró fényviszonyaira nem emlékezett pontosan. **A bíróságon utóbb elmondta, hogy ő valójában tá-volabbról szemlélte az eseményeket, és ma már inkább úgy gondolja, hogy mégsem a két terhelte fiatal-ember volt a támadó.** A bíróság álláspontja szerint azonban nem valószínű, hogy közel egy év elmúltával javult volna J. István memóriája, és inkább az ősszel a rendőrségen tett felismerő vallomásainak adott hitelt. Arra viszont nem tért ki az eljáró bíró, hogy ha a támadás napján J. István azt mondta a rendőrnek, hogy nem volt jelen a bűncselekmény helyszínén, akkor e tekintetben miért azt a jóval későbbi, a már le-tartóztatott terhelteket felismerő vallomását vette figyelembe, amelyik szerint mégis ott volt – igaz, kicsit messzebb állt.

Az is tény, ahogy arról már volt szó, hogy a sértett és társai – általuk sem vitatottan – komoly alko-holos befolyás alatt álltak a cselekmény elkövetésekor, olyannyira, hogy nem tudták pontosan leírni sem a támadók számát és nemét, valamint az állításuk szerint velük lévő gyermekek helyzetét, életko-rát sem. A sértettől állítólag elrabolt ékszereket nem találták meg később S.-éknél, és az érték vonatkozá-sában is ellentmondásba került B. Ferenc. Az elkövetők állítólagos harmadik társa azóta sincs meg, pedig abban teljesen bizonyos a sértetti oldal, hogy három támadó volt. Ez azért is rendkívül érdekes mozzanata az ügynek, mert a két fiatalembert csoportosan elkövetett rablás büntetésében marasztalta el a bíróság, az íté-let ugyanakkor nem ad választ arra, hogy vajon kikből állt ez az állítólagos csoport, még csak kísérletet sem tesz annak feloldására az indokolás során a bíró, hogy a két vádlott hogyan alkotott csoportot, ha pedig nem ketten voltak, kik lehettek a többiek.¹

A vád legfontosabb pillérei a sértett és társainak felismerő tanúvallomásai voltak. A sértettek minden kétséget kizáróan felismerték a terhelteket a számukra a nyomozóhatóság által bemutatott négy különböző portré alapján. **Ezen perdöntő bizonyítékkal kapcsolatban is felmerülnek azonban aggályok, ugyanis há-rom-három sötét, tónusszegény kép mellett mindig egy-egy világos, jóval kontrasztosabb arc szerepelt a fotókon: S. Ernő és A. László fotója.** A sértett B. Ferenc és két társa pedig rendre ráböktek a sorból feltű-nően kilógó portrékra, ahogy az ember kiválasztja általában a kakukktojást is egy olyan feladat során, ami-kor egy bizonyos sorban az oda nem illő elemet kell megtalálnia. A szembesítéskor ezek után nem túl meg-lepő módon újfent felismerték támadóikat a sértettek. Igaz, ebben annak is lehetett némi szerepe, hogy a különböző időszakban, de mindkét férfival élettársi kapcsolatban álló, a két emberre láthatóan nagy befo-lyással bíró P. Józsefné általi sikeres felismerésről – vagyis, hogy az asszony a két fiatalemberben felismerte a támadókat – az egyik rendőr a rendőrség folyosóján olyannyira hangosan számolt be egy kollégájának, hogy azt (a szembesítés előtt) a két férfi is jól hallhatta.

¹ A Btk. 137. § 13. pontja szerint csoportosan követik el a bűncselekményt, ha az elkövetésben legalább három ember vesz részt. A Btk. 321. § (1) szerint, aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből valaki ellen erősza-kot avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, illetőleg valakit öntudatlan vagy védekezésre képtelen ál-lapotba helyez, büntetést követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A (3) bekezdés (a) pontja sze-rint a büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a rablást bünszövetségben vagy csoportosan követi el.

Az ügyben S. Ernő édesapja kereste meg Irodánkat az első fokú eljárás során, a segítségünket kérve. Mivel Irodánk általában tartózkodik attól, hogy büntetőeljárás során a terhelt meghatalmazásából képviselőt lássunk el, kezdetben bizonyos távolságtartással kezeltük az ügyet. Az időközben megkeresett, S. Ernő védelmét ellátó ügyvéd azonban megerősítette a család feltevését, hogy **megkérdőjelezhető az ügyben eljáró bíró elfogulatlansága**. A jogi képviselő többek között arról tájékoztatott bennünket, hogy **bizonyítási indítványait indokolás nélkül sorra elutasítja a bíróság**. Számos általa meghallgatni kért tanú beidézése maradt el, ami azért is érthetetlen, mert valamennyien a terheltet ártatlanságát tudták volna bizonyítani, illetve az alibire vonatkozó vallomásaikat megerősíteni. A tanúk között szerepelt például annak a nyíregyházi benzinkútnak a kezelője, amely benzinkút mellett a bűncselekmény elkövetésének éjszakáján megálltak S. Ernőék kávézni. A benzinkutas meghallgatását és a kút biztonsági kameráinak felvételét is szerették volna bizonyítékként felhasználni a terhelt védelmében, azonban ezen indítványok már a nyomozati szakban is elutasításra kerültek. A bíróság azzal indokolta a védő újbóli kérelmének elutasítását, hogy ennyi idő távlatából már nem emlékezhet a tanú a vádlottra. Az, hogy ezt a feltételezést mire alapozta a bíróság, végül nem derült ki. A benzinkutas meghallgatásának egyébként azért lett volna jelentősége, mert ebből kiderülhetett volna, hogy a bűncselekmény elkövetésének feltételezett időpontját megelőzően nem sokkal S. Ernő még több mint kétszáz kilométerre tartózkodott a fővárostól. Egy újságíró egyébként az elsőfokú tárgyalást követően megkereste a szóban forgó benzinkutast, aki a bíró feltevésével ellentétben emlékezett a fiatalemberre, és nagyjából arra az időpontra is, amikor a jókedvű roma társaság aznap éjjel a kútnál megállt kávézni.²

Ugyancsak nem került sor annak a középkorú nőnek a meghallgatására sem, akivel szemben ugyanakkor – 2005. augusztus 5-én éjjel – kísértetiesen hasonló támadást követtek el, ugyanazon a helyszínen, a pályaudvar aluljárójában. Tőle is tüzet kértek az elkövetők, akik szintén hárman voltak, ill. gyerekek is tartózkodtak a társaságukban. A nyomozati szakban ugyan meghallgatták az illető hölgyet, aki kategorikusan kijelentette, hogy nem S. Ernőék voltak a támadói. Elgondolkodtató tehát, mennyire életszerű az, hogy egy időben, egy helyen két tökéletesen megegyező módszerekkel dolgozó banda tevékenykedjen. Az S. Ernőék ügyében eljáró bíróság azonban a védő ezen érvelését nem osztotta, mivel nem látott összefüggést a két eset között, így ezt a bizonyítási indítványt is elutasította.

Irodánk az elsőfokú eljárás utolsó, egész napos tárgyalásán már megfigyelőként vett részt. Az esetet egyébként rendkívül nagy sajtónyilvánosság övezte. Nem túlzás azt állítani, hogy a hallgatóság sorai közt ülő jogvédők és újságírók mind azon az állásponton voltak, hogy a szóban forgó ügy tényállása olyannyira nincs tisztázva, a sértett és a sértettel együtt lévő két tanú vallomásai annyira ellentmondásosak és nem világosak, végezetül a terheltet ártatlansága mellett elhangzó tanúvallomások ezzel szemben olyan egybehangzóak, hogy ha másért nem, de bizonyítottság hiányában fel kell menteni a két fiatalembert. Mindezek mellett a terheltet büntetlen előélete, korábbi normális, átlagos életvitele, rendezett vagyoni és társadalmi helyzete is azt az érzést erősítette mindenkiben, hogy teljes egészében hiányzik a motivációja is annak, hogy ők ezt a bűncselekményt elkövették volna. Mindkét fiatalember házasságban él, kisgyermekük van, munkahellyel rendelkeznek, vagyoni helyzetük, családi állapotuk minden szempontból rendezett. S. Ernő hivatásszerűen zenél egy népszerű roma együttesben, amely együttes aznap éjjel is vidéki koncertet adott. **A 2006. június 26-án megtartott folytatólagos tárgyaláson a bíróság azonban a két vádlottat bűnösnek találta csoportosan elkövetett rablás büntetésében, és ezért őket négyévi börtönbüntetésre, és négyévi közügyektől való eltiltásra ítélte.**

Bár bíróság az ítélethirdetés során szóbeli indokolását azzal kezdte, hogy „*a bíróságban szemernyi kétség sem maradt, hogy a rablást önök követték el*”,³ arra azonban nem derült fény, hogy ezen mély meggyőződés ellenére vajon miért négy év börtönbüntetést szabtak ki egy olyan bűncselekmény miatt, amelynek büntetési tétele egyébként öttől tíz évig terjed. Nem mintha bárki azt kívánta volna, hogy a két fiatalembert még súlyosabban ítéljék el, azonban elgondolkodtató, hogy ha valóban bűnösök a terhükre rótt bűncselekmény elkövetésében, vajon miért alkalmazott a bíróság ilyen „enyhe” szankciót. Ha viszont mégis vannak a bíróságnak is kétségei a vádlottak bűnösségét illetően, az eljáró bíró vajon miért utasította el sorra a védő bizonyítási indítványait, és miért nem áldozott több időt, energiát a tényállás tisztázására?

² Az esetről a Magyar Narancs c. hetilap számolt be 2006. július 6-i számában (Miklósi Gábor: Szemernyi kétség: Setét Ernő és Adu László a bíróság előtt (www.manco.hu/index.php?gcPage=/public/hirek/hir.php&id=13335/)).

³ A Pesti Központi Kerületi Bíróság az ügyben 16.B.VII.35.932/2005/33. számon hozott ítéletet az ügyben.

A véleményünk szerint meglehetősen zavaros, több sebből is vérző ítélet arra sem ad magyarázatot, hogy vajon milyen indítékok vezették arra a két jól szituált, büntetlen előéletű fiataalt, hogy egy ilyen jellegű erőszakos cselekményt kövessenek el egy olyan éjszakán, amikor egyikőjük több száz kilométert vezetett, ill. még egy fellépése is volt egy fesztiválon. A bíróság ezzel kapcsolatban egyébként mindössze ennyit mond az ítélet indokolásában: „Az, hogy a cselekményre mi motiválta az egyébként kifogástalan életvezetésű, jó anyagi körülmények között élő vádlottakat, a bizonyítási eljárás során nem derült ki. De hogy a nyilvánvalóan szándékos cselekményt a vádlottak követték el (...), az minden kétséget kizáró módon megállapítható volt.”⁴ Rejtély az is, hogy S. Ernő hogyan érhetett fel a Budapesttől körülbelül háromszáz kilométerre lévő D.-ből két óra alatt a fővárosba úgy, hogy közvetlen utána találkozzon a barátjával, A. Lászlóval, és egy ismeretlen személlyel abból a célból, hogy elkövessenek egy csoportos rablást. A terheltek ártatlanságát alátámasztó vallomásokkal azzal az indokkal zárták ki a bizonyítékok köréből a bíróság, hogy a tanúk összebeszélhettek. Érdekes, hogy ugyanezt nem feltételezte a sértetti oldalon megszólaló tanúkról, ahol szintén ismerték egymást a tanúk, és az eljárás során többször is egymásnak és saját maguknak is ellentmondó nyilatkozatokat tettek.

Az ítéletet az ügyész elfogadta, a védelem felmentésért fellebbezett. Az ítélethirdetés után a védők indítványozták a terheltek szabadlábra helyezését, amelyet a bíróság elutasított, így a két fiatalember, összesen kb. másfél évet tölt majd előzetes letartóztatásban a másodfokú tárgyalásig egy olyan cselekmény miatt, amelynek elkövetését tagadják, és amelynek elkövetésének idejére mindketten több tanú által megerősített alibivel rendelkeznek.

A másodfokú tárgyalást 2007. február 7-re tűzte ki a Fővárosi Bíróság.

Az eljárás során S. Ernőt dr. Zárai Aranka ügyvéd képviseli a család és Irodánk közös megbízása alapján.

⁴ Részlet a fenti ítéletből.

Sértetti képviselet

N. Ferenc ügye

2006. augusztus 7-én délután a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Cs. községben élő, 55 éves roma származású N. Ferenc hazafelé tartott biciklijével, amikor az út melletti árokban lemorzsolts kukoricát vett észre. A férfi gyakran jár ki a községben lévő halastóra horgászni, így azt gondolta, hazavisz valamennyi kukoricát a horgászathoz. Ahogy feljött az árokból, **egyik falubeli szomszédja közeledett feléje egy hosszú fanyélre erősített pengével a kezében, amivel egy ízben az idős férfit hasba szúrta, majd sorsára hagyta. A támadó korábban többször tett romaellenes kijelentéseket a településen, és a szóban forgó út használata körül állandó konfliktusban állt a szomszédságban élő cigány származású lakosokkal.**

N. Ferenc néhány száz métert még meg tudott tenni a saját lábán, aztán elvesztette az eszméletét. Szerencsére jére abban az utcában esett össze, ahol lakott, így a közelben lévő gyerekek siettek segítségére. A kikerkező mentők a sérültet a nyíregyházi kórházba szállították életveszélyes állapotban, ahol több műtéten is átesett.

A rendelkezésre álló orvosi iratok diagnózisként rögzítették a hasfal nyílt sebét, a vékonybél sérülését, illetve azt, hogy a sérüléseket éles eszköz okozta. A sértett egyébként sokkos állapotban került kórházba, ahol ő maga az orvosoknak semmiféle érdemi információt nem tudott adni.

A támadást követően a helyszínre érkezett helyi rendőrök – a sértett családjának beszámolója szerint – beszéltek az elkövetővel, és ezt követően kijelentették a családtagoknak, hogy baleset történt. A hozzáállás csak a megyei rendőrkapitányság képviselőinek a helyszínre érkezését követően változott meg, ekkor került sor a sértett hozzátartozóinak kihallgatására is.

A sértett hozzátartozói szerint a támadó a szúrást követően még több ízben jól hallhatóan kijelentette, hogy helyesnek érzi, amit tett, illetve még másnap is azzal fenyegetőzött, hogy más is így járhat, ha arra jár. Hozzá kell tenni, hogy a férfi és családja huzamosabb ideje azon az állásponton vannak, hogy az az út, amin N. Ferenc is hazafelé tartott, nem közút, hanem a család tulajdona, így azon senki nem közlekedhet, különösképpen az ott élő romák nem. A férfi romákkal szembeni ellenséges hozzáállása, és az úthasználat miatt korábban is előfordultak konfliktusok.

A sértett és családja későbbi elmondása szerint nem ez volt az első tettelegességgel fajúló eset a támadó és a közelben lakó roma lakosok között. Egy alkalommal a sértett egyik bicikliző unokáját érte bántalmazás, azonban akkor nem tett a család feljelentést.

A sértettet a kórházból való távozását követően, otthonában ismét kihallgatták, illetve orvos-szakértő is megvizsgálta sérüléseit. A szakértő véleménye alapján a nyomozhatóság a „baleset verziót” elvetve **életveszélyt okozó súlyos testi sértés gyanújára** módosította a tényállást. Fontos kiemelni, hogy **a sértettet a nyomozást folytató rendőrök a kórházban – az életmentő műtétet követően alig két-három nappal – hallgatták ki, annak ellenére, hogy a sértett közölte, nem képes elfogadható vallomást tenni állapota miatt.** A kihallgatás mégis megtörtént, amit a rendőrök kézzel írtak le, vele pedig aláírták a vallomását, jóllehet – a férfi elmondása szerint – a kórház egyik orvosa is nyomatékkal kérte a hatóság munkatársait, hogy ne zavarják a frissen műtött beteget. Mindezt a sértett képviseletét ellátó ügyvéd az első tárgyaláson szóvá is tette, illetve sérelmezte.

Elgondolkodtató az is, hogy a roma férfi sérelmére életveszélyt okozó súlyos testi sértés büntetnének elkövetésével gyanúsított nem roma férfit még csak őrizetbe sem vették.¹ Bár erre hivatalos statisztikák nem léteznek, azonban saját tapasztalataink is azt mutatják, hogy hasonló súlyú bűncselekmény elkövetésének

¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be) 126. § (1) bekezdése szerint az őrizetbe vétel a terhelt személyi szabadságának átmeneti elvonása. A (2) bekezdés értelmében az őrizetbe vétel szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja - különösen tettenérés - esetén rendelhető el, feltéve, hogy a terhelt előzetes letartóztatása valószínűsíthető. A (3) bekezdés szerint az őrizet legfeljebb hetvenkét óráig tarthat. Ennek elteltével a terheltet - ha a bíróság az előzetes letartóztatás

gyanúja esetén a roma elkövetők esetében az előzetes letartóztatást általában el szokták rendelni. Mostani kiadványunkban ismertetjük pl. S. Jenő és társa esetét, akik egy állítólagos rablás elkövetése miatt már több mint másfél éve ülnek előzetes letartóztatásban.²

Jellemző, hogy az esetről beszámoló különböző híradásokban ügyfelünket tetten ért tolvajként ábrázolták, míg az elkövető a magántulajdonának védelméért kiálló elkeseredett gazdaként jelent meg. A Zsaru Rendőrségi Magazin Online kiadásában pl. „Felnyársalta a tolvajt” címmel jelent meg cikk az ügyről, amelyben többek között a következőket írja a szerző:

„Halálosan bosszantotta a Szabolcs megyei Cs. községben lakó T. Imrét, hogy a »málét«, azaz a kukoricát fosztogatják a semmirekellő naplopók. Gyakran mondogatta, nem azért dolgozik látástól vakulásig, hogy verítékének gyümölcsét mások arassák le. Ami sok, az sok! Úgy gondolta, felkészül a siserehad fogadására. Egy termetes szőlőkarót közepén behasított, a nyílásba illesztette egy jókora kés pengéjét, majd a szögekkel jó erősen a fához erősítette. Ősember lándzsájára hasonlított az összeeszkábált fegyver, amelynek kipróbálására nem kellett sokáig várni.”³

A nyomozás befejezését követően az iratokat a rendőrség az ügyészségnek vádemelési javaslattal küldte meg, majd a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség emelt vádat, életveszélyt okozó súlyos testi sértés büntette miatt. Sajnos időnként úgy tűnt, hogy a büntetőeljárás során eljáró szervek (rendőrség, ügyészség) de még a bíróság is ugyanazzal a szemlélettel közelít az ügryhöz, mint ami a médiát is jellemezte. **A vádirat pl. érdekes módon nem a tényállás ismertetésével kezdődik, hanem azzal, hogy a vádlott az elmeorvos megállapítása szerint nagy mértékben korlátozva volt a cselekmény társadalomra veszélyességének felismerésében.** Ezzel némiképp ellentétes a sértetti képviselő jogi álláspontja, tekintettel arra, hogy életelleni cselekmények esetén a társadalomra való veszélyesség felismerési küszöbe alacsonyabb. Az ugyanis egy beszűkült tudatállapotban lévő személytől is elvárható, hogy felismerje: ha valakit késsel vagy más, életkioltására is alkalmas eszközzel megszúr, az a másik személy halálához vezethet. E körben természetesen nyilvánvalóan a bíróság fog dönteni.

A 2007. január 22-én megtartott első tárgyalás egyébként nem volt zökkenőmentes, mivel a vádlottal a kommunikáció rendkívül nehéz, a kérdéseket időnként nem érti, illetve válaszai is nehezen követhetők. A sértetti képviselőt azonban leginkább az lepte meg, hogy **annak ellenére, hogy a vád tárgya a szurkálás, és nem az állítólagos kukoricalopás volt, a sértettet szinte kizárólag a kukorica vélt eltulajdonításáról faggatták.** A sértett tagadta, hogy lopott volna, azonban **mind a bíróság, mind az ügyész (!) kérdései szinte kizárólag erre irányultak,** illetve a vádlott és a sértett között elhangzott állítólagos szóváltást feszegették, és azt, hogy fejen ütötte-e a sértett a felé szuronnal közelítő vádlottat. Természetesen a büntetőeljárásban a tényállás teljes körű tisztázására kell törekedni, azonban feltűnő volt, hogy magának a szúrásnak a tényét, annak részleteit kevésbé vizsgálta a bíróság, mint azt, hogy lopott-e, illetve ütött-e a sértett. **N. Ferenc több ízben rá is kérdezett, hogy még ha lopott volna is, elfogadható illetve arányos-e, hogy ezért hasba szúrják, aminek következtében életveszélyes állapotba került, azóta leszalálékolták, munkát végezni nem tud.**

Tekintettel arra, hogy az ügyben további tanúk kihallgatása szükséges, a tárgyalást a bíróság 2007. márciusában folytatja. A sértettet Irodánk megbízásából dr. Bihary László ügyvéd képviseli.

tását nem rendelte el - szabadon kell bocsátani. A terheltet szabadon kell bocsátani, ha a bíróság az őrizet tartama alatt az előzetes letartóztatását nem rendelte el.

² A Be. 129. § (1) bekezdése szerint az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügrydöntő határozat meghozatala előtt. A (2) bek. szerint a terhelt előzetes letartóztatásának szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban, és akkor van helye, ha a) megszökött, a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság elől elrejtőzött, vagy szökést kísérelt meg, illetőleg az eljárás során ellene újabb, szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt eljárás indult, b) szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel vagy más okból megalapozottan feltehető, hogy az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nem biztosítható, c) megalapozottan feltehető, hogy szabadlábbon hagyása esetén, különösen a tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási eszköz, okirat megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást, d) megalapozottan feltehető, hogy szabadlábbon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el.

³ www.hckr.hu/zsaru/modules.php?name=News&file=article&sid=1718.

G. Gusztáv és társai ügye

2006. október 27-én este egy Budapestre tartó ötfős, roma fiatalokból álló társaságot igazoltattak D. városnál a rendőrök. Az igazoltatás után a szórakozni induló társaságot visszatartották, majd előállították a rendőrkapitányságon. Mint később kiderült, egy előző heti, a környéken elkövetett templomi lopással gyanúsították őket. **A kihallgatás közben hármukat többször bántalmazták, és arra akarták rábírní őket, hogy ismerjék el a bűncselekményt.** A fiatalokat hajnalban kiengedték, akik hazaérve felkeresték a helyi kórházat és megvizsgáltatták magukat. Egyikük nyolc napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett, míg a többieknél kisebb zúzódásokat állapítottak meg. Az ügyben 2006. november 24-én Irodánk feljelentést tett a Bács-Kiskun Megyei Ügyészségi Nyomozó Hivatalnál.

G. Gusztáv huszonöt, H. József tizenhét, K. István tizenhét, Sz. Rómeó és S. György tizenöt évesek, valamennyien a Bács-Kiskun megyei K. városban élnek. Idén október 20-án este együtt szórakoztak egy budapesti diszkóban. Útközben megálltak D. városban egy benzinkútnál, motorolajat és vizet vásároltak. Másnap reggel, immár hazafelé ismét megálltak a kútnál, akkor cigarettát és üdítőt vettek, valamint tanolkaltak is.

Egy héttel később, 2006. október 27-én ismét együtt indultak útnak, ekkor azonban már csak D. városig jutottak. Rendőrök igazoltatták ugyanis a társaságot, majd visszatartották őket. Mint kiderült, videofelvétel készült arról, hogy egy héttel korábban, amikor a környéken betörték az egyik templomba, ők is megfordultak a benzinkúton. Nemsokára valamennyiüket előállították a városi rendőrkapitányságon, ahol megkezdtek kihallgatásukat.

Beérkezve átkutatták őket, majd G. Gusztávot kiküldték az autóhoz, hogy átkutassák azt is. Három nyomozó, és egy egyenruhában lévő rendőr tartózkodott ekkor az udvaron. A panaszost megbilincseltek majd az autó átvizsgálása következett, ott azonban nem találtak semmit. **A fiatalember bántalmazása már ekkor megkezdődött: elmondása szerint ütötték, rugdosták, és „mindenféle büdös cigánynak” nevezték,** egyben azt is tudni akarták, hogy mit csinált az előző héten.

Körülbelül tíz perc után felvitték az előállítóba a panaszost, ahol már azt is elmondták, hogy egy héttel korábban az egyik szomszéd településen betörték a templomba, és onnan többek között csillárt tulajdonítottak el. A rendőrök elmondása szerint erről felvétel is készült. **Az előállítóban is folytatódott a bántalmazás, elsősorban a sértett fejét érték az ütések. Itt is „lecigányozták”, majd közölték: „a büdös kurva anyád, biztos te vezetted az autót”. Az egyik rendőr úgy arcon ütötte, hogy vérezni kezdett az orra, ekkor abba hagyták a bántalmazást.** Az előállítóban történtek körülbelül tíz percig tartottak, ezután került sor a gyanúsított kihallgatására, ahol ügyfelünk tagadta a terhére rótt bűncselekményt. Ezt követően még lefényképeztek, ujjlenyomatot és szagmintát vettek tőle, majd az épület földszintjén kellett megvárnia a többieket. Reggel negyed négykor engedték el őket, G. Gusztáv vezetett a hazafelé vezető úton, de útközben többször meg kellett állniuk, ugyanis rosszul lett.

Mivel a szédülése nem múlt el még aznap felkereste a lakóhelyén lévő a kórházat, ahol a sebészetben megvizsgálták, és megállapították, hogy a bal fül mögött felületes hámphorzosolás látható, az orra fölött haematoma, és a jobb felkaron kb. gyermektenyérynnyi felületen is haematoma található. **Két nappal később a vizsgálatok során az is bebizonyosodott, hogy eltört az orra, és átfúródott a dobhártyája. A sérülések várható gyógytartama harminc nap.**

K. Istvánt az igazoltatás után S. Györggyel együtt rendőrautóval szállították be a kapitányságra. Már az autóban kérdezték őket a lopással kapcsolatban, és az anyósülésen ülő rendőr egy ízben pofon ütötte a panaszost. A kapitányságra érkezve **K. Istvánt is a templomi lopással kapcsolatban kérdezték, miközben a két kihallgatást végző rendőr többször megütötte a fejét, az arcát, illetőleg többször megrúgták a hátát és a mellét is.**

A két kihallgató személy civil ruhában volt, a panaszos szerint pisztollyal is fenyegették, miközben a lopás beismerésére akarták rávenni. A bántalmazást és a kiabálást társa, H. József is hallotta, aki ekkor egy szomszédos kihallgató helységben tartózkodott. Hallotta azt is, amikor a fiú azt kiabálta, hogy „mama segíts”. **A fiút kapitányság emeletén a lépcső rácsához bilincseltek, és még ekkor is bántalmazták. Egy ízben elmondása szerint egy rendőr is arcul ütötte.**

A bántalmazások és a félelem hatására a fiatalember gyanúsítottai vallomásaiban beismerte a bűncselekmény elkövetését úgy, hogy a törvényes képviselője nem volt jelen a kihallgatás során. Ezt követően már nem bántották, és reggel a többiekkel együtt őt is kiengedték.

Aznap délután K. István kórházba ment, ahol a sebészeti szakrendelésen vizsgálták meg. **A vizsgálati lelet értelmében a feje fáj és szédült is, illetőleg a hajas fejbőrén több helyen fél diónyi haematómák voltak tapinthatók.**

Sz. Rómeót H. Józseffel együtt szállították be a K-i Rendőrkapitányságra, ahol egy kihallgató helységbe került. Itt két rendőr tartózkodott, akiknél fegyver is volt. **A kihallgatók több alkalommal megütötték a fejét, úgy, hogy még a füle is elkezdett vérezni. Több alkalommal megütötték a hátát is, és kicsavarták a kezét. Eközben trágár szavakkal szidalmazták, és durva kijelentések tettek roma származására is. A bántalmazások tovább folytatódtak akkor is, amikor ujjlenyomatot vettek tőle, illetőleg fényképfelvételeket készítettek róla. Elmondása szerint megfenyegették, hogy amennyiben nem írja alá a gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyvet, lelövik.** Mindezek hatására a fiatalember is beismerte a lopás bűncselekményének elkövetését, úgy, hogy az ő törvényes képviselője sem volt jelen. Sz. Rómeó is járt aznap a városi kórház sebészeten, ahol elmondta, hogy szédül, fülzúgása van, és a tarkóját és a hátát is fájlalta. **A vizsgálat megállapította, hogy a hajas fejbőr jobb oldalán diónyi haematoma alakult ki.**

Rögtön az események után kereste meg Irodánkat Sz. Katalin helyi roma vezető és kérte a segítségünket. A tényfeltárás és a panaszosok meghallgatása után döntöttünk úgy, hogy feljelentést teszünk a megyei ügyészségi nyomozó hivatalnál a három sértett ügyében. H. Józsefet, aki csak fele részben roma származású, illetőleg a neve sem utal a romaságára, elmondása szerint nem bántalmazták, **sőt azért vonták kérdőre, hogy miért van együtt „ezekkel”.** S. György esetében ugyan készült orvosi lelet, de az orvosok semmilyen külsérelmi nyomot nem rögzítettek, így közösen úgy döntöttünk, hogy az ő esetében sem teszünk feljelentést, a két fiú tanú lesz az ügyben.

A feljelentést 2006. november 24-én tette meg *dr. Muhi Erika* ügyvéd, sértetti képviselő. A nyomozóhivatal még nem döntött a nyomozásról.

B. Péterné ügye

2006 augusztusában B. Péterné, fia és rokonai bodzaszedésből hazafelé tartva élelmiszert vásároltak a helyi benzinkútnál, majd leültek a bejárat előtt lévő asztalokhoz, hogy elfogyasszák a vásároltakat. Az épp akkor a helyszínre érkező benzinkutas azonban „**ti büdös cigányok itt nem esztek**” felkiáltással elzavarta az asszonyokat és a gyerekeket. A későbbiek során érkezett a helyszínre B. Péter, aki miután meglátta a felesége és a fia földön heverő kerékpárját, kérdőre vonta az ott dolgozókat. A vita közben a benzinkutas egy ízben úgy lefejelte a roma férfit, hogy az nyolc napon túl gyógyuló sérüléseket szenvedett. A rendőrség garázdaság és más bűncselekmények miatt indított büntetőeljárást, amely során mindkét férfit meggyanúsították.

A bűncselekmény napján a panaszos és hozzátartozói bodzát szedtek a település környékén. Az egész napos munka után délután öt óra körül leadták az árut, és mivel fáradtak voltak, elmentek a település szélén lévő benzinkúthoz ennivalót vásárolni. Szalámit, szeletelt kenyeret, kiflit, és joghurtot vettek, majd leültek enni az ott lévő két pad egyikéhez. B. Péterné még beküldte az üzletbe a fiát, hogy a maradék pénzből vegyen üdítőt, amikor megérkezett benzinkút egyik alkalmazottja, L. Mihály. **A férfi meglátva az evéshez készülődő roma társaságot odaszaladt hozzájuk azt kiabálva, hogy „büdös cigányok, ti itt többet nem esztek”.** Közben felugrott az asztalra és szétrugdosta az ételt, majd pedig B. Péternét a felsőruházatánál fogva megrántotta, és egyszer combon rúgta. **A roma család az ételt és a kerékpárokat hátrahagyva menekült el a helyszínről.** Ketten a temetőn keresztül futottak, míg ketten a benzinkút mögött lévő kukoricás felé menekültek. Az asszonyok egy a faluban élő osztrák állampolgárhoz futottak be, akinek sírva mesélték el az eseményeket és kérték, hogy vigye őket haza.

B. Péternének korábban nem volt konfliktusa a benzinkutassal, így különösen rosszul érintette az eset. Feljelentést ugyanakkor elsősorban azért tett, mert később a férjét is bántalmazta a férfi. B. Péter aznap este hét óra körül szintén hazafelé tartott, amikor a benzinkútnál meglátta családjá kerékpárjait. Bement a kútnál lévő üzletbe, és számon kérte az ott dolgozókat, hogy mit keresnek ott a kerékpárok. Rövid szóváltás alakult ki közöttük, kiabáltak, veszekedtek, majd B. Péter elhagyta a helyiséget. Időközben azonban megérkezett a helyszínre személygépkocsival L. Mihály és a barátnője, hogy a férfi ott dolgozó édesanyját hazavigyék. A kilépő B. Péter és az autóból kiszálló L. Mihály találkoztak egymással, és dulakodás alakult ki közöttük. B. Péter egy nála lévő késsel hadonászott, míg L. Mihály egyszer közepes erővel arcon fejelte a roma férfit. A veszekedőket végül L. Mihály édesanyja és barátnője szétválasztotta, és B. Péter vérző fejjel elindult haza.

Útközben bement a körzeti orvoshoz, aki megvizsgálta és ellátta a sebeit, de mentőt nem hívott hozzá. Hazaérve B. Péter elmondta a családjának a vele történeteket, és ekkor értesült a délutáni eseményekről is. A család unszolására úgy döntöttek, hogy kihívják a rendőrséget, és mentőt is hívtak a még mindig vérző családfőhöz. **A benzinkútnál maradt élelmiszereket és kerékpárokat végül a rendőrség vitte haza, míg a nagyatádi kórházban megállapították, hogy B. Péternek eltört az orra, ami nyolc napon túl gyógyuló sérülésnek tekinthető.**

A Nagyatádi Rendőrkapitányságon B. Péter és családjá feljelentése alapján indult eljárás L. Mihály ellen garázdaság vétsége¹ és súlyos testi sértés büntetése² alapos gyanúja miatt. Ugyanekkor L. Mihály fel-

¹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban Btk.) garázdaság: 271. § (1) Aki olyan kihívóan közösségellenes, erőszakos magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. (2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a garázdaságot a) csoportosan, b) a köznyugalmat súlyosan megzavarva követik el. (3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

² Btk. 170. § a testi sértésről: 170. § (1) Aki más testi épségét vagy egészségét sérti, ha a sérülés vagy a betegség nyolc napon belül gyógyul, a könnyű testi sértés vétségét követi el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbün-

jelentése alapján B. Pétert is meggyanúsították garázdaság vétségével. Tekintettel arra, hogy a család a nyomozás lezárulását követően kereste meg Irodánkat, a büntetőeljárás ezen részére már nem tudunk hatást gyakorolni. Dilemmát okozott számunkra az is, hogy bár az ügy a roma család megtámadásával kezdődött, később azonban B. Péter úgy próbált igazságot szolgáltatni, hogy összetűzésbe keveredett a benzinkutassal, aminek során – az iratok tanúsága szerint – egy kés is volt nála. Mivel az eljárás része volt a B. Péterné elleni rasszista indítékú támadás is, az ügyben az asszony sértetti képviseletét vállaltuk fel.

A nyomozás során meghallgatott tanúk egyértelműen alátámasztották a sértett által elmondottakat. Az asszonyok és fiai mindvégig egybehangzóan és következetesen mondták el a velük történeteket. Rajtuk kívül többen is hasonlóan nyilatkoztak. L. Mihály barátja rendőrségi vallomásaiban a következőket mondta: „csak amikor jöttem ki a benzinkút épületéből, akkor láttam, hogy mennek el ezek a roma asszonyok, és hallottam, hogy a Misi elküldte őket”.³ Egy másik tanú ugyancsak hasonló vallomást tett: „kiabálásra lettem figyelmes, a Misi kiabált valamit, a cigányok pedig már kint mentek a Petőfi utcán”.⁴ A közvetett tanúként meghallgatott osztrák állampolgár, bár nem beszél jól magyarul, de megértette, hogy könyörögtek neki az asszonyok, hogy vigye őket haza. Azt is látta, hogy nagyon idegesek voltak és sírtak.

Egyedül L. Mihály édesanyja volt az, aki nem így emlékezett a történetekre: „Ekkor a Misi odaszólt a B. Ibolyáéknak normális hangnemben, hogy jó lenne, ha nem itt ennétek. Ekkor Ibolya durván, flegmán visszaszólt a Misinek, hogy mi közöd hozzá, hogy itt eszünk. A Misi ekkor a 95-ös kút oszlopától elindult a B. Ibolyáék felé, akik az asztaltól felugrottak, majd hirtelen elszaladtak, az összes cuccukat, valamint a bicikliket is ott hagyták.”⁵ A tanú arra nem adott magyarázatot, hogy miért ne lehetne enni egy olyan helyen, ahol padok és asztalok vannak kitéve, különös tekintettel arra, hogy maga is úgy nyilatkozott a rendőrség előtt, hogy más vásárlók is szoktak ott étkezni.

Az eljárás során L. Mihály mind a nyomozati szakban, mind pedig a bíróság előtt tagadta a terhére rótt cselekményeket. A történetekre ő a következőképp emlékezett: „Tankolás közben nekiálltak szölongatni a cigányok. (...) Kószolgáltak, különböző megjegyzéseket tettek rám. Beszóltak nekem, mondtak dolgokat, de már nem emlékszem, hogy mit mondtak. Én visszaszóltam, hogy miért kell ez. **Nem rúgtam le az ételkészítést sem az asztalról. Elküldtem őket, hogy nem kell a benzinkúton enni és szemetet szétszórni.**”⁶ Arra a bírói kérdésre, hogy vajon miért menekültek el az asszonyok személyes dolgaikat hátrahagyva, válaszolni nem tudott.

A bíróság 2006. október 24-én hozott ítéletében L. Mihályt bűnösnek találta egy rendbeli súlyos testi sértés büntetében, és egy rendbeli⁷ garázdaság vétségében, ezért őt a bíróság halmazati⁸ büntetéssel négyszáz napi tétel pénzbüntetésre ítélte. A pénzbüntetés⁹ egy napi tételének összegét 250 forintban állapította meg, azaz összesen százezer forintot kell a vádlottnak megfizetnie. Amennyiben L. Mihály nem fizeti meg a kiszabott pénzbüntetést, akkor egy napi tétel helyébe egy napi szabadságvesztés lép.

tetéssel büntetendő. (2) Ha a testi sértéssel okozott sérülés vagy betegség nyolc napon túl gyógyul, az elkövető a súlyos testi sértés büntetést követi el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³ Részlet a 2005. október 14-én készült tanú kihallgatási jegyzőkönyvből.

⁴ Részlet a 2006. január 30-án készült tanú kihallgatási jegyzőkönyvből.

⁵ Részlet a 2005. október 10-én készült tanú kihallgatási jegyzőkönyvből.

⁶ Részlet a Nagyatádi Városi Bíróság 2006. június 15-én kelt jegyzőkönyvéből, harmadik oldal.

⁷ Természetesen L. Mihály B. Péterrel szemben tanúsított magatartása is garázda volt, azonban itt a súlyosabb eredmény, nevezetesen a súlyos testi sértés magába olvasztja a garázdaságot.

⁸ Btk. 12. § (1) Bűnhalmazat az, ha az elkövető egy vagy több cselekménye több bűncselekményt valósít meg, és azokat egy eljárásban bírálják el. (2) Nem bűnhalmazat, hanem folytatólagosan elkövetett bűncselekmény az, ha az elkövető ugyanolyan bűncselekményt, egységes elhatározással, azonos sértett sérelmére, rövid időközökben többször követ el. [Jelen esetben tehát a vádlott több cselekményével valósított meg több bűncselekményt.]

⁹ Btk. 51. § (1) A pénzbüntetést úgy kell kiszabni, hogy – figyelemmel a cselekménnyel elért vagy elérni kívánt anyagi előnyre is – meg kell állapítani a pénzbüntetés napi tételeinek számát és – az elkövető vagyoni, jövedelmi, személyi viszonyaihoz és életviteléhez mérten – az egynapi tételnek megfelelő összeget. (2) A pénzbüntetés legkisebb mértéke harminc, legnagyobb mértéke ötszáznegyven napi tétel. Egynapi tétel összegét legalább száz, de legfeljebb húszezer forintban kell meghatározni. 52. § A pénzbüntetést, meg nem fizetése esetén, fogházban végrehajtandó szabadságvesztésre kell átváltoztatni. Egynapi tétel összegének a helyébe egynapi szabadságvesztés lép. Ilyenkor a szabadságvesztés két hónapnál rövidebb is lehet.

Ugyanakkor a bíróság B. Pétert is bűnösnek találta egy rendbeli garázdaság vétségében, hiszen az esti veszekedés, verekedés alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást, riadalmat keltsen. Mindezek alapján a büntetlen előéletű vádlottat a bíróság egy éves időtartamra próbára bocsátotta.¹⁰

Az ítéletet a vádlottak és az ügyész is elfogadta, így az jogerőre emelkedett.

¹⁰ Btk. 72. § (1) A bíróság a vétség, valamint a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett miatt a büntetés kiszabását próbaidőre elhalaszthatja, ha alaposan feltehető, hogy a büntetés célja így is elérhető. (4) Nem bocsátható próbára a többszörös visszaeső. (5) A próbaidő tartama egy évtől három évig terjedhet; a tartamot években kell meghatározni. (6) A próbára bocsátott pártfogó felügyelet alá helyezhető. Ha a próbára bocsátott visszaeső, pártfogó felügyelet alatt áll. 73. § (1) A próbaidő egy ízben, legfeljebb egy évvel meghosszabbítható, ha a próbára bocsátott a pártfogó felügyelet magatartási szabályait megszegi. (2) A próbára bocsátást meg kell szüntetni, és büntetést kell kiszabni, ha a próbára bocsátott a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegi, vagy a próbaidő alatt elkövetett bűncselekmény miatt, valamint ha a próbaidő előtt elkövetett bűncselekmény miatt a próbaidő alatt elítélik. (3) A (2) bekezdés esetén kívül a próbaidő elteltével az elkövető büntethetősége megszűnik. [Megállapítja tehát a bíróság a bűnösséget, azonban büntetés helyett intézkedést alkalmaz. Amennyiben az egy év próbaidő eredményesen eltelik, úgy B. Péterrel szemben nem szabnak ki büntetést.]

Egyéb ügyek

R. Sámuel ügye

A roma származású R. Sámuelnek 2006. május 2-án kézbesítették a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Egészségbiztosítási Pénztár fizetési meghagyását, amelyben 1.605.895 Ft egészségbiztosítási ellátás és törvényes kamatainak megfizetésére kötelezték. Az indoklásból az is kiderült, hogy S. János biztosított 2003. december 29-én történt sérülésével kapcsolatban merült fel ez az összeg. S. János úgy sérült meg, hogy R. Sámuel őt a vállán ököllel megütötte, és mindezt egy jogerős bírósági ítélet is megállapítja. A fizetési meghagyás kézhezvétele után kereste meg irodánkat a panaszos, ugyanis megalapozatlannak és eltúlzottnak találta a biztosító által követelt összeget. S. János ugyanis csak könnyebb sérüléseket szenvedett. A fizetési meghagyás ellen az Irodánk által biztosított jogi képviselő keresetet nyújtott be, kérve annak hatályon kívül helyezését. A bíróság igazságügyi orvosszakértőt rendelt ki az ügyben.

R. Sámuel és kollégája, S. János között 2003. december 29-én került szóváltásra sor, amelynek alapján mindketten feljelentést tettek könnyű testi sértés¹ bűncselekményének alapos gyanúja miatt.

R. Sámuel elmondása szerint 2003 decemberében baleseti készenléti ügyeletbe ment az akkori munkahelyére, a pályaudvaron lévő 1. sz. főpályamesteri szakaszra, ahol előmunkásként dolgozott 1971 óta. A szokásos útvonalon haladt a munkahelye felé, amikor a forgalmi iroda után kb. 8-10 méterrel valaki hátulról elkapta a jobb kezét, és ordítva, cigányellenes kifejezések kíséretében azzal vádolta meg, hogy kiszúrta a biciklijé kerekét. A támadó, S. János „mindenféle zsidóknak” elmondta R. Sámuelnek, majd szembeköpte, végül azt üvöltötte, hogy „láttátok, megütött a cigány!” Miközben ő ordított, R. Sámuel már a munkahelye felé haladt tovább, 6.30-ra ugyanis ott kellett lennie, mert le kellett váltania kollégáit az ügyeletből. A későbbi eljárás során R. Sámuel többször is hivatkozott arra, hogy az őt megtámadó S. János egy nagydarab, erős testalkatú, „erőszakos természetű” ember, soha nem kezdeményezne verekedést vele, de senki mással sem, mert ő nem az a „verekezős, veszekedős fajta”.²

Az ügyben végül S. János feljelentése alapján R. Sámuel ellen indult eljárás a M. Városi Bíróságon. Az ügynek két szemtanúja is volt. Egyikük a következőket nyilatkozta a bíróság előtt: „Láttam, amint S. János szaladt R. Sámuel felé, és mindenféle cigánynak nevezi őt, trágár szavakkal illette. S. János elkapta és ütötte a vádlottat. R. Sámuel felemelte a kezét és kivédte az ütést. Ezután odaszaladt hozzánk S., hogy »láttátok, láttátok, megütött«. De az egész nem így történt.”³ A tanút még ezt követően is többször meghallgatta a bíróság, aki mindvégig kitartott az álláspontja mellett, azonban vallomását mégsem vették figyelembe a döntés meghozatala során. A rendőrségen készült vallomásában ezek a tények ugyanis nem kerültek rögzítésre. A tanú ugyanakkor azt állította a bíróságon, hogy ő mindezt a nyomozóhatóságon is elmondta, csak nem került bele a jegyzőkönyvbe. A bíróság az ellentétek feloldása végett meghallgatta az ügy rendőrségi előadóját is, aki elmondta, hogy ő azt rögzíti a jegyzőkönyvben, amit a tanúk elmondanak, és nem emlékszik arra, hogy H. János elmondta volna, hogy a vádlott csak védekezésül ütött. A felek között a szembesítés eredményre nem vezetett, így tehát a bíróság mérlegelésén múlt, hogy a tanú melyik vallomását veszi figyelembe az ítélet meghozatalakor.

A 2005. november 7-én hozott ítéletében a bíróság a vallomások összevetése és az egyéb bizonyítékok alapján R. Sámuel bűnösnek találta aljas indokból elkövetett könnyű testi sértés büntetében, és pénzbüntetésre ítélte. Az ítéletet mind a vádlott, mind pedig az ügyész tudomásul vette, így az jogerőre emelkedett.

¹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.) 170. § (1) Aki más testi épségét vagy egészségét sérti, ha a sérülés vagy a betegség nyolc napon belül gyógyul, a könnyű testi sértés vétségét követi el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

² Részletek a dr. Kónya Zsuzsanna ügyvéd által 2006. május 5. napján felvett tényállásból.

³ Részlet az M. Városi Bíróság 2004. november 17. napján megtartott tárgyalásának jegyzőkönyvéből.

R. Sámuel az eljárás során ügyvéddel nem rendelkezett, ismerősei lebeszérték a fellebbezésről azzal, hogy egy másik eljárásban még rosszabbul fog járni.

Az ügy befejezése után több mint fél évvel, 2006. május 2. napján R. Sámuel kapott egy fizetési meghagyást,⁴ amelyben a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Egészségbiztosítási Pénztár arra szólítja fel, hogy tizenöt napon belül fizessen meg 1.605.895 Ft-ot egészségbiztosítási ellátás címén, és annak a kifizetés napjáig járó törvényes kamatait, amely 2006. április 28. napjáig 267.803 Ft, és amely összeg S. János biztosított 2003. december 29. napján keletkezett sérülésével kapcsolatban merült fel. Az indoklás kifejti, hogy S. János sérülése oly módon történt, hogy a kötelezett (R. Sámuel) a vállán ököllel megütötte. A kötelezett bűnösségét a bírósági ítélet állapította meg, míg a kártérítési felelősség a Ptk. 339. §-án⁵ alapszik.

A polgári jog szabályai alapján akkor van lehetőség bárkivel szemben kártérítési igénnyel fellépni, ha a károkozó valamilyen jogellenes magatartása miatt, ezzel okozati összefüggésben másnak kára származott. A más kifejezés ebben az esetben magánszemélyt vagy akár – mint R. Sámuel esetében is – egy jogi személyt is takarhat. Ezen túlmenően a megállapíthatóság szempontjából fontos az úgynevezett felróhatóság is, ami azt jelenti, hogy a károkozó nem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben elvárható. Kártérítést tehát csak akkor állapíthat meg a bíróság, ha a Ptk. 339. §-ában foglalt valamennyi feltétel megvalósul (jogellenesség, felróhatóság, okozati összefüggés, kár). Ebből következően például jogos védelmi helyzetben kárt okozót nem lehet kártérítésre kötelezni, mert az ő esetében hiányzik a felróhatóság.

R. Sámuel ügyében a kártérítés alapjául szolgáló jogellenesség megvalósult azzal, hogy bűncselekményt követett el, és ezt a bíróság jogerős határozatban meg is állapította. A jogellenességgel összefüggésben vizsgálni kell a felróhatóság kérdését is, amelyet szintén a bíróság ítélete támaszt alá, hiszen nem volt olyan körülmény, amely a jogos védelmi helyzetet megalapozta volna.

Volt ugyanakkor a büntetőeljárás során egy igazságügyi-orvosszakértő, aki megállapította, hogy S. János esetében a 2003. december 29-én elszenvedett sérülés (jobb felkar zúzódása) nyolc napon belüli gyógytartamú. S. János esetében már 1995 óta fennállt a jobb vállizület környéki idült gyulladás, valamint a kétféjű karhajlító izom inának gyulladása, amelyek következtében fokozottan súlyosbodó panaszai, tünetei lettek. A jobb vállizület esetében a 2003. decemberi bántalmazás óta tapasztalt panaszok és elváltozások egy korábbi 1995-ben elszenvedett bántalmazás következményei, részben pedig természetes kórokra vezethetők vissza. **Mindennek következtében a szakértő megállapította, hogy a „bántalmazás következtében érdemi állapotrosszabbodás nem véleményezhető”.**⁶

A fentiekből arra lehet következtetni, hogy az S. János gyógyítására fordított költségek nincsenek okozati összefüggésben a bántalmazással, azaz a jogellenes és felróható magatartással, attól teljesen függetlenek. Ez azt jelenti, hogy S. János állapotrosszabbodása mindenképpen bekövetkezett volna, és abban nem játszott szerepet R. Sámuel. A jogellenes magatartás és a kár közötti okozati összefüggés hiányában nem lehet R. Sámuel kártérítés megfizetésére kötelezni.

Az egészségbiztosító által kiállított fizetési meghagyás ellen bírósághoz fordultunk, és kértük annak, mint megalapozatlan határozatnak a hatályon kívül helyezését a már kifejtett indokok alapján.⁷ A kötelezett ellentmondása alapján a fizetési meghagyás keretében indult eljárás peres eljárássá alakul át, aminek következtében a peres eljárás szabályait kell a továbbiakban alkalmazni. Az ügyben eddig egy tárgyalásra került eddig sor, ahol a felperesi képviselő indítványára igazságügyi orvosszakértőt rendeltek ki annak megállapítására, hogy egy nyolc napon belül gyógyuló sérülés esetében mennyi kezelés indokolt és elfogadható.

A panaszost dr. Kónya Zsuzsanna ügyvéd képviseli.

⁴ 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.) 313. § (1) A pénz fizetésére vagy ingó dolog kiadására irányuló követelés fizetési meghagyás útján is érvényesíthető.

⁵ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 339. §-a következőket mondja ki: 339. § (1) Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

⁶ Részlet az igazságügyi orvosszakértő véleményéből.

⁷ Pp: 319. § (1) A fizetési meghagyás ellen a kötelezett annak kézbesítésétől számított tizenöt nap – váltón alapuló követelés esetében három nap – alatt a fizetési meghagyást kibocsátó bíróságnál írásban ellentmondással élhet. Ha az ellentmondás a fizetési meghagyásnak csak valamely része vagy rendelkezése ellen irányul, a fizetési meghagyásnak az ellentmondással nem érintett része (rendelkezése) jogerőre emelkedik.

STATISZTIKA

2006-ban a NEKI-hez összesen 53 telefonos, és 71 írásos panasz érkezett. Az összesen 124 panaszból Irodánk 13 kiemelt ügyben kezdeményezett jogi eljárást bíróságok és egyéb hatóságok előtt. A többi esetben ingyenes jogi tanácsadásban részesítettük a hozzánk forduló panaszosokat, amelynek esetenként része volt, hogy egy-egy kérelem megírásában konkrétan segítséget nyújtottunk, illetve telefonon vagy személyesen közvetítettünk, hatóságokkal leveleztünk.

2006-ban indított jogi eljárások megoszlása az ügyek típusa szerint

Foglalkoztatás	2
Lakhatás	1
Oktatás és képzés	2
Áruk forgalma és szolgáltatások igénybevétele	2
Büntető- és szabálysértési eljárások	2
Büntetőeljárások – sértetti képviselő	3
Igazságszolgáltatás	2
Egyéb	1
Összesen:	13

2006-ban indított jogi eljárások megoszlása az „elkövetők” típusa szerint

Jogi személyek	4
Önkormányzatok	1
Igazságszolgáltatás szervei	6
Oktatási Intézmények	2
Összesen:	13

A 2006-ban kezdeményezett eljárások 2006. december 31-i állása

Bírósági szakban	4
Egyéb hatóság, szerv előtt	2
Befejezett ügyek száma	6
Összesen:	13

2006-ban kezdeményezett eljárások megyei eloszlása

Budapest	4
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	4
Komárom-Esztergom megye	1
Pest megye	2
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	1
Zala megye	1
Összesen:	13

**Ügyek száma, amelyekben a NEKI bírósági vagy hatósági eljárást kezdeményezett
1995–2006 között**

Önkormányzat által elkövetett jogsértések	57
Rendőrség, határőrség által elkövetett jogsértések	54
Lakhatás	32
Munkaügy	28
Egyéb ügyek	23
Erőszakos bűncselekmények romák ellen	23
Közszolgáltatás, vendéglátóipar	18
Kártalanítás	16
Egészségügy	14
Oktatás	14
Gyermekvédelem	7
Média	4
Összesen:	290

Ügytípusok alakulása 1995–2006 között

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Összesen
Önkormányzat	7	7	1	5	8	10	3	7	5	3	1	-	57
Rendvédelmi szervek, igazságszolg.	8	7	2	5	3	8	6	3	4	3	3	2	54
Lakhatás	5	3	2	2	3	6	2	4	2	-	2	1	32
Munka	-	-	-	2	2	2	1	3	5	6	5	2	28
Egyéb	-	-	2	3	4	6	-	-	1	2	3	2	23
Erőszakos bcs. romák ellen	6	2	3	4	3	1	1	-	1	-	-	2	23
Közszolgáltatás	1	1	-	1	2	1	3	4	-	2	1	2	18
Kártalanítás	-	2	1	2	2	3	2	1	1	2	-	-	16
Egészségügy	2	-	-	1	-	1	1	4	2	2	1	-	14
Oktatás	1	-	-	-	1	6	-	-	3	1	-	2	14
Gyermekvédelem	1	-	-	-	-	1	1	1	3	-	-	-	7
Média	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	4
Összesen:	32	22	11	25	28	46	21	27	27	22	16	13	290

DISZKRIMINÁCIÓ

A diszkriminációról röviden

A diszkrimináció olyan megkülönböztetést jelent, amelyet – szándékosan vagy tudatosan erre irányuló szándék nélkül – bizonyos csoportokkal, vagy az azokhoz tartozó emberekkel szemben alkalmaznak. Ez a megkülönböztetés nem az egyénnek az ügy szempontjából releváns tulajdonságain alapul, hanem a kisebbségi csoportról alkotott véleményen.

A figyelembe vett kisebbségi (vagy védett) csoport közös jellemzője leggyakrabban a faj, az etnikum, a nemzetiség, az állampolgárság, a nem, a szexuális irányultság, a betegség, a társadalmi réteg.

Diszkrimináció alatt hátrányos megkülönböztetést értünk. A már meglévő hátrányok kiküszöbölését célzó megerősítő intézkedéseket (az amerikai szakirodalomban: *affirmative action*), vagy az ezekre alapuló politikát korábban Magyarországon gyakran pozitív diszkriminációnak nevezték, jelenleg az „előnyben részesítés” a jogilag és köznyelvi értelemben is helyes szóhasználat.

Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásának előfeltétele volt, hogy jogszabályait harmonizálja az Unió jogrendszerével. Ennek keretében az uniós irányelveket követve készült el a 2004. január 27. napján hatályba lépett, *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról* szóló 2003. évi CXXV. törvény. A diszkrimináció típusait az Esélyegyenlőségi törvény az alábbiak szerint határozza meg:

Közvetlen diszkrimináció

Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport neme, faji hovatartozása, bőrszíne, nemzetisége, nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozása, anyanyelve, fogyatékosága, egészségi állapota, vallási vagy világnézeti meggyőződése, politikai vagy más véleménye, családi állapota, anyasága (terhessége) vagy apasága, szexuális irányultsága, nemi identitása, életkora, társadalmi származása, vagyoni helyzete, egyéb helyzete, tulajdonsága, vagy jellemzője (együttesen: tulajdonsága) miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport részesül, részesült, vagy részesülne.

Közvetett diszkrimináció

Közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amely a törvényben felsorolt tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport volt, van, vagy lenne.

Zaklatás

Zaklatásnak minősül az az emberi méltóságot sértő szexuális vagy egyéb természetű magatartás, amely az érintett személynek a törvényben felsorolt valamely tulajdonságával függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet kialakítása.

Jogellenes elkülönítés

Jogellenes elkülönítésnek minősül az a magatartás, amely a törvényben felsorolt tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától – anélkül, hogy azt a törvény kifejezetten megengedné – elkülönít.

Megtorlás

Megtorlásnak minősül az a magatartás, amely az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt kifogást emelő, eljárást indító vagy az eljárásban közreműködő személlyel szemben ezzel összefüggésben jogsérelmet okoz, jogsérelmet okozására irányul vagy azzal fenyeget.

A diszkrimináció egyéb megközelítései, fogalmai

Történelmi diszkrimináció (historical discrimination): főleg az amerikai szakirodalomban használt fogalom. A korábbi diszkriminatív jogszabályok, hatósági intézkedések, vagy magánszemélyek – akkor jogszerű – diszkriminatív aktusai következtében a történelem során felhalmozódott hátrányoknak vagy a köztudatban élő előítéletnek a következménye, ami a ma élő kisebbségek számára a jogszabályokban biztosított egyenlőség ellenére hátrányos helyzetet teremt.

Aránytalan hatás (disparate impact): az a jelenség, amikor egy jogszabály, intézkedés vagy feltétel látszólag semleges, de a történelem során felhalmozódott hátrányos helyzet miatt a belőle potenciálisan fakadó hátrány jelentősen nagyobb mértékben jelentkezik a védett csoportok esetében, vagyis az hatásában rontja az adott csoport helyzetét, vagy nagyobb terhet jelent számukra, ami miatt pl. nem tudnak munkát vállalni vagy magasabb pozícióhoz jutni.

Aránytalan bánásmód elve (disparate treatment): az a fajta diszkrimináció, amikor magánszemélyek, jogi személyek vagy állami szervek nem egyenlő módon bánnak a kisebbségekkel, ennek elismerése (és esetleg felismerése) nélkül. Mivel ez az a fajta rejtett diszkrimináció, amelyet nehezen lehet bizonyítani, Hollandiában, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban a statisztikai adatokat is felhasználják az ilyen esetek bizonyítása során. Az USA-ban, ha a felperes bizonyítani tudja, hogy ő (a) védett csoporthoz tartozik, (b) jelentkezett egy (lakás- vagy munkaügyi) hirdetésre, (c) jelentkezését elutasították, (d) ezt követően elfogadták egy nem védett csoport tagjának a jelentkezését, aki az ügy számára releváns tulajdonságokban vagy képességekben nem különbözik a felperestől, akkor az alperes részéről fennálló jogellenes diszkriminációs célzatot a bírói gyakorlat bizonyítottnak tekinti. A már korábban említett, és az Európai Unió keretirányelvein alapuló hazai bizonyítási rendszer a napjainkban ehhez hasonló megoldást alkalmaz.

Szándékos diszkrimináció (intentional discrimination): az az eset, amikor egy látszólag „semleges” törvényt szándékosan diszkriminatív módon alkalmaznak.

De jure diszkrimináció („de jure” discrimination): az a jogszabály, amely mind megfogalmazásában, szellemében, mind alkalmazási lehetőségeiben semleges, de hatályba lépése a gyakorlatban mégis diszkriminációt okoz.

A NEKI

A szervezet

A Másság Alapítvány által működtetett Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda (NEKI) a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek jogiért, az előítéletek csökkentéséért, a diszkrimináció-mentes társadalom megteremtéséért küzdő közhasznú szervezet.

A működés kezdete: 1994. január.

Jogi státus: a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Irodát működtető MÁSSÁG Alapítvány önálló jogi személy, közhasznú szervezet. A szervezet független az államtól, pártoktól, politikai szervezetektől és más civil szervezetektől.

Kuratórium: Tiszteletbeli elnök: BÍRÓ ANDRÁS; elnök: DR. ÉLIÁS SÁRA, tagok: DR. FURMANN IMRE, DR. MISZLIVETZ FERENC, DR. NAGY BOLDIZSÁR, DR. MAJTÉNYI LÁSZLÓ, DR. BODROGI BEA, DR. KÁRPÁTI JÓZSEF.

Felügyelő bizottság: CZÖVEK JUDIT, FERENCZHALMY ZSÓFIA, VARGA ILONA.

Az Iroda munkatársai: DR. KÁRPÁTI JÓZSEF igazgató, DR. MUHI ERIKA ügyvéd, DR. BIHARY LÁSZLÓ ügyvéd; DR. UDVARI MÁRTON jogi referens; IVÁNYI KLÁRA szociális referens; JAKAB MÁRIA vezető asszisztens; BALOGHNÉ KISS HAJNALKA technikai asszisztens, FARKASNÉ RÁKÓ ANNA pénztáros.

Vállalt tevékenység:

- **jogvédelem** minden olyan ügyben, amelyben valamely magyarországi nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozó személyt a kisebbségi csoporthoz való tartozása miatt jogsérelem, hátrányos megkülönböztetés ér;
- **oktatás** az emberi jogok, kisebbségi jogok, diszkrimináció tilalma, tolerancia erősítése témakörökben;
- **kutatás** az emberi és kisebbségi jogok, illetve a diszkrimináció tilalmának érvényesülése területén;
- **ajánlások**, állásfoglalások megfogalmazása jogalkotók és jogalkalmazók felé.

Alapelvek a vállalásokról

- Irodánk minden esetben az elvállalt ügyet végigköveti, függetlenül attól, hogy a jogi eljárás meddig húzódik. Szükség esetén nemzetközi bíróságokat is megkeresünk, amennyiben a hazai eljárások nem vezetnek eredményre.
- Nem vállaljuk azokat az eseteket, amelyekben a jogsértés nem vezethető vissza etnikai diszkriminációra; eleve elutasítjuk azokat az eseteket, amikor családon belüli, vagy roma szervezetek közötti konfliktusról van szó.
- Ha a jogvédő munka során kiderül, hogy az adott eset nem vezethető vissza etnikai diszkriminációra, de jelentős emberi jogi (vagy eljárásjogi) problémákat vet fel, és más szervezet nem foglalkozik vele, a NEKI egyedi elbírálást követően elvállalhatja az ügyet.
- Csak akkor tesszük közzé az ügyfelek nevét (és az érintettek felismerhetőségét elősegítő adatokat), ha azt az ügyfél kifejezetten kéri, és ha ez az ügyfél érdekeit előreláthatóan nem sérti.

Munkamódszerek

- Tényfeltárás: szükséges iratok beszerzése, interjú a panaszossal és az ügyben érintett személyekkel, helyszíni bejárás, vonatkozó jogszabályok és jogesetek elemzése, sajtófigyelés.
- Jogi eljárások: sértetti képviselet büntetőeljárásban, jogi képviselet polgári peres és közigazgatási eljárásokban.
- Szakértők bevonása: az ügy jellegétől függően szükség esetén orvos, pszichológus, építész, pedagógus, stb. szakértők véleményét szerezzük be.
- Konfliktusmegoldó tevékenység: nem tartozik a NEKI vállalásai közé, de egyrészt a helyszíni tényfeltárások alkalmával – a felek nézőpontjainak kölcsönös megismertetésekor – „spontán” oldódhat a feszültség, másrészt szükség esetén javaslatot teszünk az Irodánkkal kapcsolatot tartó szakemberek bevonására, vagy az ügyeket megfelelő szervezetekhez tesszük át. Bizonyos esetekben, amikor a peres eljárás nem tűnik célravezetőnek és az ügyfél azt kifejezetten kéri, egyezségi ajánlatot teszünk a diszkrimináló fél felé.
- Együttműködés a kisebbségi ombudsmannal és más jogvédő szervezetekkel.

A jogvédelemről

A NEKI a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak védelmét tűzte ki célul. Nemcsak azért tartjuk ezt a tevékenységet fontosnak, mert történelmi tapasztalatok szerint egy ország demokráciájának és belső egyensúlyának egyik legfontosabb mutatója a kisebbségek helyzete, hanem azért is, mert hazánkban a rendszerváltás után olyan problémákkal kell szembenéznük a kisebbségeknek, amelyek eddig részben rejtve voltak, s amelyek előtt a többségi társadalom is sokszor értetlenül áll.

Az elmúlt években egyre nyilvánvalóbbá vált feszültség objektív megismertetéséhez és a helyzet megoldásához a NEKI úgy igyekszik hozzájárulni, hogy a megtörtént diszkriminációkat – alapos feltárásuk után – jogi útra tereli, a sértetteket hozzásegíti a jogorvoslathoz, miközben gyakran a jogrendszer vagy a joggyakorlat hiányára is rámutat.

Sokszor nem könnyű bizonyítani egy-egy intézkedés diszkriminatív jellegét. A döntési pozícióban lévők könnyen hivatkoznak az általuk kirekesztettek „saját hibáira”. Az intézkedő rendfenntartó szervek pedig olyan szabályokkal vagy szabálytalanságokkal járnak el, amivel kiszolgáltatottság-érzetet idéznek elő. Ilyenkor, úgy véljük, kilátástalan helyzetbe kerülnek a kisebbségek, ha nem áll mellettük olyan társadalmi szervezet, amely tudatában van az országban élők jogainak, s egyszersmind az ő speciális adottságaiknak. Olyan adottságoknak is, mint a történelem során korábban elszenvedett diszkriminációk máig érezhető hatásai, amelyek, ha megisméltődnek, tovább mélyítik a szakadékot a többség és kisebbség között. Ha pedig e különbségek vagy ellentétek súlyosbodnak, az nemcsak a védett kisebbségre, hanem a többségre is ártalmas.

A NEKI az első ilyen jellegű jogvédő iroda volt Magyarországon. Az időközben létrejött és jelentős tevékenységet kifejtő más jogvédő irodák sem tették azonban feleslegessé a szervezet további működését: szükségességét mutatják egyrészt az egyre erősebben és a társadalom egyre szélesebb rétegeinél megnyilvánuló diszkriminációs hajlamok, másrészt az Iroda azon specialitása, hogy szigorúan jogi munkát végez.

Az évente megjelentetett *Fehér Füzetekben* csak néhány eset bemutatására nyílik alkalom. A valóságban sokkal több ügygel foglalkozunk. Az eltelt 12 év alatt jelentős mennyiségű, több mint ezer panasz beérkezéséről számolhatunk be.

A NEKI megalakulása óta nem változtatta meg tehát célját, és munkamódszereinek lényegét sem. Változott azonban az ügyek kezelésének stratégiája, miután azt tapasztaltuk, hogy számos esetben nemcsak a megtörtént diszkrimináció okozza a sérelmet: tovább súlyosbítják a sértettek helyzetét az eljárási hibák és joghézagok. A jogi tényállást ezért sokszor az országra kötelező nemzetközi egyezményekből és természetesen az Alkotmányból kiindulva közelíti meg az Iroda. Kiteljesedett viszont tevékenységünk többek között azzal, hogy a 12 év tapasztalatait összefoglaló tanulmányokban összegezzük, és ezeket a tanulmányokat letezzük a döntéshozók asztalára.

A NEKI filozófiája mindezzel együtt az maradt, hogy a kisebbségek jogainak – országon belüli – védelme mindenkinek érdeke.

DR. FURMANN IMRE
kurátor

TÁMOGATÓK 2006-BAN

BELÜGYMINISZTERIUM

EURÓPAI ROMA JOGOK KÖZPONTJA (ERRC)

EURÓPAI UNIÓ

FŐVÁROSI SZOCIÁLIS KÖZALAPÍTVÁNY

MAGÁNSZEMÉLYEK

NEMZETI CIVIL ALAPPROGRAM

NYÍLT TÁRSADALOMÉRT INTÉZET (OSI)

SOROS ALAPÍTVÁNY

SZERENCSEJÁTÉK ZRT.

NEKI

Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda

Másság Alapítvány

Postacím: 1447 Budapest, Pf. 510.

Telefon/fax: (06-1) 303-8973; (06-1) 314-4998

Internetes honlapunk: www.neki.hu

E-mail: info@neki.hu

A szervezet adószáma: 18051922-1-42

Bankszámlaszám: OTP Bank NyRt.: 11711034-20810629

OTP Bank Rt. Központi Deviza Fiók: 11763055-24746012

Nyomdai előkészítés: RÁCIÓ Kft. (www.racio.hu)

Sokszorosítás: Mondat Kft.